misiune de război

George Beza

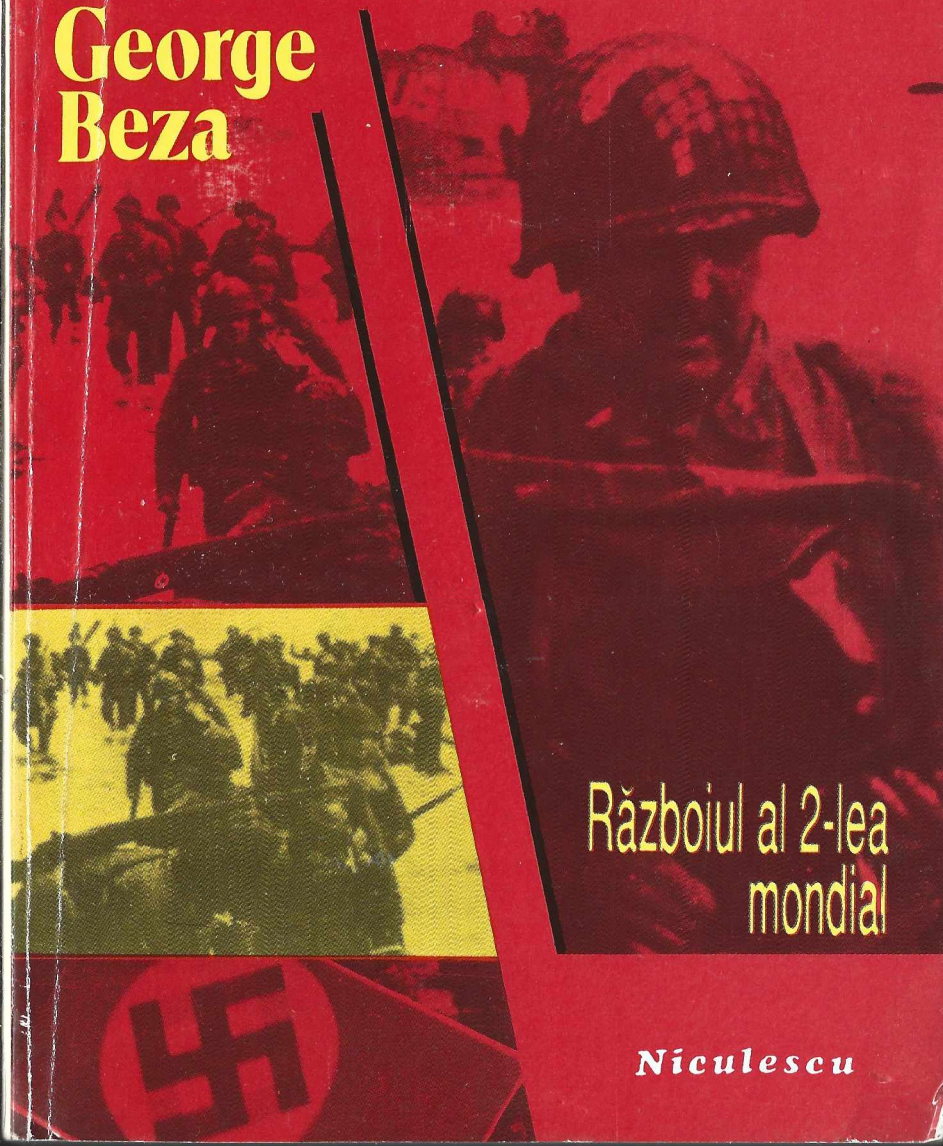

Războiul al 2-lea mondial

Niculescu

George Beza

MISIUNE DE RĂZBOI

În vâltoarea celui de-al doilea război mondial, se produce în Europa de Est ceea ce istoricii au numit MIRACOLUL ROMÂNESC, când ţara noastră îşi recucereşte independenţa, se detaşează de Axă şi se aliază Naţiunilor Unite. George Beza, membru activ al Marelui Cartier General al Forţelor Aliate, povesteşte calvarul României în timpul acestei conflagraţii, înfăţişând lupta plină de abnegaţie a patrioţilor români angajaţi în rezistenţa antinazistă şi sprijiniţi de aliaţi.

O palpitantă aventură trăită, văzută din "tabăra" Aliaţilor

O carte ce încearcă să elucideze momentul cel mai controversat din istoria României

ISBN 973-568-058-0

Lei 2590

Despre carte

Când, în vâltoarea celui de-al II-lea Război Mondial, Aliaţii au chemat naţiunile invadate de Axă să se răscoale împotriva ocupantului nazist, patrioţii de pretutindeni au luat armele, luptând eroic pentru victoria aliată şi propria eliberare. La 23 August 1944, se produce în Europa de Est ceea ce istoricii au numit MIRACOLUL ROMÂNESC, când ţara noastră îşi recucereşte independenţa, se detaşează de puterile Axei, aliindu-se cu Naţiunile Unite, şi contribuie hotărâtor la scurtarea războiului. George Beza, luptător activ în serviciul Marelui Cartier General al Forţelor Aliate (în timpul celui de-al II-lea Război Mondial) povesteşte calvarul României în timpul acestei conflagraţii, înfăţişând lupta plină de abnegaţie a patrioţilor români angajaţi în rezistenţa antinazistă şi sprijiniţi de forţele aliate.

Despre autor

George Beza s-a născut la Constanţa în 1907. Urmează studii de filologie, după care, în 1929, îmbrăţişează meseria de ziarist. Devine membru al Partidului Naţional Ţărănesc, prezidat în acea perioadă de Ion Mihalache. Adversar implacabil al puterilor Axei, este silit să se expatrieze la Istanbul la 10 noiembrie 1940. Aici pune bazele unei puternice mişcări româneşti de rezistenţă împotriva ocupanţilor hitlerişti. Ca luptător activ în serviciul Marelui Cartier General al Forţelor Aliate, a participat la numeroase misiuni, urmărind eliberarea României de sub dominaţia puterilor Axei, aducând o preţioasă contribuţie la actul hotărâtor de la 23 August 1944. Între 1951 şi 1955, persecutat de puterea comunistă ce se instaurase în România, cunoaşte teroarea închisorilor Gherla, Mărgineni, Ocnele Mari ş.a. George Beza trăieşte actualmente la Paris.

George Beza

MISIUNE DE RĂZBOI

Al II-lea război mondial

Traducere
Paula Romanescu

Niculescu

© Editura NICULESCU SRL, Bucureşti, 1994
Adresa: 78182 - Bucureşti, Sector 1, Str. Octav Cocărăscu 79
Telefon/Fax 618.20.29
Coordonare: *Gheorghe Dumitru*
Coperta: *Simona Dumitrescu*
Lector: *Laura Ivona Dumitru*
Procesare computerizată: *TOP-GAL SRL*
ISBN 973-568-058-0
Tipărit la *Imprimeria de Vest* - Oradea, Cda. 311/1994

NOTĂ DESPRE EDIŢIA ROMÂNĂ

Cartea de faţă, publicată iniţial de autor în 1977, în limba franceză, la o editură pariziană, cuprinde o bogată prezentare a rezistenţei antifasciste şi antihitleriste desfăşurate înăuntrul şi în afara ţării de către forţele politice necomuniste din România în anii celui de al doilea război mondial, ca şi a misiunilor speciale de război îndeplinite în România şi în direcţia acesteia de puterile occidentale ale coaliţiei Naţiunilor Unite.

Editarea ei răspunde interesului legitim al cititorului român de azi de a cunoaşte această activitate şi personalităţile sale proeminente, fără de care nu ar putea fi apreciată la justa valoare contribuţia de seamă a poporului român la înfrângerea fascismului.

Renunţarea, în ediţia română, la paginile de prezentare a României antebelice ce se adresau de fapt cititorilor francezi, dar care pentru cei români sunt prea cunoscute şi, deci, ar îngreuna inutil lucrarea, ni s-a părut că se impune; din considerente similare nu au mai fost reluate paginile finale, pe care evoluţia social-politică a României de după decembrie 1989 le-a făcut să fie depăşite.

Motive de ordin tehnic au împiedicat, din păcate, reproducerea fotografiilor şi facsimilelor din ediţia franceză.

Evident, fiind o simplă traducere, informaţiile şi aprecierile cuprinse în lucrare aparţin exclusiv autorului. Am semnalat, unde a fost cazul, în note de subsol, puţinele inadvertenţe de date ori nume, ca şi aprecierile nevalidate de cercetarea istorică românească.

Conf. univ. dr. Marin Nedelea

CUVÂNT ÎNAINTE

În timpul celui de-al doilea război mondial, am servit cauza Naţiunilor Unite la Marele cartier general al Forţelor Aliate din Orientul Apropiat.

La sfârşitul războiului, generalul Sir Bernard C. T. Paget, GCB, DSO, MC, comandantul şef al forţelor din Orientul Apropiat, confirma serviciile pe care le-am adus cauzei aliate şi contribuţia mea la eliberarea Europei, prin Certificatul de serviciu nr. B/124, datat 28 iunie 1945, care poartă foarte onorabila sa semnătură:

„Se atestă prin prezenta că Dl. George Beza, în perioada 1941-1944, a servit cu credinţă şi loialitate cauza aliată şi, prin acţiunea sa, a contribuit la eliberarea Europei."

Născut în România, în 1907, sunt macedoromân după tată şi dacoromân pe linie maternă, familia noastră fiind stabilită în Dobrogea, la Constanţa.

După studii de filologie, am îmbrăţişat profesia de ziarist, debutând în 1929 la ziarul conservator „Epoca".

În 1925, la vârsta de 18 ani, am aderat la Asociaţia „Junimea macedoromână", al cărei preşedinte era profesorul şi poetul George Murnu. Tatăl meu, profesorul Dumitru Beza, era secretar pentru Dobrogea.

La vârsta de 21, de ani am devenit membru al „Societăţii de cultură macedoromână", sub preşedinţia profesorului Iuliu Valaori, unul dintre membrii fondatori ai Partidului Conservator care-l avea ca preşedinte pe Grigore N. Filipescu. Acesta mi-a încredinţat organizarea şi conducerea secţiunii de tineret a partidului.

Între 1925-1931, m-am dedicat, cu riscul pierderii libertăţii şi chiar a vieţii, cauzei naţionale privind transferarea populaţiei macedonene din ţările balcanice în România, cu scopul de a fi statornicită în Dobrogea. Atunci a izbucnit din inimile comunităţii macedoromâne, al cărei izvor de poezie populară nu va seca niciodată, balada „Ohe, Beza, frate!"

De-abia terminasem serviciul militar când, o dată cu venirea la putere a lui Hitler în Germania, fiecare patriot român simţea responsabilitatea de a atrage atenţia asupra pericolului pe care îl reprezenta

nazismul atât pentru întreaga Europă, cât şi pentru propria noastră patrie, România.

Pe lângă pericolul sovieto-comunist, care de mult timp bântuia prin Europa, îşi făcea apariţia o nouă ameninţare: nazismul german.

O nouă luptă mă aştepta.

Pentru a-mi împlini datoria în cele mai bune condiţii, am aderat la Partidul Naţional-Ţărănesc, prezidat la vremea aceea de Ion Mihalache. Am devenit, în acelaşi timp, patronul tipografiei „Alfa" cu sediul în str. Izvor nr.40 din Bucureşti, tipografie care, din 1936 până în 1938, a imprimat zi şi noapte material de propagandă anticomunistă şi antinazistă. Totodată, numit de preşedintele partidului comandant al gărzilor naţional-ţărăneşti, am străbătut ţara de la un capăt la altul, organizându-i pe luptătorii democraţi în formaţiuni de apărare împotriva comandourilor naziste.

În martie 1936, în cotidianul „Dreptatea", organ de presă al Partidului Naţional-Ţărănesc, se scria: „Dl. George Beza, dezvăluind ideologia şi metodele organizaţiilor totalitare, a adus un real serviciu ţării."

Sub dictatura regelui Carol al II-lea, am format un mare număr de combatanţi naţional-ţărănişti ca luptători ai rezistenţei şi libertăţii căci, pentru mine, ca şi pentru mulţi alţi şefi politici democraţi, confruntarea între România şi duşmanii săi totalitari (cel de-al Treilea Reich şi Uniunea Sovietică) era neîndoielnică. Şi noi înţelegeam că acest rău putea oricând surveni: răul numit ocupaţia străină. Era, deci, de datoria noastră să avem în vedere această eventualitate şi să pregătim cadrele insurecţionale.

Aşadar, în perioada 1938-1940, am pus bazele organizării „grupelor de luptători", viitorii combatanţi din rezistenţă pentru libertate.

În timpul unui congres al naziştilor români, congres patronat de Hitler prin reprezentanţii săi Gerhard Zehrer şi Helmut Hufer - membri ai „Hitlerjugend" - şefii democraţi şi liberali au fost condamnaţi la moarte. Pe lista în fruntea căreia figurau numele lui Ion Mihalache, preşedintele Partidului Naţional-Ţărănesc, Nicolae Iorga, fost prim-ministru, Nicolae Titulescu, ministru de externe, Virgil Madgearu, fost ministru, a fost trecut şi numele meu.

Adversar neîmpăcat al puterilor totalitare, expansioniste care urmăreau să-şi extindă hegemonia în Europa şi în întreaga lume, fiind căutat de agenţii celui de-al Treilea Reich german şi aflându-mă în pericol de moarte, după instaurarea domniei terorii hitleriste asupra ţării mele, am fost obligat sa mă expatriez la 10 noiembrie 1940, cu acordul şi sprijinul conducerii partidului meu. Înainte de a mă refugia, am transmis comanda cadrelor insurecţionale celor doi fraţi ai mei, Iancu şi Costel, precum şi altor prieteni politici.

Refugiat la Istanbul, m-am pus imediat sub protecţia Ambasadei Marii Britanii în Turcia.

Am fost abilitat cu iniţierea unei mişcări româneşti libere în Orientul Apropiat.

În acea vreme, părerile privind destinul României şi al întregului sud-est european erau neclare, ba chiar contradictorii.

Puţini erau aceia care credeau că ţările carpato-balcanice şi-ar fi putut aduce contribuţia la înfrângerea Axei, ele fiind considerate ca victime sigure ale imperialismului german. În această chestiune eu aveam idei clare şi ferme, fondate pe istoria acestor ţări şi pornind de la conştiinţa naţiunilor lor: România şi toate ţările Europei orientale - cu condiţia ca naţiunile acestei zone geografice, aservite sau ameninţate de puterile totalitare să fie sprijinite de forţele speciale aliate - se vor opune agresorului nazist, îşi vor constitui propriile lor formaţiuni eliberatoare, vor scutura lanţurile opresiunii naziste, se vor elibera şi, alăturându-se naţiunilor libere şi combatante, vor contribui la victoria Aliaţilor.

Acesta era pariul pe care l-am făcut cu mine însumi. M-am angajat să acţionez pentru eliberarea României de dominaţia germană pentru ca ea să poată aduce, prin acţiunea ei, o importantă contribuţie la eliberarea Europei.

Şi această sarcină mi-a fost încredinţată în cadrul ramurilor SOE şi PWE ale GHQ - MEF (Comandamentul operaţiunilor speciale şi Comandamentul războiului politic de pe lângă Marelui Cartier General al forţelor din Orientul Apropiat).

Aceasta a fost datoria de onoare căreia m-am devotat până când România, în frunte cu regele Mihai -

rege erou şi martir - s-a detaşat de Axă şi s-a alăturat Naţiunilor Unite şi, graţie câtorva sute de mii de luptători viteji, a contribuit prin faptele sale eroice la victoria aliaţilor asupra Germaniei naziste, începând cu 23 august 1944 - ziua eliberarii României - până la 8 mai 1945, ziua victoriei Naţiunilor Unite.

Ca să-mi duc la capăt îndatorirea istorică pe care mi-am impus-o de bună voie şi misiunea de război politic ce mi-a fost încredinţată, pe lângă mijloacele puse la dispoziţie de înaltele autorităţi britanice, am fost sprijinit de bravii camarazi englezi combatanţi în rândurile MO, SOE, PWE.

Amintesc deopotrivă concursul entuziaştilor fraţi de arme români liberi, originari din toate provinciile istorice, în special cei grupaţi în Mişcarea Română Liberă din Anglia, sub conducerea lui Viorel O. Tilea, cei grupaţi în Comitetul democratic român prezidat de Victor Cornea, precum şi cei reuniţi în Orientul Apropiat sub conducerea subsemnatului.

O remarcabilă contribuţie au adus şi românii liberi care au răspuns la apelul generalului Charles de Gaulle şi s-au alăturat Forţelor franceze libere şi Forţelor franceze din interior.

Această acţiune s-a bucurat mai ales de participarea activă, pretutindeni în România, a înflăcăraţilor patrioţi români angajaţi în Mişcarea Internă de Rezistenţă şi Eliberare, conduşi de şefii politici democraţi, în frunte cu C. I. C. Brătianu şi Iuliu Maniu.

Lor li se datorează izbânda luptei, iar naţiunea română, recunoscătoare, păstrează şi onorează memoria celor care au dispărut, la fel cum Naţiunile Unite onorează aportul lor la cauza comună.

La 8 Mai 1945, Ziua Victoriei, cu satisfacţia datoriei împlinite alături de toţi camarazii mei, am putut spune: misiune îndeplinită!

Stă mărturie afirmaţiei mele certificatul de serviciu care mi-a fost eliberat.

Paris, 8 mai 1975

AUTORUL

CUPRINS

ÎN LOC DE PREFAŢĂ
APELUL NAŢIUNILOR UNITE CĂTRE ROMÂNI 13

CAPITOLUL I
SITUAŢIA STRATEGICĂ DISPERATĂ A ROMÂNIEI ÎN AJUNUL ŞI LA ÎNCEPUTUL CELUI DE-AL II-LEA RĂZBOI MONDIAL (1938-1939) 15

CAPITOLUL II
DOMINAŢIA TIRANIEI HITLERISTE ASUPRA ROMÂNIEI. CICLUL INFERNAL AL OPRESIUNII, EXPLOATĂRII ŞI REPRESIUNII NAZISTE. ISTORIA TERIFIANTĂ A CELOR 130 DE ZILE ALE STATULUI LEGIONAR. REPLICA NAŢIONALĂ ROMÂNEASCĂ. ACTE DE REZISTENŢĂ ŞI LUPTA NAŢIONALĂ DE ELIBERARE. 43

CAPITOLUL III
MIŞCAREA ROMÂNĂ DE REZISTENŢĂ ŞI ELIBERARE. (ACTIVITATEA ÎN INTERIORUL ŢĂRII) 66

CAPITOLUL IV
MIŞCAREA ROMÂNĂ LIBERĂ ÎN TERITORIILE ALIATE COMUNITATEA ROMÂNEASCĂ DIN ANGLIA (1940-1944) 91

CAPITOLUL V
NAŢIUNILE UNITE ÎN SPRIJINUL NAŢIUNII ROMÂNE 156

CAPITOLUL VI
PROCLAMAŢIA REGELUI MIHAI AL ROMÂNIEI CĂTRE ŢARĂ 197

ÎN LOC DE PREFAŢĂ

APELUL NAŢIUNILOR UNITE CĂTRE ROMÂNI

Apelul Naţiunilor Unite, difuzat prin radio şi răspândit de către aviaţia aliată deasupra României, proclama:

„ROMÂNI!

NAŢIUNILE UNITE ÎNŢELEG SĂ-ŞI RESPECTE CUVÂNTUL ŞI SĂ AJUTE, AŞA CUM AU PROMIS, TOATE POPOARELE ŞI TOATE PERSOANELE CARE VOR ÎNCEPE LUPTA CONTRA TIRANIEI HITLERISTE.

ROMÂNI!

ÎN INTERIORUL FRONTIERELOR VOASTRE ŞI-A FĂCUT APARIŢIA O MIŞCARE NAŢIONALĂ DE REZISTENŢĂ ŞI ELIBERARE. EA SE BUCURĂ DE SPRIJINUL MARILOR PUTERI ALIATE ŞI DE SIMPATIA ÎNTREGII UMANITĂŢI CARE LUPTĂ PENTRU DREPTATE, LIBERTATE ŞI PACE.

ZIUA VICTORIEI NAŢIUNILOR UNITE SE APROPIE.

DE-A LUNGUL FRONTURILOR LUMII S-A DEZLANŢUIT OFENSIVA.

ROMÂNI!

NAŢIUNILE UNITE NU VOR SĂ VĂ GĂSEASCĂ ÎN TABĂRA DUŞMANULUI ÎNVINS.

PENTRU BINELE ŞI VIITORUL PATRIEI VOASTRE, ALTĂTURAŢI-VĂ MIŞCĂRII DE ELIBERARE!“

NAŢIUNILE UNITE

CAPITOLUL I

SITUAŢIA STRATEGICĂ DISPERATĂ A ROMÂNIEI ÎN AJUNUL ŞI LA ÎNCEPUTUL CELUI DE-AL II-LEA RĂZBOI MONDIAL (1938-1939)

„În ceasurile de cumpănă, un popor îşi dezvăluie adevăratul spirit naţional şi cel al poporului român este bine oţelit."

(Saint Brice)

În pofida împrejurărilor potrivnice, România s-a dovedit, în cursul celui de-al doilea război mondial, fidelă şi loială alianţelor sale şi acordurilor de prietenie atlanto-mediteraneene.

În anii 1938-1939, regele Carol al II-lea, prevăzând declanşarea celui de-al doilea război mondial — eveniment de netăgăduit la acea vreme, — a instaurat un guvern în care puterea executivă era predominantă, cu scopul de a controla mai bine problemele statului şi forţele naţiunii, de a urmări şi supune, cu mai multă

siguranţă, primejdiile externe şi interne cu care se confrunta România; de a pune în lumină caracterul religios, profund creştin, al naţiunii române în raport cu adversarul său păgân nazist şi cel ateu-sovietic. În această ultimă idee, conducerea guvernului român a fost încredinţată patriarhului ortodox Miron Cristea, vechi luptător pentru eliberarea Transilvaniei de sub jugul austriac.*

Din nefericire, atât pentru România cât şi pentru toată Europa de răsărit, pericolul unei imixtiuni şi al războiului contra lor se contura cu putere atât din partea celui de-al Treilea Reich nazist, cât şi din partea Uniunii Sovietice.

Europa de est se găsea între cele două părţi ale cleştelui totalitar: hitlerist şi sovietic.

Stabilirea frontierelor celui de-al Treilea Reich, de la Atlantic la Mediterana, până la Caucaz şi cel puţin până la Urali, însemna pentru noi, europenii de est, anexarea, colonizarea.

Pe de altă parte, lărgirea către vestul european a frontierelor imperiului comunist sovietic avea pentru noi, românii, pentru polonezi şi cei din ţările baltice, vecinii apropiaţi de-a lungul frontierei occidentale sovietice, un sens limpede. Într-o primă etapă, invazia şi anexarea unor imense teritorii râvnite şi revendicate de U.R.S.S., mai apoi ocupaţia şi dominaţia totală.

---

* Austro-ungar; de fapt, unguresc.

Anschluss-ul, acordul de la München, desființarea Cehoslovaciei, dubla amenințare hitleristă și sovietică împotriva Poloniei, ca și presiunile asupra României și a Balcanilor, adăugate revendicărilor teritoriale și subversiunii politice a U.R.S.S. împotriva vecinilor săi occidentali, de la Baltică la Marea Neagră, iată doar câteva puncte din lungul șir de evenimente neliniștitoare de atunci.

România era destul de puternică pentru a putea să poarte un război pe un singur front, oricât de tare ar fi fost inamicul invadator. Dar faptul de a purta războiul pe două fronturi, împotriva a doi adversari uriași, iată un lucru ce depășea chiar și vitejia cea mai temerară. Și totuși România, ca și Polonia de altfel, se pregătea în anii 1938-1939 să facă față unui război pe două vaste fronturi în același timp: cu Uniunea Sovietică și cu cel de-al Treilea Reich.

Ca să țină sub control și, la nevoie, să înlăture primejdia internă generată de acțiunile agenților dușmanilor străini, guvernul regal român a dizolvat și anihilat atât organizațiile pan-sovietice și pro-comuniste, cât și formațiunile pan-germanice și pro-naziste.

Pentru a face față oricărei agresiuni din afară, guvernul român avea în permanență un mare număr de trupe mobilizate și dirijate către toate granițele de unde pericolul s-ar fi ivit. Mai ales la vest, către Ungaria, la est, către U.R.S.S. pentru

început, ca mai apoi, după anexarea nazistă a Cehoslovaciei, să instaleze trupe şi pentru a preîntâmpina ameninţarea germană recentă.

Eventualitatea unui război pe două sau mai multe fronturi impunea logic examinarea necesităţii politicii „pământului pârjolit" şi, în consecinţă, pregătirea pentru ceea ce avea să urmeze.

Prevăzând, aşadar, politica pentru acest cel mai rău caz, fapt care, după căderea Cehoslovaciei, devenea posibil atât pentru Polonia, cât şi pentru România, guvernul român a hotărât ca, în caz de război, pe toate fronturile să se opună o rezistenţă cu orice preţ şi, dacă ar fi fost constrâns la o retragere generală, să aplice planul „pământului pârjolit".

În octombrie 1938, primul-ministru* şi ministrul de război, Armand Călinescu, ordonă şefului Statului Major al Armatei şi şefului Serviciului Secret de Informaţii (S.S.I.) să colaboreze la elaborarea unui raport informativ, amplu şi complet, privind pregătirile agresive sovietice şi hitleriste împotriva României.

În noiembrie 1938, regele Carol al II-lea face o călătorie de tatonare politică, diplomatică şi militară în Occident, ocazie cu care vizitează Franţa, Anglia şi Germania.

Înaintea plecării sale, hotărăşte dizolvarea tuturor grupuleţelor comuniste, prin interzicerea oricărei activităţi a partidelor politice de toate orien-

---

* Miron Cristea

tările, care se adăuga dizolvării sindicatelor (roşii).

După întoarcerea regelui din vizita în Germania, unde l-a întâlnit pe Hitler care-i ceruse să aducă la putere Legiunea Arhanghelului Mihail*, pro-nazistă, jandarmeria română, din ordinul regelui, îl ucide pe şeful organizaţiei legionare, Corneliu Codreanu. Cererea lui Hitler era insolită deoarece Codreanu declarase deschis că în cazul când regele, în calitatea sa de comandant şef al forţelor armate, ar mobiliza România împotriva Germaniei, el ar porunci legionarilor să-l ucidă pe cel care ar fi dat un asemenea ordin.

În orice ţară, o asemenea sfidare la adresa unui şef de stat şi comandant suprem al armatei este o crimă care se pedepseşte cu condamnarea la moarte.

Drept urmare, măsurile de securitate naţională împotriva ameninţării de tulburare şi de invazie atât nazistă, cât şi sovietică au fost şi mai întărite.

Politica fermă a regelui Carol al II-lea şi a guvernului său, pusă cu dârzenie în slujba apărării naţionale române, precum şi pretenţia regelui ca puterile occidentale prietene, Franţa şi Marea Britanie, să dea României asigurări de ajutor militar în caz de agresiune din afară, determină Londra şi Parisul să acorde la 13 aprilie 1939 garanţii privind integritatea teritorială a României şi independenţa sa.

---

* Garda de fier

Ca urmare a acestora, guvernul Călinescu a adăugat propriile sale măsuri de siguranţă naţională celor ale serviciilor speciale franceze şi britanice în domeniul politicii de urmat în cel mai rău caz, adică acela al aplicării acţiunii „pământ pârjolit".

Să privim mai îndeaproape în ce constau aceste pregătiri speciale, prin care planul românesc se adapta proiectelor aliaţilor, ca să înţelegm mai bine ce s-a întâmplat mai târziu, în timpul războiului, când au fost create de guvernul britanic (şi au intrat în acţiune în România, ca pretutindeni în Europa ocupată). Comandamentul Operaţiunilor Speciale (S.O.E.) şi Comandamentul Războiului Politic (P.W.E.).

Statul român a decis ca în caz de invazie inamică imposibil de respins, tot ceea ce ar fi putut fi indispensabil pentru menţinerea efortului de război duşman trebuia să fie distrus pe tot cuprinsul ţării, mai ales puţurile, rafinăriile şi rezervele de petrol. Pe de altă parte şi concomitent, trebuiau dezorganizate mijloacele de transport terestru şi naval, blocată navigaţia pe Dunăre, cu deosebire la Porţile de Fier.

În consecinţă, din ordinul guvernului, Marele Stat Major al Armatei, prin organele sale specializate, a elaborat planuri concrete şi minuţioase de distrugere a industriei petroliere, a mijloacelor de transport al petrolului şi a altor instrumente necesare continuării războiului.

Ca şi în primul război mondial, când armata română, în retragere în faţa invaziei germane, incendia puţurile de petrol, de data aceasta planurile de distrugere erau întocmite chiar la nivel de stat ca o componentă necesară a planului general de apărare a ţării în caz de invazie duşmană de năstăvilit. Situaţie care implica rezistenţa la limită prin orice mijloace posibile.

Din partea română, executarea planului „pământ pârjolit" revenea secţiei „Operaţiuni militare" a Marelui Stat Major al Armatei.

Fostul ministru român al afacerilor externe, Grigore Gafencu, în notele sale „Preliminarii la războiul din est", dezvăluie că toate pregătirile tehnice şi militare fuseseră puse la punct pentru ca industria şi zăcămintele de petrol să fie incendiate în caz de extremă necesitate.

Ţinând cont de garanţiile acordate României de Paris şi Londra, Anglia şi Franţa au întins o mână puternică ţării noastre în acest domeniu al pregătirilor de război, respectiv rezistenţa înverşunată în caz de înfrângere a armatei române pe front.

Prin urmare, experţii francezi şi britanici în problemele războiului total şi-au exprimat opinia despre planul înaintat de armata română, plan pe care l-au găsit excelent, pe de o parte, şi pe de altă parte, au completat planul românesc prin planuri proprii, menite să aducă un plus de perfecţiune şi eficacitate acestuia.

În acel timp, industria petrolieră românească, dezvoltată cu ajutorul capitalului francez, englez şi american, era condusă, pe lângă specialişti autohtoni, de numeroşi specialişti francezi şi englezi. Pentru a face să funcţioneze sau să stagneze industria petrolului, concursul specialiştilor aliaţi — britanici şi francezi — era indispensabil la vremea respectivă. Aceştia, din fericire, se aflau în România. Cel de-al Treilea Reich avea, după înfrângerea Cehoslovaciei, frontieră comună cu ţara noastră, iar declanşarea celui de-al doilea război mondial era practic iminentă.

România, mobilizată, era loial ataşată cauzei aliate occidentale şi se pregătea să-şi joace activ rolul la momentul potrivit, acceptând cu infinită măreţie sufletească ideea sacrificiului suprem pe care i-o impunea poziţia ei strategică disperată.

Aliatul britanic, prin ambasadorul său la Bucureşti, Sir Reginald Hoare, în timpul unei audienţe la palatul regal, a analizat împreună cu regele Carol al II-lea posibilitatea de a distruge puţurile de petrol în caz de invazie nazistă şi a făcut cunoscut că un specialist englez se află în România în vederea împlinirii acestei eventualităţi. Discutând mai apoi acelaşi subiect cu premierul Călinescu, ambasadorul dezvăluie numele specialistului englez: colonelul Colin Gubbins, mai târziu general şi, din 1943

până la sfârşitul războiului, comandant şef al S.O.E., cu rang de Secretar de Stat.

La rândul său, aliatul francez, prin ambasadorul său la Bucureşti, Thierry, colabora cu guvernul român în această idee şi pusese la dispoziţia armatei române experţi francezi în materie, avându-l în frunte pe colonelul Léon Wenger.

Avându-se în vedere această ipoteză a acţiunii de război, a fost stabilită cea mai strânsă şi loială colaborare între România şi aliaţii săi.

În august 1939, agresivitatea nazistă faţă de Polonia atinsese punctul culminant. Prevăzând urmările atacului german împotriva Poloniei, printre ale cărui consecinţe previzibile era şi agravarea ameninţării hitleriste contra României, guvernul român a hotărât să cheme noi contingente sub arme, contingente care aveau să fie masate la frontiera de nord a ţării.

Este momentul în care „explodează" o bombă politică: încheierea pactului ruso-german, la 23 august 1939, urmată, cu o săptămână mai târziu, la 1 septembrie, de declanşarea celui de-al doilea război mondial de către cel de-al Treilea Reich hitlerist.

Voinţa României de a intra în acţiune alături de Polonia, Franţa şi Marea Britanie este paralizată de asasinarea primului-ministru român, Armand Călinescu, de către agenţii Gestapo-ului, precum şi de rapida prăbuşire a

Poloniei sub agresiuńea conjugată a naziştilor şi sovieticilor. Încă de la începutul războiului, în regiunile petroliere româneşti se produceau pretutindeni acte de sabotaj la sonde, la centre de foraj, la staţiuni de pompare, la rafinării, la conductele şi instalaţiile portuare danubiene de încărcare a petrolului în tancurile petroliere.

Iată câteva sabotaje, săvârşite în toamna, iarna şi primăvara anilor 1939-1940:

— Explozie la rafinăria „Româno-Americană" la Ploieşti; incendiu la rafinăria „Orion" la Ploieşti; incendiu la rafinăria „Apolon" la Târgovişte; incendiu la rafinăria „Noris" la Ploieşti; incendiu la instalaţia de asfalt „Astra" la Ploieşti; explozie la societatea „Unirea" din Ţintea; incendiu la instalaţiile petroliere „Româno-Americană" la Ariceşti; explozie la rafinăria „Orion" din Ploieşti; explozie la rafinăria „Steaua"; perforarea conductei aparţinând societăţii „Dacia" la Rifov, Ploieşti.

De asemenea, tot de la începutul războiului, acţiunile patrioţilor români antinazişti au urmărit sabotarea transportului pe Dunăre cu destinaţia cel de-al Treilea Reich.

Asemenea acţiuni se produceau şi în domeniul navigaţiei maritime.

Operaţiunile de sabotaj erau în primul rând opera rezistenţei româneşti care începea să se contureze, să capete conştiinţă, să facă primii săi paşi în acţiune.

Era, de asemenea, un efect al atitudinii îngăduitoare şi favorabile a Serviciilor Siguranţei Române, care înţelegeau să-i avantajeze pe aliaţii occidentali ca aceştia să poată, la rândul lor, lovi în inamicii totalitari.

Dar ele erau totodată acţiuni ale formaţiunilor speciale franco-britanice, a căror misiune de război era chiar aceea de a sabota transporturile către Germania, conform planurilor interceptate şi ordinelor primite.

*

În calitate de ofiţer al navigaţiei civile, mobilizat la Comandamentul militar al portului maritim Constanţa, am avut personal ocazia să iau cunoştinţă, potrivit răspunderii ce-mi revenea, de asigurare a securităţii navigaţiei, de actele de sabotaj săvârşite de patrioţii români sau de specialiştii aliaţi în detrimentul naziştilor: accidente clar neîntâmplătoare, avarii, incendii, sabordaje etc.

La Constanţa, am avut ocazia să-l cunosc pe consulul britanic A.C. Kendall (mai târziu colonel G.H.Q. — M.E.F. şi, după război, şef al secţiunii consulare a misiunii militare britanice de control aliat în România). Cunoşteam, de asemenea, de mai mult timp, funcţionari ai agenţiilor de navigaţie aliaţi, englezi, francezi şi

alţii cărora le ştiam sentimentele şi activitatea în favoarea cauzei occidentale.

Eram, de altfel, ofiţer de port, special autorizat de Ministerul Marinei, de amiralul Nicolae Pais, directorul general comandor Cezar Ioaniţiu şi comandorii Ştefan Popescu şi Dumitru Niculescu, comandanţi ai portului Constanţa, să urc la bordul navelor străine ca să controlez prezenţa armelor, aparatele T.S.F. etc. şi să le sigilez.

*

Britanicii angajaţi pe vremea aceea în operaţiuni speciale de război neregulat, din cadrul navigaţiei în România erau, între alţii: D. C. Blaklay, W. Burland (la sfârşitul războiului, colonel la misiunea britanică din România), G. Marshall, W. Watson, Despart, M. Macnabb, G. Kahn, Young, D. Field, G. Gibson.

Una din metodele de sabotare a transporturilor în direcţia Germaniei a fost aceea să fie angajaţi cu salarii tentante piloţi specialişti în navigaţie, mai ales la Porţile de Fier, pentru ca aceştia să nu fie angajaţi de nazişti. Într-adevăr, la Porţile de Fier nu puteau naviga decât piloţi brevetaţi de Comisia Internaţională a Dunării.

O altă metodă: anglo-francezii închiriau vapoarele, tancurile, şlepurile etc. la preţuri

uriaşe, cu scopul de a le bloca şi de a le face indisponibile pentru transportul de mărfuri al germanilor.

România, la curent cu ceea ce englezii şi francezii întreprindeau în domeniul sabotajului şi al blocării navigaţiei pe Dunăre, nu intervenea. Prin asemenea acţiuni, fluxul petrolului şi al mărfurilor româneşti către Reich se reducea, iar organele româneşti de siguranţă militară şi civilă, în ciuda informaţiilor pe care le posedau, nu acţionau spre a-i împiedica pe aliaţi să-şi realizeze planurile.

Fapte semnificative, care stau mărturie a acordului guvernului regal român cu acţiunile aliaţilor occidentali, s-au produs în aprilie 1940: un convoi de mai multe remorci şi şlepuri britanice, printre care „Elisabeth", „Britannia", „Thermonde" şi altele, având la bord armament, material de sabordaj şi exploziv, a intrat prin Marea Neagră şi a circulat liber pe Dunăre cu destinaţia Porţile de Fier, unde trebuia să fie sabordat ca să blocheze navigaţia fluvială către Germania. Dar ambasadorul german Fabricius şi ministrul german Manfred von Killinger, la vremea aceea şeful spionajului nazist în toată zona Balcanilor şi în România, organizaseră o întreagă reţea de informatori în zona portuară. Ei fuseseră informaţi de aceştia că există ceva anormal în acest convoi britanic, sosit în portul Giurgiu.

Ambasada germană intervine energic, iar guvernul român este în încurcătură. O singură soluţie se dovedeşte salavatoare: să se dea garanţii de neutralitate.

După ce se opusese controlului navelor, guvernul român este constrâns să permită percheziţia.

Arsenalul aflat la bord este descoperit. Armamentul găsit este confiscat şi transportat, dar lăsat la dispoziţia britanicilor.

În ceea ce îi privea pe ofiţerii şi marinarii englezi, aceştia au fost „rugaţi" să părăsească ţara, via Turcia.

*

Între forţele franceze, se găseau în misiune specială, pentru iniţierea şi îndeplinirea operaţiunilor mai mult de 60 de ofiţeri şi specialişti, printre care: colonelul Léon Wenger, inginer, fost director al societăţii petroliere „Petrofina", autorul planului francez de distrugere a industriei petroliere. Veteran din primul război mondial, el a participat la operaţiunile de distrugere prin incendiere a sondelor româneşti în 1916, în timpul invaziei germane şi al retragerii române în Moldova; căpitanul Pierre Angot, inginer la societatea „Steaua"; generalul Delhomme, ataşat militar; De Mont Lebert; De

Panafieu; Chauchoise; Bouviers; Delage; Boncenne (aceştia făcând parte din societatea franceză industrială şi comercială de petrol); Coulon, de la societatea „Columbia"; Heinebique; Pacelet; Cance, de la „Steaua"; Arnold Cabouché, Chapelet şi Lenseigne de la „Columbia"; Poirault de Mesnil, Breusse şi Nouis de la societatea de geografie; Roger Sarret, ataşat economic.

Mai aparţineau misiunii franceze de operaţiuni speciale de sabotare a petrolului românesc experţii: Blanc, Goissguerin, Davich, d'Herbez de la Tour, Gibory, Hott, Main, Pons, Proust, de Saras, F. Dubois, Lardque, Marinier, Paqulin, precum şi Bremant, Canolle, Casanova, Dillan, Domette, Guyon, H. Lévy, Moreau, Vernouillet, Paric, Samson, Thion, Vitoz şi încă mulţi alţii.

România a hotărât ca, în cazul în care ar fi fost invadată, să-şi sacrifice petrolul şi porturile, asociind forţele speciale franceze şi engleze acestei misiuni de război.

Franţa era gata sa facă tot posibilul să împiedice ca petrolul şi bogăţiile alimentare româneşti, porturile şi reţeaua de transporturi să ajungă în mâinile naziştilor.

Am prezentat planul francez de sabotaj, al colonelului Wenger, şi echipa de experţi francezi în domeniu.

Să aruncăm o privire din unghiul războiului politic şi economic dus de Anglia în sectorul est-european împotriva Reich-ului hitlerist, în

special la acţiunile care urmăreau blocada economică şi distrugerile petrolului românesc.

Ministerul englez al blocadei, devenit mai târziu ministerul războiului economic, a creat, în 1938, departamentul „D" — condus de colonelul Lawrence Grand (mai apoi general-maior) şi ajutorul său, maiorul Taylor. Una din principalele secţiuni ale departamentului „D" era secţiunea balcanică, ce urmărea cu precădere situaţia petrolului românesc.

Şeful acţiunilor britanice privind petrolul românesc era Thomas Masterson, reprezentantul cartelului englez „Phöbus" şi directorul general al societăţii petroliere anglo-române „Unirea". Era secondat de cei doi fraţi ai săi, Edward şi Christophor Masterson, dintre care unul era director general adjunct la „Unirea". Un rol important avea să-i revină lui Gardyne De Chastelain, director la „Unirea".

Fraţii Masterson veniseră în România la începutul secolului al XX-lea, fuseseră crescuţi aici şi cunoşteau la perfecţie limba română, ca şi ţara.

În misiunea încredinţată de ministerul britanic al războiului economic, colonelul Thomas Masterson (în 1944, general) preia în 1939-1940 conducerea operaţiunilor speciale de sabotaj englez în domeniul petrolului şi al transporturilor româneşti.

În afara fraţilor Masterson şi a lui de Chastelain, conducătorii acţiunilor de sabotaj mai

erau: Despart, ataşat militar englez; Bill Young, reprezentant al societăţii „National Supply"; David John Field; Blaklay; Martin Th. Minshall; Charles Everest; Walmsley; George Gibson şi alţii.

La blocarea navigaţiei comerciale pe Dunăre au luat parte câteva sute de britanici, dintre care, menţionez la întâmplare: comandantul G.Gibson, John D.Field, Blaklay, G.Kahn, Smarth Herbert Alfred, Garrard G.Gerald, Doggett, Stanley, Honey Percy, Minshall, G.Bishop Marshall etc.

Acţiunea britanică de sabotaj dirijată de colonelul Th.Masterson era asigurată de fratele său, Edward, şi de De Chastelain, precum şi de Raymond Young, Percy Clark, Walmsley, Gwin Elias, Wats Garfit etc.

Operaţiunile de sabotaj din industria petrolieră, care începuseră după distrugerea Poloniei, în 1939, au continuat în 1940 — astfel încât să se poată generaliza în ziua când Germania ar fi invadat România —, dar au suferit o lovitură imprevizibilă ca urmare a nefericitului dezastru al aliaţilor pe frontul occidental, urmat de armistiţiul francez.

La 19 iunie, în gara Charité-sur-Loire din Franţa, forţele germane de ocupaţie au descoperit un tren ticsit cu documente secrete aparţinând înaltului Comandament militar francez. Printre alte documente ultra-secrete se afla acolo planul franco-englez de distrugere a

industriei petroliere şi de sabotare a căilor de transport româneşti şi listele nominale ale conducătorilor şi agenţilor operaţionali francezi, englezi şi români ai acestor acţiuni.

Descoperirea acestor documente dezvăluia, de asemenea, responsabilitatea regelui Carol al II-lea, a guvernului său şi a şefilor armatei române în conceperea şi organizarea distrugerii industriei şi transporturilor petroliere.

În acest moment, Hitler salută invazia sovietică în provinciile româneşti Basarabia şi Bucovina, între 26-30 iunie 1940, şi declară, la 28 iulie 1940, că „România a fost de-a lungul mai multor decenii aliatul activ şi hotărât al adversarilor Reich-ului german".

Două săptămâni mai târziu, Hitler îi adresează regelui Carol al II-lea o scrisoare-ultimatum în care afirmă că „sfârşitul va fi... în foarte scurt timp, prăbuşirea României".

Într-adevăr, în luna următoare, deci „într-un timp foarte scurt", prin Diktatul de la Viena, Hitler sfâşie România, acordând Ungariei jumătate din Transilvania şi Bulgariei jumătate din Dobrogea. Tot atunci, regele Carol al II-lea este detronat; urmaşul său, Mihai, este lipsit de prerogativele regale esenţiale; la conducerea României divizate şi vasalizate de Reich şi acoliţii săi este instalată o diarhie: generalul Ion Antonescu şi comandantul legionar Horia Sima. Înalţii demnitari şi generalii responsabili de

planurile inițiale de apărare sunt închiși și masacrați, cetățenii britanici și francezi, maltratați și expulzați.

Și astfel planul românesc al „pământului pârjolit" în caz de invazie a fost deturnat de dușmanii totalitari ai României, ca de altfel și planurile aliate, engleze și franceze.

Întreaga chestiune a rezistenței naționale românești împotriva dușmanilor invadatori totalitari, sovietici și hitleriști, trebuia să fie regândită.

Aceasta avea să fie pe viitor misiunea de război, sarcina istorică a regelui Mihai al României, a națiunii și armatei române, a șefilor politici național-democrați, a patrioților români de orice orientare politică sau independenți.

PACTUL SECRET SOVIETO-HITLERIST ŞI DECLANŞAREA CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Planul de împărţire a Europei răsăritene între germani şi ruşi, invadarea şi aneantizarea Poloniei de către forţele armate strâns unite hitleriste şi sovietice şi asasinarea primului-ministru Armand Călinescu îi permit lui Hitler să facă economie de un război.

Cine doreşte să înţeleagă bine cum s-a ajuns ca situaţia strategică a României să devină disperată în ajunul şi la începutul celui de-al doilea război mondial trebuie în mod necesar să ţină seama că, la 23 august 1939, cel de-al Treilea Reich şi Uniunea Sovietică au încheiat faimosul pact ruşinos de împărţire a Europei de est. În urma acestuia, Polonia şi România s-au văzut imediat lipsite de orice posibilitate de a fi asistate şi aprovizionate cu material de război de către aliaţii şi prietenii lor occidentali, de garanţii lor: Franţa şi Anglia.

De când Germania nazistă a invadat Polonia la 1 septembrie 1939, iar U.R.S.S. i-a urmat la 17 septembrie, la fel ca Franţa şi Marea Britanie, România şi-a mobilizat şi ea armata. Cu diferenţa că, pe când puterile democratice occidentale aveau de mobilizat forţele şi

de luptat pe un singur front, relativ scurt, România trebuia să se apere aproape pe toate frontierele, să se pregătească pentru un război pe patru fronturi, împotriva a patru dușmani invadatori: Germania, U.R.S.S., Ungaria și Bulgaria. Și acest lucru trebuia să-l facă fără nici o speranță de ajutor din vreo parte, ca și Polonia, de altfel.

Stalin, prin intermediul Internaționalei comuniste, a încercat să paralizeze apărarea națională română, dând ordin Partidului Comunist Român să se opună mobilizării României împotriva oricăror invadatori.

În fața mobilizării românești și pentru a anihila această tentativă de apărare activă care, o dată săvârșită, ar fi amenințat planul sovieto-hitlerist de invazie și împărțire a întregii Europe estice, Hitler a expediat în grabă un pluton legionar de execuție pe care îl păstra cu grijă în Germania, format din asasini antrenați de Gestapo.

La trei săptămâni după începerea invaziei Poloniei de către naziști și la patru zile după ce sovieticii se alăturaseră invadatorilor naziști, atacând și ei Polonia rănită, primul-ministru Armand Călinescu a fost asasinat, la 21 septembrie 1939.

Asasinatul a fost comis de către ucigași, agenți ai Gestapo-ului trimiși de Germania, via Ungaria.

Prin această crimă politică, adevărat act de război, care a paralizat într-un moment crucial corpul politic român şi a descumpănit armata, Hitler a făcut, într-adevăr, economie de un război.

Iată ce consemna „Le Journal" din Paris, la 22 sept. 1939, despre evenimentul din capitala României:

„Asasinarea la Bucureşti al D-lui Călinescu, preşedintele consiliului. Autorii atentatului, premeditat cu grijă, aparţin vechii brigăzi a «Cavalerilor morţii» cărora nu li se ignoră afinităţile cu naziştii".

În acelaşi ziar şi în aceeaşi zi, redactorul Saint Brice scria: „Nu mai lipseşte decât să vedem această crimă atribuită unui complot care se leagă direct de propaganda hitleristă. Ceea ce e sigur este că atentatul nu putea să survină în circumstanţe mai dramatice." România ajunge să vadă Polonia aliată atacată frontal de germani care n-au făcut niciodată un secret din intenţia de a-şi întinde hegemonia asupra statelor danubiene. „România ajunge să vadă însă şi pe acest aliat polonez înjunghiat pe la spate de sovieticii care nu şi-au disimulat niciodată intenţia de a-i lua şi ei Basarabia".

Din toate ţările sud-est europene, cea de care Hitler avea o teamă cumplită era fără îndoială România, care-l obseda la nebunie. Şi-a luat din acest motiv toate precauţiile ca ea să fie

victima unor grave zguduiri interne în ziua când va fi încercuită din exterior, ca să se scufunde brusc, să se prăbuşească. Cu sprijinul Gestapoului şi al Gărzii de Fier, printr-o manevră josnică, Hitler a câştigat pariul.

Destinul României unite în drum spre un viitor mai bun o obliga să rămână fidelă aliaţelor atlanto-mediteraneene şi să intre în război alături de ele cu scopul de a combate cele două pericole totalitare expansioniste. Prin comiterea crimei asupra lui A. Călinescu, la 21 septembrie 1939, România şi-a pierdut această şansă.

La 21 septembrie, mă aflam în serviciu la Bucureşti, la Ministerul marinei. După ce mi-am îndeplinit misiunea, m-am îndreptat spre casa noastră de pe strada Plevnei nr. 53 ca să iau dejunul în familie. Spre ora unu şi jumătate s-a auzit, departe, în direcţia râului Dâmboviţa, o rafală. Fără să bănuim nimic, ne-am continuat masa. O jumătate de oră mai târziu, stupoare: radioul îşi întrerupe brusc emisiunea pentru ca un crainic improvizat să anunţe că face parte din comando-ul care tocmai l-a asasinat pe premierul Armand Călinescu.

Gestapo-ul, deci, înainte ca mobilizarea armatei să fi fost definitivată, introdusese din Germania în România plutoane de execuţie cu misiunea de a-l omorî pe şeful guvernului, care îndrepta ţara împotriva duşmanilor gata să ne invadeze: hitlerişti, sovietici, unguri şi bulgari.

Furia şi indignarea opiniei publice la anunţarea acestei crime împotriva patriei şi a păcii au fost de nedescris.

Identitatea asasinilor a fost repede stabilită: era vorba, într-adevăr, de teroriştii aparţinând agenturii germane, organizaţia legionară. Asasinii se refugiaseră mai demult în Germania, unde fuseseră recrutaţi în formaţiuni paramilitare de ucigaşi. Introduşi în România într-un moment crucial al istoriei, cu misiunea de a ucide, ei aveau să paralizeze efortul de apărare al naţiunii române, în slujba duşmanilor ţării, pentru profitul acestora.

Comise după declanşarea celui de-al doilea război mondial, actele agenţilor naziştii, terorismul şi atentatele lor constituiau crime împotriva păcii, crime de război, crime împotriva umanităţii, crime de trădare a propriei lor patrii, colaborare cu duşmanul nazist în timp de război, complicitate cu asasinii naziştii la punerea în practică a unor astfel de crime.

DEZMEMBRAREA ROMÂNIEI. UKAZUL* SOVIETIC ŞI INVADAREA PROVINCIILOR ROMÂNEŞTI BASARABIA ŞI BUCOVINA. DIKTATUL HITLERIST ŞI INVAZIA UNGARĂ ÎN TRANSILVANIA. INTRAREA BULGARIEI ÎN DOBROGEA.

Instaurarea domniei tiraniei naziste asupra României.

Regele, guvernul şi armata continuau să-şi facă datoria: să asigure independenţa ţării, să-i apere frontierele, să păstreze alianţele occidentale şi balcanice.

Dar, în ziua când „războiul ciudat" lua sfârşit pe frontul de vest prin invadarea Franţei şi încheierea armistiţiului, pe frontul de răsărit înţelegerea sovieto-hitleristă şi activitatea de subminare prin intermediul agenturilor naziste şi al agenţilor comunişti vor fi de asemenea răsplătite, după prăbuşirea Poloniei, prin dezmembrarea României, urmată de vasalizarea ei.

La 27 iunie 1940, la cinci zile după încheierea armistiţiului franco-german, România primea din partea Uniunii Sovietice ukazul care anunţa dezmembrarea ţării:

---

* În rusă, decret; de fapt - ultimatumul.

„Guvernul U.R.S.S. (...) propune:

1. — În termen de patru zile, de la 28 iunie 1940, începând cu ora 14, ora Moscovei, trupele române vor evacua teritoriul Basarabiei şi Bucovinei.

2. — Trupele sovietice vor ocupa, în acelaşi termen, teritoriul Basarabiei şi al Bucovinei (...)".

Nu era pentru prima dată când Rusia invada şi anexa teritoriile de nord-est ale României. În 1812, Rusia invadase şi anexase Basarabia românească. În 1878, Rusia reocupase sudul Basarabiei.

Basarabia se detaşase de Rusia, prin voinţa unanimă a locuitorilor săi, reunindu-se cu patria-mamă, România, ca urmare a adunării din 9 aprilie 1918 care proclama:

„Republica Democratică Moldova (Basarabia) luată prin forţă României — acum o sută de ani — de către Rusia, în virtutea drepturilor sale istorice şi naţionale, pe baza principiului că numai poporul îşi poate hotărî soarta, decide unirea sa, începând de astăzi şi pentru totdeauna, cu patria sa-mamă, România".

Integritatea teritorială şi unitatea naţională românească au fost monstruos violate de U.R.S.S. la 27 iunie 1940.

Când sovieticii, în virtutea acordului încheiat cu hitleriştii, au smuls României Basarabia, mă aflam în Dobrogea de sud, căpitan ad interim al portului maritim Balcic, al cărui

titular urma sa iasă la pensie. Am fost chemat de urgenţă la Bucureşti, la Ministerul marinei. Se ştia deja despre cedarea Dobrogei şi a Transilvaniei revendicate de Bulgaria şi, respectiv, Ungaria, pretenţii sprijinite de Hitler şi Stalin.

Am primit dispoziţia de a fi pregătit să mă îndrept în orice moment pe coasta dunăreană a Dobrogei ca să iau de urgenţă măsurile necesare, în circumstanţele prevăzute, privind securitatea navigaţiei. În cazul când România ar fi decis să reziste, era vorba de a organiza zi şi noapte transportul de trupe şi de material de război pe Dunăre în Dobrogea. În cazul în care Dobrogea de sud ar fi fost cedată Bulgariei, 115.000 de români trebuiau să se retragă din regiune, cu tot avutul lor, cea mai mare parte pe cale fluvială.

Dat fiind că majoritatea celor care trebuiau să fie transferaţi prin porturile dobrogene Silistra şi Turtucaia spre porturile româneşti Călăraşi şi Olteniţa erau macedoromâni, mie mi-a fost încredinţată misiunea, cunoscut fiindu-le autorităţilor devotamentul meu faţă de românii din partea locului.

În cazul în care regele şi guvernul ar fi decis ca armata să reziste, se conta cu atât mai mult la minister pe îndârjirea pe care o manifestasem în apărarea Dobrogei, căci ea era patria mea de două ori: era locul în care am crescut, dar era, deopotrivă, locul unde se stabiliseră compatrioţii mei macedoromâni.

Din nefericire, lovitura soartei ne-a rezervat soluţia ruşinoasă şi catastrofică: cedarea teritorială fără luptă.

Nimeni nu bănuia că după ultimatumul sovietic avea să urmeze lovitura de trăznet a diktatului lui Hitler, adresat personal regelui Carol al II-lea, prin care i se impunea să cedeze fără luptă Transilvania Ungariei şi Dobrogea Bulgariei, dacă nu, „sfârşitul va fi, mai devreme sau mai târziu, poate într-un termen foarte scurt, distrugerea României". Era, s-a aflat mai târziu, la 15 iulie, două săptămâni după răpirea Basarabiei.

În august, lucrurile devin evidente. La 15 august eram numit comandant al transporturilor fluviale între Dobrogea şi Câmpia Română, din porturile Turtucaia şi Oltenița.

30 august 1940. Hitler şi Mussolini au somat România să cedeze jumătatea de nord a Transilvaniei Ungariei şi jumătatea de sud a Dobrogei Bulgariei. Consiliul de coroană hotărăşte să cedeze fără luptă. Evacuarea românilor din Dobrogea începe şi, în acelaşi timp, regele este detronat. Ungaria ocupă Transilvania de nord, iar Bulgaria, Dobrogea de sud.

În România mutilată intră forţele armate naziste de ocupaţie.

CAPITOLUL II

DOMINAŢIA TIRANIEI HITLERISTE ASUPRA ROMÂNIEI. CICLUL INFERNAL AL OPRESIUNII, EXPLOATĂRII ŞI REPRESIUNII NAZISTE. ISTORIA TERIFIANTĂ A CELOR 130 DE ZILE ALE STATULUI LEGIONAR. REPLICA NAŢIONALĂ ROMÂNEASCĂ. ACTE DE REZISTENŢĂ ŞI LUPTA NAŢIONALĂ DE ELIBERARE.

„Sfârşitul va fi, mai devreme sau mai târziu, distrugerea României".
(Din scrisoarea lui Adolf Hitler către Carol al II-lea, 15 iulie 1940)

De la 6 septembrie 1940, ziua instaurării dictaturii pro-naziste, până la 23 august 1944, ziua eliberării ţării, peste 10.000 de români din numărul mereu crescând al celor care se opuneau şi militau în rândurile mişcării de rezistenţă şi de eliberare, au fost întemniţaţi, judecaţi, iar câteva sute au fost condamnaţi chiar la pedeapsa capitală şi executaţi.

Numele închisorilor şi ale lagărelor de internare naziste au rămas pentru totdeauna înscrise în memoria poporului nostru: Văcăreşti, Jilava, Doftana, Caransebeş, Târgu-Ocna, Aiud, Ocnele Mari, Lugoj, Târgu-Jiu, Galaţi, Tecuci, Roman, Alba-Iulia, Gherla, lagărele din Transnistria şi cel de la Vapniarca... Niciodată România nu cunoscuse asemenea închisori, închisori a căror reputaţie va fi depăşită doar de monstruoasele reţele ale puşcăriilor şi lagărelor de concentrare hitleriste şi sovietice.

Un film care şi-ar propune să relateze despre evenimentele desfăşurate în România între 1940 şi 1944, şi despre ajutorul din exterior, ar trebui să acorde, printre alte acte istorice decisive pentru succesul final al mişcării româneşti de eliberare, un loc de cinste faptelor următoare, expuse în ordine cronologică:

— *În 1940 — iunie, iulie august* — germani, ruşi, unguri, bulgari pătrund în România, salutaţi de agenţii lor, comuniştii pro-sovietici şi legionarii pro-nazişti, blestemaţi — atât unii, cât şi ceilalţi — de întreaga naţiune română.

— Au loc mari manifestaţii populare în România împotriva Germaniei, Uniunii Sovietice, Ungariei, Bulgariei; mari adunări naţionale în favoarea unităţii de stat şi teritoriale, pentru recurgerea la arme, pentru rezistenţa „cu orice preţ"; iniţiative de creare a organizaţiilor patriotice clandestine: „Pro Transilvania", „Pro

Basarabia", „Pro Dobrogea". Dar numai organizaţia „Pro Transilvania" ia o formă concretă şi desfăşoară o activitate notabilă şi în numele celorlalte două organizaţii.

— *De la 6 la 14 septembrie*, România cade sub dictatura pro-nazistă, condusă de o diarhie: generalul Ion Antonescu şi comandantul Horia Sima.

— *14 septembrie*: instaurarea statului legionar.

Forţele armate germane, care intraseră deja în Transilvania, se instalaseră în tot restul ţării. Se produc numeroase incidente între soldaţii germani şi patrioţii români, ca şi între populaţie şi legionari, aceştia din urmă dispreţuiţi şi urâţi ca agenţi ai invadatorului nazist.

— *Octombrie* — greve în minele de cărbuni Anina şi la uzinele metalurgice Reşiţa.

— De-a lungul a patru ani de dominaţie nazistă şi de dictatură pro-hitleristă, organizaţiile politice şi profesionale (sindicale) ale muncitorilor au condus clasa muncitoare română şi au mobilizat-o să îndeplinească acţiuni de sabotaj împotriva efortului de război nazist, în cadrul luptei de eliberare.

— *Noiembrie-decembrie*. În Anglia, Viorel O.Tilea creează Comitetul Naţional Român Liber. Tot în Anglia, Victor Cornea fondează Comitetul Democrat Român. În Orientul Apropiat, un grup de refugiaţi politici pune bazele unei mişcări române libere.

— *1941 — începutul anului* — patriotul român Sarandis, de origine greacă, născut la Constanţa, îl ucide la Bucureşti pe maiorul german Doering.

— *21-24 ianuarie* — formaţiunile nazist-legionare înfruntă forţele armate române ca să-şi asigure monopolul puterii de stat. Acţiunea lor insurecţională este înăbuşită de armată.

— Generalul Antonescu devine dictator unic.

— Evenimentele care s-au desfăşurat începând cu 30 august 1940, când şefii Legiunii „Garda de Fier" au votat pentru acceptarea Diktatului hitlerist şi ameninţau să-i ucidă pe cei care s-ar opune invaziei naziste, până la 24 ianuarie 1941, când statul legionar a fost abolit, merită o privire mai amănunţită.

Ceea ce mă îndeamnă să revin şi să scriu istoricul celor 130 de zile ale statului legionar.

ISTORIA TERIFIANTĂ A CELOR 130 DE ZILE ALE STATULUI LEGIONAR

„În 48 de ore după instalarea la putere a mişcării legionare, România va încheia alianţă cu Roma şi Berlinul."
(C. Zelea-Codreanu, 30 noiembrie 1937)

Arhivele secrete ale celui de-al Treilea Reich publicate după sfârşitul războiului arată că Horia Sima, şeful Legiunii, în preajma loviturii de stat care urma să-l detroneze pe regele Carol al II-lea şi să instaureze domnia tiraniei naziste asupra României, a cerut sprijinul Reich-ului pentru săvârşirea acestei ticăloşii.

La 9 septembrie 1940, spun aceleaşi documente, directorul departamentului politic al afacerilor externe solicita Gestapo-ului să sprijine întoarcerea în România a legionarilor Gărzii de Fier care se aflau în Germania.

Aceasta a facilitat instaurarea statului legionar la 14 septembrie. Peste zece zile, Hitler a hotărât ca în timpul trimiterii misiunii militare în România să se dea prioritate pătrunderii trupelor germane în ţară cu scopul de a asigura sursa românească de petrol şi mărfuri, şi nu transportul de materiale de război către România. Înaltul comandament al armatei germane, excutând ordinul Führerului, anunţă oficial că misiunea trupelor germane va fi aceea de a

instrui armata română. Dar că, într-adevăr, misiunea sa reală este să protejeze câmpurile petroliere împotriva sabotajului românesc şi britanic şi să transforme armata română într-o componentă a maşinii de război germane, mai ales în caz de război comun contra Uniunii Sovietice şi a aliaţilor occidentali.

În timp ce trupele germane intră în mare număr în România şi o dată cu acestea se reîntorc în ţară legionarii patronaţi de Gestapo, conducătorii lor ordonă adepţilor să opereze arestări în toată ţara. Mii de opozanţi sunt închişi. Arbitrariul şi teroarea nazistă se instalează.

Totodată, Horia Sima, şeful Legiunii, susţinut de Gestapo, îl critică pe generalul Antonescu şi cere ca toate puterile în stat să fie transmise puterii legionare. Era la o lună şi jumătate de la instaurarea statului legionar.

În sferele conducătoare ale celui de-al Treilea Reich încep să se distingă tot mai pregnant două tendinţe privind politica germană impusă României: diplomaţia, armata şi conducătorii economiei erau partizanii dominaţiei germane exercitate prin generalul Antonescu şi cadrele politice clasice pe care acesta le putea selecta şi concentra, ceea ce garanta ordinea de stat şi funcţionarea economiei româneşti. Gestapo-ul şi anumiţi membri ai ierarhiei partidului nazist german opinau pentru a se acorda o

putere tot mai mare Gărzii de Fier, minimalizând pericolul de anarhie pe care aceasta îl prezenta.

La mijlocul lui noiembrie, ministrul Neubacher scrie ministrului Clodius despre tendinţele extremiste care se ivesc în interiorul Gărzii de Fier, exprimându-şi dorinţa şi convingerea că trebuie pus capăt cât mai repede dezordinii crescânde din ţară. Noi unităţi germane sunt trimise în România.

La 20 noiembrie 1940, generalul Antonescu semnează la Berlin aderarea României la Pactul tripartit al Axei. În zilele următoare sunt masacraţi în închisoarea de la Jilava zeci de foşti înalţi demnitari, oameni politici şi de stat, ofiţeri şi subofiţeri. Dintre ei, unii puteau fi judecaţi pe bază legală, dar nu ucişi fără să li se mai intenteze proces. Alte asasinate şi acte de teroare sunt comise pe întreg cuprinsul ţării. Vestea acestor crime care îngrozeau România depăşeşte graniţele ţării, oamenii sunt revoltaţi de asasinarea fostului prim-ministru Nicolae Iorga, savant de notorietate mondială, unanim venerat, a fostului ministru Virgil Madgearu, economist ilustru, a fostului prim-ministru, generalul George Argeşanu, ca şi a altor câtorva opozanţi notorii faţă de nazism. Faptele bestiale ale legionarilor, aceste instrumente ale duşmanilor revanşarzi germani, cei care asasinaseră pe unul din apostolii unificării, le atrăgeau ura întregii

naţiuni române, iar uciderea unor ofiţeri, generali şi altor cadre militare le aducea şi opoziţia ireconciliabilă a armatei.

În ciuda prezenţei contingentelor germane tot mai numeroase, pericolul unui conflict între armată şi Legiune creştea şi, din această cauză, ameninţarea cu aplicarea de către armata română a politicii „pământului pârjolit" părea de neînlăturat.

Redusă temporar la tăcere de terorismul legionar, armata putea în orice moment să adopte politica disperării, a răului, fără ca prezenţa trupelor germane să poată s-o împiedice.

Către sfârşitul anului 1940, ambasadorul Fabricius este rechemat la Berlin; în locul său este numit baronul Manfred von Killinger. Ceea ce însemna că Gestapo-ul voia să eludeze tendinţele lui Hitler şi considera că este momentul să pună cătuşele terorismului legionar de tip gestapovist întregii naţiuni române. Acest lucru era dovada că zbirii habar n-aveau că România n-a acceptat niciodată să fie guvernată de „paşale" numite de sultan.

Legiunea Garda de Fier devine tot mai agresivă şi pregăteşte cadre paramilitare, gata de a pune mâna pe toate pârghiile de comandă ale statului deţinute de militarii români.

Generalul Antonescu şi înaltul comandament militar se neliniştesc.

Situaţia, la începutul anului 1941, se agravează; şefii tineretului hitlerist vizitează Ro-

mânia şi îi stimulează pe legionari; R. Hess îl invită pe Hora Sima la Berlin.

Comandantul şef al Legiunii, Horia Sima, sprijinit de puternice formaţiuni ale mişcării sale - comandanţii de la „Buna Vestire", U.N.S.-C.R. (corpul studenţilor), avându-l în frunte pe comandantul legionar Viorel Trifa şi Corpul muncitoresc legionar, condus de comandantul legionar Dumitru Groza — şi încrezător în cuvântul şefilor Gestapo-ului, care-l îndemnau la acţiune, pregătea lovitura care i-ar fi asigurat monopolul puterii de stat.

Generalul Antonescu, bazându-se pe sprijinul armatei şi al clasei politice pro-germane moderate, dar mai ales convins că în raporturile sale cu Hitler el deţinea forţa supremă, putând să determine o explozie a întregii regiuni balcanice dacă nu era respectată o anumită autonomie pentru ţara sa, îşi ia măsuri de precauţie şi joacă totul pe o carte.

El solicită o întrevedere cu Führerul, cât mai repede posibil, ca să stabilească strategia politicii de apărare a României şi să analizeze primejdia pe care excesele legionarilor o prezentau pentru securitatea acestei apărări.

Hitler îl primeşte pe Antonescu la 16 ianuarie 1941.

Este discutat ansamblul chestiunilor germano-române.

Interesele germane în Europa răsăriteană şi Balcani, în mod special în România, îl determinau pe Führer să estimeze că o cooperare militară, economică, diplomatică şi politică cu România reprezentată prin Antonescu trecea înaintea sentimentelor favorabile Legiunii Garda de Fier şi că nu era judicios să pună în pericol interesele Reich-ului german continuând să susţină mişcarea legionară.

Gestapo-ul declanşează, la 21 ianuarie, prin intermediul Gărzii de Fier, o acţiune de teroare şi groază menită să impună, prin violenţa ei, monopolul puterii legionare în România.

Timp de trei zile, Bucureştiul şi principalele oraşe ale ţării sunt teatrul unor lupte sângeroase între armată, fidelă generalului Antonescu, şi cadrele legionare insurgente. Au loc masacre oribile împotriva populaţiei din toată ţara.

Pretutindeni au loc răfuieli: românii ce se opun naziştilor sunt împuşcaţi. Cartiere evreieşti sunt devastate şi oameni paşnici, femei, copii, bătrâni, sunt împuşcaţi, spintecaţi, spânzuraţi de cârligele măcelăriilor. Bandele legionare se dedau la jafuri şi distrugeri de bunuri şi proprietăţi ale populaţiei, fără deosebire de origine etnică, cu scopul evident de a o înfricoşa şi a o reduce astfel la supunere prin teroare.

Au loc lupte dure între soldaţii români şi legionari. Mulţi militari sunt ucişi de teroriştii

legionari. Aceştia stropeau cu petrol corpurile soldaţilor împuşcaţi sau răniţi şi apoi le dădeau foc, arzându-i ca pe nişte torţe. Populaţia trece de partea armatei, împotriva legionarilor.

La capătul a trei zile de lupte crâncene şi de dezordini înfricoşătoare, armata română învinge. Legionarii capitulează, dar sunt ocrotiţi de formaţiunile Gestapo-ului şi de câteva unităţi germane, care îi salvează, transportându-i în Germania.

Protectorii nazişti ai legionarilor se străduiesc, chiar după înfrângerea acestora, să-i impună la putere, argumentând că nu este indicat ca Antonescu să guverneze ţara *„manu militari"* şi că numai Legiunea Garda de Fier poate fi considerată baza politică a noului stat. Dar generalul Antonescu şi armata rămân fermi în problema Gărzii de Fier şi Hitler înţelege că nu există altă cale în afara aceleia de a duce tratative cu România condusă de generalul Antonescu, astfel trebuind să înfrunte riscul haosului, al catastrofei, cu o Românie transformată într-un imens incendiu, într-un rug infernal.

Investigaţiile ulterioare au scos la iveală sprijinul pe care legionarii îl primiseră din partea germanilor din România, membri ai S.D., A.O., S.S., ca şi din partea membrilor legaţiei germane la Bucureşti şi a altora.

Interceptarea unor scrisori între Himmler şi Horia Sima dovedeşte patronarea de către

Gestapo a rebeliunii legionare, şi-i furnizează lui Antonescu baza intervenţiei pe lângă Hitler prin care cerea ca toţi ofiţerii Gestapo-ului care fuseseră implicaţi în lovitura legionară să fie rechemaţi în Germania. Lucru care, de altfel, s-a şi întâmplat.

Într-un interval de 130 de zile de conducere, statul legionar s-a prăbuşit cufundat în sânge, crimă, teroare, genocid şi trădare.

*

Să-i lăsăm deci pe legionari să cunoască dispreţul stăpânilor nazişti care, în ziua când au înţeles că nu mai au nevoie de instrumentele abjecte de care se folosiseră pentru a invada şi vasaliza România, i-au aruncat în lagărele gestapoviste. Să continuăm relatarea represiunii hitleriste şi a rezistenţei româneşti.

18 februarie - 3 martie. O vastă acţiune de opoziţie faţă de dominaţia germană se manifestă pretutindeni în ţară. Pentru a stăpâni această situaţie, regimul decretează militarizarea tuturor instituţiilor şi întreprinderilor de stat şi private care prezintă un interes pentru războiul nazist. La 18 februarie şi apoi la 13 martie, militarizarea este completată de un decret instituind mobilizarea agricolă.

Ianuarie - februarie - martie. Tineretul intelectual şi studenţimea română organizează în universităţi opoziţia faţă de activitatea pronazistă a ultimilor legionari. Mii de tineri studenţi se alătură acţiunii duse de militanţii democraţi patrioţi.

Mişcarea de rezistenţă politică, dublată de acţiunea intelectuală, muncitorească şi ţărănească, îşi strânge rândurile şi se intensifică.

Aprilie - mai. Puternică grevă a minerilor din regiunea carboniferă Valea Jiului care dă o serioasă lovitură aprovizionării maşinii de război naziste din România şi din zona Balcanilor.

În industria petrolieră, patrioţii produc numeroase acte menite să încetinească producţia prin metodele ştiinţifice ale sabotajului lent.

6 aprilie. Forţele armate ale celui de-al Treilea Reich invadează Iugoslavia şi Grecia; Hitler îl invită pe generalul Antonescu să participe la operaţiunile militare şi la împărţirea Iugoslaviei, lucru pe care dictatorul român îl refuză.

11-12 iunie. Acordul germano-român semnat la München-Berchtesgaden prin care al Treilea Reich oferă României posibilitatea să participe la războiul nazist împotriva Uniunii Sovietice. Această participare este acceptată de către şeful guvernului român datorită faptului că U.R.S.S. invadase şi anexase în 1940 provinciile româneşti Basarabia şi Bucovina.

22 iunie. Puterile Axei şi, alături de ele, România, vasalizată de Hitler, invadează Uniunea Sovietică. O lună mai târziu, provinciile româneşti sunt eliberate. Dar România este antrenată mai departe în acest război fără ca dictatorul său să vrea să înţeleagă că era vorba de un război nazist de cucerire şi de dominare a întregii Europe, de la Atlantic şi Mediterana, până la Caucaz şi Urali...

Patrioţii români care acţionau în interiorul ţării se declară împotriva ţelurilor imperialiste germane ale acestui război şi îndeamnă pe conducătorii statului şi armatei române să limiteze operaţiunile militare numai la scopurile naţionale: desprinderea de Rusia şi reunificarea Basarabiei şi Bucovinei cu România.

Iunie. Toate organizaţiile româneşti libere care activau pe teritoriul britanic condamnă participarea României la război alături de Germania nazistă, ca şi participarea sa la orice operaţiune militară ale cărei scopuri nu corespund integral cu interesele naţiunii române; ele atrag atenţia asupra faptului că urmarea acestei colaborări pentru împlinirea ţelurilor naziste pune România în situaţia de a fi considerată inamică a Naţiunilor Unite. Imediat ce integritatea teritorială ar fi fost restabilită în est, trebuia ca ţara să se retragă din război şi din Axa nazistă, căreia de fapt n-ar fi trebuit niciodată să-i fie asociată datorită poziţiei sale de victimă, în acelaşi timp, a U.R.S.S. şi a puterilor Axei.

Iulie. Un grup de ofiţeri superiori români, în frunte cu generalul Ciupercă, îl îndeamnă pe dictatorul Antonescu la prudenţă, sfătuindu-l să nu depăşească fluviul Nistru, fosta frontieră de stat între România şi Uniunea Sovietică. Cererea lor fiind respinsă, generalii opozanţi demisionează în semn de protest împotriva continuării războiului alături de invadatorul german.

August. Treisprezece patrioţi din grupul „Pro Transilvania", angajaţi în mişcarea naţională de rezistenţă şi care stabiliseră contactul şi colaborarea cu comandamentul suprem aliat din Mediterana, sunt descoperiţi şi închişi (până la sfârşitul războiului).

Toamna. Acţiuni patriotice antinaziste îşi fac apariţia în diferite locuri din ţară, între altele pe Valea Oltului, Vedea şi Teleorman, în Valea Prahovei, în zona Dobrogea, în special în pădurea de la Babadag şi în Delta Dunării. Români din Transilvania ocupată de Ungaria se revoltă şi iau calea codrului.

1942. Primăvara. Forţele speciale britanice — SOE — intră în acţiune în România.

Martie. Deschiderea procesului celor 19 camarazi antinazişti de la uzinele aeronautice Braşov.

Aprilie. Actele de sabotaj se înmulţesc în industria petrolieră română.

Mai. SOE, prin maiorul Edward Masterson (mai apoi colonel) şi căpitanul Gardyne de

Chastelain (mai târziu colonel), în colaborare cu Mişcarea română liberă din Orientul Apropiat, stabileşte noi contacte cu rezistenţa română internă, intensificând astfel în ţară acţiunea de sabotaj împotriva germanilor.

Iunie. O grupare de luptători din rezistenţă incendiază arsenalul militar din Târgovişte. Alţii fac să explodeze depozitele de muniţii de la Buzău etc.

Vara. Mişcarea română de rezistenţă pasivă şi de contestare, izbucnirile sporadice de furie, apărute ici şi colo împotriva germanilor şi a războiului nazist, iau tot mai mult o formă de organizare concretă şi modul lor de acţiune devine tot mai conştient, mai planificat, transformându-se rapid într-o adevărată mişcare naţională de rezistenţă şi de eliberare.

Perseverenta muncă de subminare, dusă timpde doi ani, începe să dea roade.

Iulie. Exact în acest moment, secţiunile româneşti ale „Special Operation Executive" (SOE) şi ale „Political Warfare Executive" (PWE) preiau viguros conducerea propagandei, a războiului politic şi a activităţilor speciale tinzând să transforme România într-un rug uriaş, a cărui flacără avea să ardă aripile celui de-al Treilea Reich.

Reuniţi la Ierusalim, maiorul Edward Masterson, căpitanul Gardyne de Chastellain, maiorul A.C. Kendall, căpitanul Ivor Porter, căpitanul Hugh Seton-Watson şi cu mine, ca

reprezentant al Mişcării române libere din Orientul Apropiat, stabileam modul de acţiune pe viitor pentru a putea da un nou impuls şi sprijin acţiunii politice şi insurecţionale româneşti.

PWE (Comandamentul Războiului Politic), în cadrul războiului politic şi psihologic, hotărăşte crearea unui post de radiodifuziune română liberă numit „Lupta de eliberare" pe care urma să-l conduc, pe lângă postul de radio „Independenţa română", fondat în 1941 şi condus de maiorul Kendall, amândouă emiţând de la Ierusalim.

În domeniul operaţiunilor speciale (SOE), sub conducerea maiorului Edward Masterson şi a căpitanului G. de Chastelain, se ia hotărârea intensificării relaţiilor între mişcarea românească de rezistenţă şi de eliberare, care se dezvoltă în interiorul ţării, şi mişcările româneşti libere ale refugiaţilor politici ce acţionau pe teritoriul britanic.

În acest scop, i-am înştiinţat pe prietenii politici prin scrisori introduse în România prin filiala din Orientul Apropiat a SOE. La aduceam la cunoştinţă următoarele puncte: situaţia militară liniştitoare graţie uriaşului arsenal de armament american; situaţia politică încurajatoare, consecinţă a creării Naţiunilor Unite în jurul Cartei Atlanticului şi, în sfârşit, speranţa că întemeierea şi dezvoltarea mişcării româneşti de rezistenţă şi eliberare, dorită, încurajată şi

sprijinită de Naţiunile Unite, va reuşi, în timp util, să desprindă România de puterile Axei, să o readucă lângă aliaţii săi tradiţionali, salvând-o astfel de la catastrofa spre care o împingeau Hitler şi Antonescu.

Scrisorile mai cuprindeau sfaturi amicale către prietenii şi colegii din România, instrucţiuni de organizare şi directive de acţiune.

Alţi români liberi, prin intermediul „Biroului român" de la Londra, a cărui permanenţă era asigurată de maiorul Back, transmit, folosind serviciile SOE, prietenilor lor politici democraţi, liberali şi naţionalişti independenţi din România mesaje identice cu ale SOE, îndemnându-i să facă totul ca să dezvolte, la scară naţională, mişcarea internă.

Se hotărăşte declanşarea acţiunii „Vlaicu", începând din în Orientul Apropiat.

Ca urmare a unor asemenea scrisori trimise prietenilor politici naţional-ţărănişti, este creat, în 1942, de către Mihail Ralea şi alţi câţiva, Partidul Socialist-Ţărănesc care participă în 1943 la Frontul Patriotic Antihitlerist.

Reduse la proporţii minuscule, introduse în România prin servicii speciale, scrisorile şi documentele anexate parvin destinatarilor lor pe nume conspirative şi-şi ating scopul, acela de a alătura mişcării de eliberare noi forţe, apte s-o întărească.

Vară-toamnă. Manifeste, proclamaţii, ziare româneşti libere sunt imprimate prin grija PWE, filiala din Orientul Apropiat, şi difuzate prin RAF, în serviciul forţelor speciale.

O ediţie a marelui cotidian românesc „Universul", cu un conţinut pro-aliat şi antinazist, este publicată la Cairo şi difuzată de aviaţia britanică deasupra României.

1943. Ianuarie. Apariţia primului număr al ziarului „România liberă", editat de Uniunea patrioţilor.

Martie. Gheorghe Tătărăscu, lider naţional-liberal, urmat de numeroşi membri ai partidului său, se declară de partea aliaţilor, pentru crearea unui Front politic naţional antinazist.

Mai. Misiunea SOE a maiorului David Russel, paraşutat în Iugoslavia, trecut apoi în România. Acesta ia contact, în numele comandamentului suprem aliat, cu mesagerii lui Iuliu Maniu, conducătorul Partidului Naţional-Ţărănesc. Descoperit de Gestapo, David Russel este executat.

Iunie. În România se formează în clandestinitate Frontul patriotic antihitlerist, reunind democraţi independenţi, socialişti, comunişti, agrarieni, unguri democraţi şi recent creatul Partid Socialist-Ţărănesc.

Vara. Intensificarea acţiunilor SOE şi PWE, a propagandei aliate şi româneşti libere, prin manifeste şi broşuri difuzate deasupra României

de avioane, prin anunţuri date la posturile de radio. Se multiplică legăturile cu rezistenţa internă prin paraşutarea agenţilor SOE.

Toamna. Mişcarea liberă, prin secţiunea universitară, îşi îndreaptă eforturile către studenţime. În universităţi se constituie mişcări pe care siguranţa nazistă le identifică drept „grupări Ralea" şi „grupări Beza". Sunt redactate, multiplicate şi difuzate în facultăţi manifeste incitante. Se fac arestări, urmate de procese şi condamnări.

De-a lungul întregului an 1943 şi în primul semestru din 1944, generalul Thomas Masterson de la Oficiul de război susţine o serie de 50 de conferinţe la BBC, sfătuind România să înceteze războiul, să rupă alianţa cu Axa şi să se alăture puterilor aliate.

Septembrie. Fapt semnificativ pentru gradul de audienţă la care ajunseseră acţiunea şi propagandă pro-aliată: marele scriitor Tudor Arghezi publică în ziarul „Informaţia" un pamflet celebru, intitulat „Baroane!", îndreptat împotriva baronului Manfred von Killinger, ambasadorul Germaniei la Bucureşti, cel care avea să se sinucidă la 23 august 1944, în ziua eliberării României.

Toamna. În Franţa se constituie Frontul Naţional Român, organizaţie a luptătorilor români din rezistenţa antinazistă.

Iarna. Misiune SOE: colonelul Gardyne de Chastelain, maiorul Ivor Porter şi căpitanul Meţianu sunt paraşutaţi în România, în Valea Teleormanului; sunt luate contacte politice la nivel foarte înalt, menite să determine România să rupă cu Axa şi să se reataşeze Naţiunilor Unite. Această misiune, sprijinită de jandarmii români, confirmă actele lor de bravură. În închisoare, ofiţerii SOE, care i-au întâlnit acolo pe vechii combatanţi români din grupul „Pro Transilvania", îşi îndeplinesc misiunea de a contribui activ la dezrobirea ţării şi la eliberarea Europei.

1944. Primăvara. Misiunea prinţului român Barbu Ştirbey. Discuţii şi negocieri de armistiţiu la Ankara şi Cairo.

Aprilie. Şaizeci şi şase de oameni de litere şi savanţi români cer printr-un memorandum adresat şefului statului, dictatorul Antonescu, să rupă cu Axa şi să se alăture Naţiunilor Unite.

Iarna-primăvara. Naţiunile Unite lansează, din avioane şi prin radio, apeluri românilor, de a se retrage din războiul Axei şi de a se alătura aliaţilor.

Mişcarea naţională de eliberare, având în frunte importante secţiuni ale clasei politice naţional-democrate şi liberale, ale muncitorimii, ţărănimii, numeroşi militanţi independenţi şi un mare număr de ofiţeri patrioţi, creează formaţiuni de combatanţi ai eliberării în Banat, Oltenia, Ardealul de sud, Valea Prahovei, în Dobrogea şi mai ales în Bucureşti. Mişcarea se

întinde în Moldova şi se intensifică în Transilvania de nord, ocupată de Ungaria.

Anul 1944 poate fi considerat, pe drept cuvânt, ca perioada din cel de-al doilea război mondial în care succesele militare ale coaliţiei antinaziste pe toate fronturile li se adaugă succese remarcabile, şi uneori decisive, ale mişcărilor europene de rezistenţă şi eliberare.

În ceea ce priveşte România, evenimentele politice şi militare lasă să se întrevadă, încă de la începutul anului, că mişcarea de rezistenţă şi lupta naţională de eliberare vor intra într-o nouă fază, etapa finală. În acest moment, cadrelor populare şi patriotice civile li se alătură masiv autorităţile publice, si, în special, armata.

Vara. Gărzile Iuliu Maniu, încurajate de deschiderea celui de-al doilea front în Occident, precum şi de înaintarea sovietică, întreprind o acţiune antinazistă, cu cuvântul de ordine „Pro Transilvania", în regiunile ocupate de unguri. La 20 iulie, se creează Blocul Naţional Democrat (Partidul Naţional-Liberal + Naţional-Ţărănesc, Social-Democrat şi Comunist).

La începutul lunii august 1944, Hitler primeşte în Germania vizita generalului Antonescu. Ei au hotărât împreună mobilizarea generală a României şi transformarea întregului teritoriu într-un imens teatru de război. Comandamentul nazist trebuia să menţină cu orice preţ poziţia strategică a României cu citadela ei naturală — Carpaţii.

Dar sosise momentul în care România putea să-i plătească lui Hitler pentru sfâşierea ţării. O chestiune de importanţă capitală însufleţea spiritele şi îndârjea sufletul naţiunii române: trebuia oare ca armata română, de pe versantul oriental al Munţilor Carpaţi, să apere versantul occidental, unde se afla partea din Transilvania românească pe care Hitler i-o smulsese şi o anexase Ungariei?

Planul hitleriştilor de a organiza regruparea pe poziţia forte a Carpaţilor nu s-a putut materializa datorită opoziţiei armatei române care optase, în sinea ei, să dea prioritate unităţii naţionale, ce nu putea fi altfel restabilită decât prin apărarea de cei care o loviseră, adică al Treilea Reich nazist şi Ungaria.

August. Regele Mihai al României ia decizia înţeleaptă şi eroică să salveze patria printr-un act de curaj al armatei în fruntea naţiunii române.

Cu înţelepciune şi clarviziune, toate etapele acţiunii sunt minuţios stabilite şi parcurse una după alta cu succes, până la capăt, când a avut loc insurecţia naţională militară şi civilă din 23 august 1944. La 23 august 1944, regele anunţă oficial prin proclamaţie regală sfârşitul dominaţiei Germaniei hitleriste asupra României, restabilirea definitivă a independenţei şi suveranităţii naţionale, precum şi voinţa României de a contribui la victoria Naţiunilor Unite prin participarea sa activă la eliberarea teritoriului naţional şi a Europei.

CAPITOLUL III

MIŞCAREA ROMÂNĂ DE REZISTENŢĂ ŞI ELIBERARE.

(Activitatea în interiorul ţării)

Cuvânt de ordine: „Rezistenţă cu orice preţ!"
(Brătianu, Maniu, Iorga, Mihalache, 1940)
„În numele guvernelor şi popoarelor Naţiunilor Unite, mulţumim (urmează numele celor citaţi - n.a.) *pentru serviciile aduse cauzei libertăţii. Prin eforturile lor a fost mult accelerată eliberarea României, ca şi succesul cauzei pentru care luptă toate popoarele libere."*
(Certificate de patrioţi emise de Comandamentul Suprem Aliat din Mediterana, la 23 august 1944)

Sentimentul de nelinişte şi teamă, voinţa de a rezista cu orice preţ puneau stăpânire pe sufletele europenilor pe măsură ce Germania nazistă şi Italia fascistă, mai întâi, apoi U.R.S.S., năvăleau asupra vecinilor lor. Pretutindeni în Europa, ameninţată, atacată, ocupată, tiranizată, luau amploare acţiunile de tip „guerilla".

Când şi în ce împrejurări au prins viaţă izvoarele şi şuvoaiele rezistenţei împotriva invaziei puterilor totalitare în România?

Din nefericire, în acest colţ ai Europei de est, pe pământul românesc, şeful statului, regele Carol al II-lea, sub presiunea inamicului, a abandonat tronul, lăsând generalului dictator Ion Antonescu puteri depline. Ţara rămâne fără suveran, statul, fără generalissim constituţional. În aceste condiţii, populaţia îşi pune nădejdea în liderii naţional-democraţi. Şi aceştia şi-au făcut auzite glasurile!

În acest moment crucial al istoriei României, cei patru şefi mai importanţi ai românilor, Constantin I. C. Brătianu, preşedintele Partidului Naţional-Liberal, Iuliu Maniu şi Ion Mihalache, liderii Partidului Naţional-Ţărănesc, şi Nicolae Iorga, şeful Partidului Naţionalist-Democrat, declară:

Constantin I. C. Brătianu:

„România mare [...] este o uniune liber acceptată de români care, de mai multe secole, aspiră către idealul unităţii naţionale.

Germania ne-a forţat să cedăm în faţa cererilor ruseşti, maghiare şi bulgare.

O ţară care este incapabilă să-şi apere frontierele nu poate trăi ca o naţiune liberă.

Trebuie, în condiţiile prezente, să ne pierdem încrederea în viitor şi să considerăm situaţia actuală a ţării ca definitivă? Cu siguranţă că nu!

Românii au străbătut multe furtuni, dar, sub conducerea patrioţilor luminaţi, le-au depăşit.

Ei vor fi capabili să păstreze unitatea tuturor românilor.

Există încă numeroşi români conştienţi de datoria lor şi gata de orice sacrificiu.

Eu sunt pe deplin în favoarea «rezistenţei cu orice preţ» şi împotriva Diktatului hitlerist. Oricare ar fi soarta ţării, noi trebuie să ne îndeplinim datoria spre a ne salva onoarea naţională.

(Declaraţie făcută la Consiliul de Coroană la 30-31 august 1940)

Ion Mihalache

„Rezistenţă cu orice preţ!" cere de asemenea Ion Mihalache, în timpul Consiliului de Coroană convocat de regele Carol al II-lea înainte de acceptarea Diktatului hitlerist şi urmat de abdicarea sa. Ion Mihalache, pe atunci vicepreşedinte al Partidului Naţional-Ţărănesc, în consens cu Constantin I. C. Brătianu, pledează pasionat pentru rezistenţa cu orice preţ împotriva duşmanilor, pentru respingerea ultimatumului nazist.

Nicolae Iorga

„Sus, naţiune română! Apără-te împotriva celor care îţi sapă mormântul!"

De la lichidarea Cehoslovaciei şi până la asasinarea lui de către agenţii Gestapo-ului, la

29 noiembrie* 1940, N. Iorga n-a încetat nici o clipă să mobilizeze inimile şi spiritele românilor împotriva celui de-al Treilea Reich, a Ungariei şi Bulgariei — complici nazişti — şi a sovieticilor. El a chemat în permanenţă românii la arme împotriva invadatorilor. A fost un adevărat apostol al rezistenţei naţionale.

„Tratatele au fost călcate în picioare!"; scria atunci Iorga. *„Schimbările s-au impus prin dictat şi ameninţări."*

(Neamul Românesc, 1938-1940)

Iuliu Maniu:

„Cu prilejul reuniunii (Consiliului de Coroană) m-am opus Diktatului de la Viena (...) şi am susţinut ideea rezistenţei cu orice preţ".

(Timpul, 14 septembrie 1940)

Declaraţiile de mai sus au fost făcute într-o perioadă în care exista un mare pericol de invazie, în momentul capitulării României în faţa duşmanilor săi totalitari care au sfârtecat-o şi aservit-o. Ele reprezintă, deci, ridicarea drapelului rezistenţei, naşterea speranţei descătuşării şi reunificării.

După eliberare, în faţa presei internaţionale, Iuliu Maniu a făcut declaraţii publice *in extenso* în ziarul „Dreptatea" din 15 mai 1946, explicând

---

* 27/28 noiembrie

atât acţiunile aderenţilor săi din interiorul ţării, cât şi pe cele ale trimişilor săi în străinătate, pe lângă instanţele aliate. Aceste declaraţii îl vor ajuta pe cititor să situeze în cadrul politic naţional românesc locul fiecărei grupări de rezistenţă fie că este vorba de marele torent ce a acţionat în interiorul ţării, fie de izvoarele apărute pe teritoriul britanic şi aliat.

„Pe lângă această acţiune internă — declară Maniu după ce făcuse relatarea despre rezistenţa din interior, destinată să clarifice opinia publică românească, - am impulsionat şi am condus pentru izbânda acţiunii din 23 august 1944 o vastă activitate pe plan extern, din 1940, prin intermedierea prietenilor mei, Grigore Niculescu Buzeşti şi inginerul V.R. Georgescu, precum şi prin trimişii mei în străinătate.

Graţie desfăşurării acestei vaste acţiuni, au fost obţinute condiţiile de armistiţiu stabilite la Cairo, condiţii pe care le-am acceptat personal în numele Partidului Naţional-Ţărănesc, venind în întâmpinarea dorinţei exprimate de reprezentanţii celor trei guverne aliate.

Evenimentele din 23 august 1944 au fost, deci, consecinţa logică şi directă a acţiunii partidului nostru, acţiune încununată de decizia înţeleaptă şi eroică a Majestăţii Sale Regele [...]"

De la apelul la „Rezistenţă cu orice preţ", lansat la 30 august 1940, şi până la proclamaţia regală din 23 august 1944, există probe concludente

dente — ce decurg din cronica evenimentelor — că aproape întreaga clasă politică democrată românească a rămas în permanenţă de partea aliaţilor occidentali şi că i s-a repetat fără încetare naţiunii române, de la începutul războiului, că era de datoria ei să reziste până la capăt.

Mai rezultă că s-a pregătit cu răbdare declanşarea — la momentul potrivit — a luptei armate a României, în cadrul Naţiunilor Unite, împotriva Axei. Şi naţiunea română, în întregime, în pofida ocupanţilor hitlerişti şi sovietici, a rămas totdeauna fidelă ei însăşi şi cauzei aliate, civilizaţiei şi culturii atlanto-mediteraneene.

Această politică a regatului român, sprijinită de marile puteri occidentale şi susţinută atât de ofiţerii britanici, cât şi de patrioţii români, a dat roade din ziua liberarii României şi până la sfârşitul războiului în Europa.

Remarcabila contribuţie adusă de rezistenţa românească din interior şi din exterior, începând cu 1 septembrie 1939 până la 23 august 1944, şi importanta contribuţie a statului român la războiul Naţiunilor Unite împotriva celui de-al Treilea Reich, până la 8 mai 1945, constituie o epopee înălţătoare şi eroică, cu abisuri tragice şi culmi triumfale.

ÎNCEPUTUL MIŞCĂRII DE REZISTENŢĂ ÎN ROMÂNIA

Timp de un an cât a trecut de la invadarea Poloniei până la ocuparea României de către duşmanii săi, naţiunea română a căutat o ieşire din impasul în care se găsea.

Nu erau puţini aceia care se gândeau la rezistenţa armată; dar, după faptul evident că regele Carol al II-lea - profund marcat de asasinarea preşedintelui Consiliului, Armand Călinescu - se orienta către o temporizare care, din păcate, avea să ducă la capitulare, patrioţii hotărâţi să nu îngăduie aservirea ţării au început să constituie nuclee de rezistenţă. Căci erau convinşi că imperiile tiranice nu puteau fi decât vremelnice şi că, mai devreme sau mai târziu, forţele libere din lumea întreagă şi popoarele asuprite răzvrătite vor învinge, atât e de puternică dorinţa de libertate a întregii omeniri!

În această perioadă, deşi eram mobilizat în portul militar Constanţa, am întreprins, împreună cu fraţii mei Ion şi Constantin, demersuri de concertare cu alţi prieteni politici pentru a pune la punct un proiect de acţiune comună. Doream să examinăm problema dacă forţele naţionale democratice ar fi putut instaura un guvern de salvare care să opună o rezistenţă fermă invadatorului. Mulţi credeau în această posibilitate, dar numeroşi alţii reco-

mandau o atitudine de răbdare şi espectativă. În ceea ce mă privea, eram convins că aşteptarea, în acel moment istoric, ar fi fost în favoarea duşmanilor ţării şi ai întregului spaţiu din sud-est Europei.

Folosind învăţămintele exemplarei tenacităţi britanice de a lupta şi rezista până la capăt, urmând pilda admirabilei atitudini şi a acţiunilor întreprinse de generalul Charles de Gaulle care chema la rezistenţă pe francezi şi îndemna la continuarea războiului, am hotărât, cu prietenii democraţi cei mai decişi, să pregătim rezistenţa în faţa ocupantului. Am stabilit să acţionăm în acest sens, chiar înainte ca ocupaţiile nazistă şi sovietică — ce erau iminente după invazia Europei occidentale de către naziști şi după suprimarea statelor baltice de către sovietici — să se fi produs.

Am avut contacte cu Ion Mihalache, Virgil Madgearu, Aurel Dobrescu, Gheorghe Pop, Ilie Lazăr, Emil Leucuţa, Stanciu Stoian, Mihail Ralea, Octav Livezeanu, lideri şi figuri proeminente ale Partidului Naţional-Ţărănesc. La fel, am avut întrevederi cu Radu Polizu-Micşuneşti, Amedeu Bădescu şi alţi naţional-liberali, precum şi cu alte câteva personalităţi politice democrate antinaziste. Aproape toţi erau de acord că o acţiune forte era necesară şi posibilă.

Dar, aşa cum am amintit deja, ca urmare a prăbuşirii Franţei, evenimentele s-au precipitat în

est: ocupaţia sovietică în Bucovina şi Basarabia, cea ungurească în Transilvania, cea bulgară în Dobrogea şi cea germană în ceea ce mai rămăsese din România, alungarea regelui Carol al II-lea şi instaurarea regimului de ocupaţie nazistă.

O acţiune pe plan naţional nu mai era posibilă. Nu mai rămânea decât drumul lung şi sinuos al rezistenţei.

Mişcarea contestatară românească a început prin mari manifestaţii de masă împotriva rapturilor teritoriale şi prin crearea organizaţiei „Pro Transilvania" şi a câtorva alte nuclee de rezistenţă.

Ion Mihalache şi Virgil Madgearu, vicepreşedinte şi, respectiv, secretar general al Partidului Naţional-Ţărănesc (cu asentimentul lui Iuliu Maniu, preşedintele partidului), au hotărât să mă expatriez pentru a putea intra în legătură cu englezii. S-a mai decis ca Pavel Pavel şi alţi membri ai partidului să vină mai târziu după mine. Însărcinat de partid să-mi asigure securitatea era Aurel Buteanu. Acesta m-a însoţit până la Constantinopol.

Înainte să părăsesc ţara, am încredinţat camarazilor conducerea cadrelor insurecţionale pe care le organizasem. O dată cu exilul în Asia Mică, graţie unei reţele secrete aliate de comunicaţii mi-am reluat rolul activ în mişcarea de rezistenţă şi de eliberare care se năştea în interiorul ţării şi la îmbunătăţirea activităţii căreia avusesem şi eu o modestă contribuţie.

REŢEAUA SECRETĂ DE INFORMAŢII

Ca să desfăşurăm cu bine activitatea românească liberă de organizare a grupurilor de rezistenţă din interiorul ţării şi de propagandă, activitatea noastră trebuia sa se sprijine pe un serviciu de informaţii bine organizat, pe care am reuşit să ni-l asigurăm.

Am participat la lărgirea reţelei secrete de informaţii politice şi militare cu ajutorul fratelui meu, Ion Beza, aviator radio-telegrafist, şi al unor prieteni ai săi pe care îi organizase în acest scop.

Între rezistenţa română şi serviciile de informaţii britanice a fost încheiată o convenţie avantajoasă pentru ambele părţi.

Serviciul de informaţii al mişcării noastre avea reprezentanţi în toată ţara, mai ales în marile centre urbane. Informaţii minuţios verificate şi de mare interes erau transmise prin TSF şi captate, în special, la Istanbul. Decodate, aceste informaţii îmi parveneau în interval de câteva zile.

Ele mă ajutau, înainte de toate, să iau cunoştinţă de aspectele politice şi militare, economice şi sociale, culturale şi psihologice din ţară şi să apreciez evoluţia stării de spirit a populaţiei. Cu aceste informaţii mi-era mai uşor să-mi selectez temele cu care să mă adresez ascultătorilor români, să scriu camarazilor mei

din România şi să le recomand acţiunile de îndeplinit. Dar, mai ales, astfel aveam posibilitatea să-i informez pe colegii mei englezi asupra gradului de revoltă la care ajunsese naţiunea română şi să le sugerez noi acţiuni.

Printre ştirile care îmi erau furnizate de serviciile de informaţii erau şi unele culese direct de la inamic prin ascultarea transmisiunilor între unităţile germane. Aceste transmisiuni interceptate şi decodate de specialiştii CQG conţineau informaţii care îmi puteau fi utile. La fel stăteau lucrurile cu informaţiile provenind de la unul din aliaţii celui de-al Treilea Reich.

În ziua în care am avut suficiente date în măsură să confirme că însăşi administraţia românească de stat, militară şi civilă, armata, poliţia şi jandarmeria erau gata să participe la insurecţia antinazistă, am sugerat să se acţioneze în acest sens şi mi-am orientat în consecinţă activitatea şi propaganda. Oamenii de stat şi politici români au fost îndemnaţi să se sprijine pe osatura militară şi civilă a statului. Apelurile adresate statului român au devenit similare cu cele adresate până atunci de noi cu precădere populaţiei.

Curând au urmat negocierile de la Cairo pentru încheierea unui armistiţiu între România şi Naţiunile Unite.

Şi, la 23 august 1944, a avut loc insurecţia română.

PORTRETELE CÂTORVA CAMARAZI DIN MIŞCAREA ROMÂNĂ DE REZISTENŢĂ ŞI ELIBERARE (M.R.R.E.) CARE ACŢIONAU ÎN STRÂNSĂ LEGĂTURĂ CU ÎNALTUL COMANDAMENT ALIAT DIN ORIENTUL APROPIAT, DESCOPERIŢI ŞI ÎNTEMNIŢAŢI

> În mai 1947, Iuliu Maniu, preşedintele Partidului Naţional-Ţărănesc, a declarat, la Bucureşti, în faţa reprezentanţilor presei internaţionale, că el a creat mişcarea de rezistenţă şi eliberare din interior şi a stabilit contactul cu aliaţii din 1940 şi că la această acţiune participaseră cei treisprezece camarazi închişi la 15 august 1941, pe care Hitler voia să-i ducă în Germania pentru a fi executaţi. Maniu declarase atunci lui Antonescu că dacă acesta i-ar preda pe aceşti patrioţi Germaniei, se va constitui el însuşi în prizonier.
>
> (Ziarul Dreptatea)

Foarte mulţi membri ai mişcării de rezistenţă şi eliberare care urmaseră consemnele lansate de liderii naţionali, aveau legături cu centrul de acţiune „Pro Transilvania". Din toată reteaua „Pro Transilvania", Gestapo-ul nazist şi Siguranţa românească au reuşit să identifice şi să aresteze, la 14 şi 15 august 1941, treisprezece camarazi. Ei au reprezentat primul lot politic important de rezistenţi întemniţati, de la aderarea României la Axă.

Cei treisprezece patrioţi închişi erau: V.R. Georgescu, Ion Popovici, Augustin Visa, Ion Beza, Iuliu Bălan, Cornel Radocea, Ştefan Cosmovici, Mihai Iaroslavici, Alexandru Klamer, Constantin Mircea, Iosif Păsătoiu, Ion Deleanu şi Amedeu Bădescu. Un al paisprezecelea prizonier, numit Iliescu, a suferit o detenţie temporară. La fel şi Amedeu Bădescu.

Majoritatea camarazilor întemniţaţi aparţinea Partidului Naţional-Ţărănesc, dar mai erau şi dintre aceia care aparţineau Partidului Naţional-Liberal. I. Beza, membru al Partidului Naţional-Ţărănesc, era în acelaşi timp membru al Mişcarii libere din Orientul Apropiat şi reprezentantul acestei mişcări în interiorul ţării.

La 14 august, printre primii arestaţi s-a numărat Ion Popovici, trezorierul grupului. A doua zi, 15 august, au fost închişi membrii grupului de radiotransmisie, în frunte cu I. Beza şi Iuliu Bălan. Reprezentanţii autorităţilor române, în pofida protestelor agenţilor Gestapoului, au condus furgonul cu deţinuţi la Siguranţa românească şi nu la sediul Gestapo-ului, cum o cereau germanii.

Deţinuţi la secret în celulele Serviciului Special de Informaţii (S.S.I.), patrioţii erau acuzaţi de înaltă trădare, de tentativă colectivă de răsturnare a regimului pro-nazist, de colaborare cu puterile democratice occidentale, în special Anglia. Erau învinuiţi de a fi acţionat

astfel ca România să fie împiedicată să intre în război alături de cel de-al Treilea Reich şi de a fi militat în favoarea anulării Diktatului de la Viena, ca Transilvania de nord şi Dobrogea de sud să revină la România. Într-un cuvânt, ei erau acuzaţi de a fi în serviciul Naţiunilor Unite.

În timpul anchetei, guvernul german a protestat pe lângă guvernul român, Hitler cerând generalului Antonescu ca cei treisprezece patrioţi închişi să fie predaţi Gestapo-ului, ca mai apoi să fie transferaţi, interogaţi, condamnaţi şi împuşcaţi în Germania. Iuliu Maniu, informat asupra pretenţiei hitleriste, s-a prezentat în audienţă la dictatorul Antonescu, mărturisind că se consideră a fi autorul moral al acţiunii celor treisprezece camarazi întemniţaţi (majoritatea dintre ei membri ai Partidului Naţional-Ţărănesc, al cărui preşedinte era, şi membri ai organizaţiei „Pro Transilvania" al cărei iniţiator şi şef era tot el). A mai adăugat ca dacă patrioţii în cauză erau deferiţi germanilor, considera de datoria lui să se prezinte personal în faţa justiţiei naziste ca să fie şi el judecat şi împuşcat alături de ei.

Intervenţia lui Iuliu Maniu pe lângă Antonescu a avut ca efect împiedicarea predării celor treisprezece luptători pentru cauza naţională şi aliată în mâinile criminalilor hitlerişti. Rămaşi în mâinile justiţiei militare române, eroii rezistenţei şi-au păstrat viaţa. Întemniţati la închisoarea militară Jilava şi apoi la Malmaison, din

Bucureşti, aceştia au fost eliberaţi la 23 august 1944 de către forţele patriotice insurgente.

Printre patrioţii militanţi existau şi multe femei. Menţionez doar pe Sofia Diaconescu şi Alexandrina Ionescu, agente de legătură între Mişcarea română liberă din exterior şi rezistenţa din interior.

Cred că o scurtă prezentare a câtorva din cei treisprezece luptători pentru eliberare, amintiţi mai sus, se impune.

Valeriu Georgescu

L-am cunoscut pe „Rică" Georgescu prin anii 1937-1938, în timpul campaniei electorale şi politice democratice naţional-ţărăneşti, datorită colaborării în acţiunile pe care le stabileam, în calitate de comandant naţional al gărzilor ţărăneşti, cu organizaţia regională naţional-ţărănească din Banat, organizaţie condusă de liderul Sever Bocu, fost ministru, socrul lui V.R. Georgescu.

Era prin ianuarie 1938. În fruntea unei formaţiuni a gărzilor ţărăneşti din Muntenia, compusă din 60 de luptători oţeliţi, ne-am deplasat de la Bucureşti la Timişoara pentru a ne alătura gărzilor naţional-ţărăneşti locale, în opoziţie cu dictatura fascizantă Cuza-Goga, venită la guvern de câteva săptămâni. Am intrat în mai multe comune şi am avut ciocniri cu

echipe naziste formate din minoritari germani hitleriști, cuziști, legionari.

Într-o dimineață, batalionul nostru este asediat la sediul Partidului Național-Țărănesc din Timișoara de către forțele de poliție și jandarmerie, la ordinul guvernului dictatorial. Atunci am reușit să mă refugiez la tipografia ziarului „Vestul", organ politic regional, unde i-am găsit pe Sever Bocu și pe inginerul V. Georgescu. Abuzul guvernamental urma să fie denunțat imediat în paginile ziarului „Vestul".

Președintele Iuliu Maniu este înștiințat telefonic la București. Cotidianul central „Dreptatea" (30 ianuarie 1938) relatează evenimentul și-și exprimă protestul. Guvernul Cuza-Goga cedează. Asediul este ridicat.

Cu această ocazie am cunoscut energia în acțiune și abilitatea la tratative ale lui V. Georgescu.

Inginerul V.R. Georgescu era directorul societății petroliere „Româno-Americană". După mutilarea României de către sovietici, unguri și bulgari, și ca urmare a invaziei hitleriste în România, V. Georgescu devine unul din liderii Asociației „Pro Transilvania". El își aduce o prețioasă contribuție la dezvoltarea structurii acestei asociații și la legăturile dintre rezistența internă, Marea Britanie și Statele Unite.

Activitatea sa în favoarea Națiunilor Unite este descoperită de naziștii germani și pro-

naziştii români, fapt care i-a atras întemniţarea, de la 15 august 1941 până la 23 august 1944.

Principalul reprezentant al lui Iuliu Maniu şi al P.N.Ţ. în fruntea organizaţiei „Pro Transilvania", componentă a MRRE, V.R. Georgescu a fost şeful grupului celor treisprezece camarazi închişi, primul grup încarcerat după intrarea României în război.

După război s-a exilat în Occident.

Augustin Visa

Şef al tineretului naţional-ţărănesc din Transilvania, mai târziu preşedintele tineretului aceluiaşi partid din România, A.Visa a devenit, începând din 1935, unul din cei mai buni prieteni ai mei.

Militant activ, organizator iscusit, propagandist abil, el era un democrat convins, un adversar viguros al oricărei tiranii şi un partizan lucid şi înfocat al alianţelor noastre tradiţionale cu Marea şi Mica Antantă.

O dată cu declanşarea celui de-al doilea război mondial, el este unul din întemeietorii mişcării de rezistenţă împotriva agresorilor, membru al organizaţiei „Pro Transilvania", nucleu important al MRRE.

Activitatea sa de dinainte de război, încununată de doi ani de rezistenţă în timpul războiului, din 1939 până în 1941, l-a costat trei ani

de închisoare, din 15 august 1941 până în 23 august 1944.

Dar perioada de după război i-a rezervat noi încercări: în 1947, este întemniţat de serviciile de securitate ale armatei de ocupaţie sovietice, transferat la Constanţa, judecat şi condamnat la moarte, sentinţă ce avea să fie comutată la 25 de ani închisoare şi urma să fie ispăşită în Uniunea Sovietică, unde a şi fost transportat. A suferit nouă ani în gulagul sovietic şi trei ani în închisorile româneşti. Ca urmare a celor doisprezece ani de închisoare îndurați în lagărele naziste şi apoi sovietice, slăbită, inima lui nu mai bate decât ajutată de un stimulator cardiac.

El deţine Certificatul de patriot nr.13 din 23 august 1944.

Ion Beza

Aviatorul Ion Beza, radiotelegrafist de bord în serviciul Companiei aeronautice române „Lares", a fost membru al tineretului român din Partidul Conservator (1929-1935), al Partidului Naţional-Ţărănesc (din 1936 până la moartea sa, în 1958) şi luptător în Mişcarea Română de Rezistenţă şi Eliberare (1939-1944).

Născut la 15 februarie 1909, la Bucureşti. După studii la Constanţa şi Bucureşti, intră în aviaţie. De la vârsta de 18 ani, el se face remarcat prin acţiuni şi scrieri în care pledează în

favoarea mutării românilor din ţările balcanice în România. Studiile lui, „Societatea culturală din Dobrogea" sau „Probleme macedoromâne" fac dovada înaltei sale conştiinţe patriotice.

Perioada 1936-1939 îl găseşte printre adepţii înflăcăraţi ai alianţei cu marile puteri occidentale şi ţările sud-est europene.

După izbucnirea celui de-al doilea război mondial, Ion Beza îşi intensifică legăturile cu prietenii politici partizani ai „rezistenţei cu orice preţ" împotriva oricărui duşman.

După mutilarea ţării şi invadarea ei de trupele naziste, el se raliază patrioţilor organizaţi în rezistenţă.

În ianuarie 1941, după legătura cu Mişcarea liberă din Orientul Apropiat şi cu ofiţerii G.Q.G. britanic, el acceptă misiunea de a organiza şi conduce o reţea T.S.F. în slujba Naţiunilor Unite.

Reţeaua T.S.F. transmitea atât mesaje politice aparţinând mişcării de rezistenţă, cât şi informaţii militare destinate să servească aliaţilor, pentru a contracara operaţiunile de război ale puterilor Axei. Acţiunea desfăşurată de el a fost utilă cauzei aliate, mai ales în perioada pregătirilor invaziei naziste în Balcani şi apoi în U.R.S.S., ca şi în primele două luni de la declanşarea războiului până la arestarea operatorilor T.S.F.

Acţiunea începută de patrioţii arestaţi a fost continuată de camarazii lor rămaşi în libertate.

Eliberat la 23 august 1944 de guvernul regal al ţării, Ion Beza a primit din partea Comandamentului suprem aliat Certificatul de patriot nr. 11/1945.

La 17 iunie 1947, I. Beza este întemniţat de securitatea militară sovietică (NKVD), transportat la Constanţa şi maltratat crunt. Este condamnat la moarte, i se comută pedeapsa la 25 de ani de temniţă, ani ce aveau să fie executaţi în URSS, în regiunea polară. Eliberat la sfârşitul lui decembrie 1955 şi repatriat, I. Beza moare în ianuarie 1958 ca urmare a suferinţelor îndurate în închisoarea nazistă şi în gulagul sovietic.

Din cei treisprezece camarazi care aparţinuseră organizaţiei „Pro Transilvania" şi fuseseră făcuţi prizonieri de către nazişti, unii s-au salvat după război în Occident. Sovieticii au găsit şi torturat patru: Beza, Visa, Kramer şi Iaroslavici.

Aceştia fac parte din mulţimea patrioţilor români martirizaţi mai întâi de nazişti, apoi de sovietici şi de agenţii lor comunişti români.

Constantin Beza

(25 decembrie 1910 - 19 august 1975)

Participant la mişcarea naţională democratică română şi membru fondator al Mişcării de

rezistenţă şi eliberare - fără nici o legătură cu serviciile armatei aliate - Constantin Beza, fratele meu mai mic, a desfăşurat în timpul războiului o activitate patriotică recunoscută prin Certificatul nr.1843 din 27 iulie 1970, emis de Direcţia generală a arhivelor statului român, activitate care i-a atras represiunea şi întemniţarea de către siguranţa nazistă şi, după eliberarea ţării, întemniţarea de către securitatea comunistă.

De la instaurarea statului legionar (septembrie 1940) şi până la intrarea României în război alături de cel de al Treilea Reich, împotriva Uniunii Sovietice, C. Beza s-a dedicat luptei împotriva Legiunii „Arhanghelul Mihail"*, considerată pe drept cuvânt ca instrumentul cel mai periculos în serviciul Germaniei hitleriste din România. În această perioadă el face parte din Comitetul de acţiune antilegionară alcătuit din tineri naţional-ţărănişti, liberali şi independenţi şi din membri ai Frontului democratic al studenţilor.

După intrarea României, alături de puterile Axei, în război contra Naţiunilor Unite, C. Beza s-a străduit să răspândească ideea că războiul nazist trebuie sabotat şi că România trebuie să se detaşeze de Axă, alăturându-se Naţiunilor Unite, contribuind astfel eroic la propria eliberare şi la victoria cauzei aliate.

---

* Mişcarea legionară

Trimis pe frontul rusesc, C. Beza a degerat sub muşcătura iernii ruseşti. Retrimis la vatră, îşi reia activitatea politică şi îşi propune să mobilizeze pe propriii camarazi şi alte grupări politice angajate în mişcarea de rezistenţă, în bătălia finală - lupta de eliberare.

Pentru această perioadă din viaţa sa, să recurgem la documente de stat şi judiciare emanând de la regimul actual* care, departe de a-i fi favorabil, cum s-ar fi cuvenit, l-a urmărit şi exilat.

În dosarul nr. 94/1950, Cabinetul crimelor de război al Parchetului din Bucureşti, rechizitoriul nr. 267, privind acuzatul Bulz Gheorghe, fost agent secret al securităţii naziste** române, se pot citi rândurile următoare privind activitatea de supraveghere poliţistă dirijată împotriva mişcărilor de rezistenţă iniţiate de Mihail Ralea şi Constantin Beza:

„După ce a relatat circumstanţele în care acuzatul G. Bulz, fost legionar, a devenit spion în brigada antidemocratică a regimului Antonescu, procurorul precizează că Bulz avea misiunea de serviciu să supravegheze gruparea profesorului Mihail Ralea, gruparea „Beza" şi pe studenţii antinazişti angajaţi în mişcarea de rezistenţă şi de eliberare".

---

* Din 1977.

** Termenul „nazist", utilizat pentru regimul politic din România de atunci sau pentru unele organisme ale statului este o exagerare.

Se mai scrie acolo, printre altele:

„La câteva zile după ce l-a racolat pe Bulz în serviciul secret al poliţiei, ca urmare a unei discuţii telefonice între acuzatul Bulz şi comisarul Sava Dumitrescu, comisarul Victor îl abordează pe tema unei note informative. Constantinescu îl întâlneşte pe Bulz în stradă şi îi cere amănunte despre un grup de studenţi, „Beza". Nota informativă este dată de acuzat (Bulz) pe un sfert de coală dactilografiată."

Sentinţa pronunţată contra criminalului de război Bulz reţine că acuzatul aceptase să spioneze în „rândurile studenţilor *progresişti*, începând cu *Gruparea studenţească «Ralea»*... să dea informaţii privind *«studenţii antifascişti»* şi că se introdusese în *«Grupul studenţilor cu convingeri democratice»*.

Perioada despre care se vorbeşte mai sus este cea din anul 1943, când în cadrul general al Mişcării de rezistenţă şi eliberare se produsese o legătură între gruparea „Ralea" şi gruparea „Beza", în urma căreia se născuse Partidul Socialist-Ţărănesc, component al „Frontului Patriotic Antihitlerist" şi care a participat la acţiunea regală* din 23 august 1944.

Represiunea căreia i-a fost victimă Constantin Beza, ca urmare a spionajului lui G. Bulz

---

* Aici, ca şi în alte părţi, formulările care reduc răsturnările de la 23 august 1944 la o acţiune a regelui exprimă vederile personale ale autorului.

şi a altor *eiusdem farinae*, este demonstrată prin atestarea pe care am citat-o la începutul acestui portret:

„Cercetându-se documentele aflate în depozitele noastre, rezultă că cetăţeanul Beza Constantin... urmare a activităţii sale antifasciste, a fost arestat la 25 noiembrie 1943 şi cercetat de Siguranţa din Bucureşti".

După eliberarea României, la 23 august 1944, acţiune pentru pregătirea şi reuşita căreia C. Beza a lucrat pe întreaga durată a războiului, Comitetul Central al Partidului Comunist Român publică în presă un comunicat prin care îl proscrie pe Constantin Beza în următorii termeni (reproduc din ziarul „Scânteia" apărut în primele zile după eliberare):

Comunicat

„Comitetul Central al Partidului Comunist Român face cunoscut că Beza, Sântimbreanu, Teculescu şi Ştefanovici sunt elemente provocatoare".

Acest comunicat nu făcea decât să pregătească drumul întemniţării lui C. Beza, de data aceasta de către Securitatea comunistă!

În mai 1951, C. Beza era profesor într-un sat macedonean, Tomnatec. Este deportat, o dată cu toată populaţia macedoneană din toată regiunea Banatului, spre frontiera răsăriteană a ţării, către Uniunea Sovietică. I se stabileşte domiciliu obligatoriu timp de cinci ani, din care

şase luni au fost efectuate în detenţie în lagărul de la Canal.

Consilier juridic înainte de război, combatant pentru libertate în timpul războiului, din nou consilier juridic după război şi apoi profesor până la întemniţare, C. Beza se recalifică tehnician după închisoare şi până la pensie.

Căsătorit, el are doi băieţi.

Îmi este greu să închei acest portret altfel decât prin documente, luate de la sursă:

„Republica Socialistă România, Consiliul Securităţii Statului. Nr.646904, 9 aprilie 1970.

Beza Constantin... a avut domiciliu obligatoriu de la data de 18 iunie 1951 până la data de 20 decembrie 1955".

Ca şi: „Idem, idem, nr. 646904, din 9 aprilie 1970.

„Beza Constantin a fost privat de libertate în locuri de detenţie, pe baza unui act administrativ, de la data de 17 ianuarie 1952 până la data de 25 iulie 1952".

Pe scurt: înainte de război, luptător pentru democraţie; în timpul războiului, combatant pentru eliberare; după război, urmărit, întemniţat, proscris...

CAPITOLUL IV

MIŞCAREA ROMÂNĂ LIBERĂ ÎN TERITORIILE ALIATE COMUNITATEA ROMÂNEASCĂ DIN ANGLIA (1940-1944)

În timpul celui de-al doilea război mondial, în Anglia se aflau circa două mii de români. Autorităţile britanice considerau că o treime dintre aceştia erau capabili să aducă o contribuţie la efortul de război al aliaţilor.

Personalitatea politică cea mai remarcabilă dintre românii de atunci din Anglia era fără îndoială Viorel O. Tilea, fost ambasador român la Londra, promotor şi şef al „Comitetului Naţional Român" din Anglia. Alături de el erau mulţi alţii, în special foşti membri ai corpului diplomatic la Londra.

O altă personalitate eminentă a fost Victor Cornea, membru al Partidului Naţional-Ţărănesc. El se stabilise la Londra, unde a fondat în timpul războiului un „Comitet Democrat Ro-

mân" care cuprindea partizani ai politicii lui Iuliu Maniu aflaţi în exil în Anglia.

În jurul acestor două personalităţi s-a dezvoltat viaţa politică şi activitatea patriotică a românilor din Anglia; acolo s-a născut voinţa lor de a contribui la efortul de război al aliaţilor.

Acestora li se alătură, începând cu toamna anului 1941, o a treia personalitate, Cornel Bianu, fost deputat, reprezentant personal în exil al lui Iuliu Maniu. Eforturile lui C. Bianu nu l-au impus însă niciun moment în prim-planul activităţii refugiaţilor.

Instaurarea în România a dictaturii generalului Antonescu şi semnarea aderării ţării la Pactul tripartit al Axei i-au determinat pe V.Tilea şi pe alţi diplomaţi români, ce erau în post la Londra, să întemeieze Comitetul Naţional Român şi să facă apel la naţiunea română să se opună războiului nazist; românii stabiliţi în ţările aliate erau chemaţi să susţină lupta puterilor ce acţionau pentru libertate.

V. Stârcea, fost secretar de legaţie, în discuţiile cu Foreign Office-ul se declară dezgustat de întorsătura evenimentelor din România. Fidel cauzei aliaţilor, el este convins că Marea Britanie şi aliaţii ei vor învinge şi că România îşi va recâştiga independenţa de stat şi integritatea teritorială. El îşi exprimă dorinţa şi încrederea că Guvernul Marii Britanii va permite Comitetului Român Liber, constituit la Londra, să

acţioneze fără piedici. Alţi membri ai legaţiei române sunt rechemaţi în România, dar refuză să se întoarcă: Marcu Beza, V. Cornea, Munteanu, Budeanu etc. În discuţiile purtate cu oficiali ai Foreign Office-ului, aceştia exprimă idei similare.

Refuzul tuturor membrilor legaţiei de a se reîntoarce în România punea guvernul britanic în încurcătură. Dacă englezii acordau azil diplomaţilor români rebeli, România nu ar fi făcut, la rândul său, dificultăţi cetăţenilor englezi care ar fi dorit să-i părăsească teritoriul? Totuşi, guvernul britanic a favorizat dorinţa de a rămâne în Anglia a domnilor V. Tilea, M. Beza, M. Eliade, M. Ghica, V. Stârcea, V. Budeanu, V. Cornea, Vârgolici, I. Raţiu, dra Mezincescu şi amiralul Dumitrescu.

Aşa cum arată documentele britanice, în rândul personalului legaţiei române la Londra nu a existat o „coloană a cincea." Din contră, toţi foştii diplomaţi şi funcţionari ai legaţiei au desfăşurat o activitate românească liberă şi au contribuit la efortul de razboi al aliaţilor.

CONSTITUIREA ŞI ACTIVITATEA COMITETULUI NAŢIONAL ROMÂN (C.N.R.) ÎN MAREA BRITANIE

Comitetul Naţional Român în Marea Britanie a fost constituit la 29 noiembrie 1940, la Londra.

Comitetul era compus, din: Viorel O. Tilea, preşedinte; George Dumitrescu, secretar general şi vicepreşedinte; Matilda Ghika şi Constantin Laptew, vicepreşedinţi; Traian Belitoreanu, Marcu Beza, Anna Maria Calimachi, Dimitrie Dimancescu (însărcinaţi cu relaţiile cu presa); Alexandru Mezincescu, Barbu Niculescu, Ion Raţiu, Otto Smilovici, Sanda Stătescu, Constantin Vârgolici, membri.

V.O. Tilea, preşedintele ales în entuziasmul celor prezenţi, a declarat presei chiar în ziua constituirii comitetului:

„Libertatea şi independenţa naţiunii române nu pot fi restaurate decât prin victoria puterilor democratice. Iată raţiunea pentru care tot poporul român se roagă pentru victoria Marii Britanii şi a aliaţilor ei. În acest scop, am decis aici să fondăm o mişcare română liberă, făcând apel la toţi compatrioţii noştri, trăitori între frontierele Imperiului britanic, şi în special la cei rezidenţi în Anglia, să ni se alăture.

Ne afirmăm credința în triumful final al puterilor democratice și, ca mișcare organizată sau individual, ne punem la dispoziția cauzei comune".

Apelul Comitetului a fost larg difuzat de „International Press", de numeroase ziare. Mulți români ce se aflau în Indii, în Africa de Sud, în Portugalia, în Canada, în Australia și în Statele Unite au aderat la mișcare.

Totuși, având în vedere că, în ciuda excceselor comise în România - chiar împotriva unor resortisanți britanici - guvernul englez încă menținea relații diplomatice cu această țară, Comitetul român liber își impunea o anumită rezervă. Numai după ruperea relațiilor diplomatice, în februarie 1941, mișcarea și-a intensificat activitatea.

La 30 aprilie 1941, a fost adoptat statutul Comitetului Național Român și, cu această ocazie, au fost reafirmate scopurile sale:

a) eliberarea României de vremelnicul jug nazist;
b) recunoașterea de către comunitatea internațională a drepturilor naționale ale poporului român;
c) restabilirea unor frontiere juste pentru România;
d) recunoașterea regelui Mihai ca șef al statului român;
e) sprijinirea acțiunii militare britanice și aliate.

Ca urmare a invitației diferitelor societăți și organizații engleze, membrii comitetului (Tilea, Ghika, Beza, Dimancescu) au prezentat expuneri despre contribuția la lupta antihitleristă ce ar fi putut veni din partea poporului român, în ciuda orientării pro-naziste a regimului din acel timp din România.

În ziua invaziei germane în Uniunea Sovietică, comitetul a condamnat agresiunea nazistă, ca și participarea statului român la această acțiune, și a reînnoit apelul către toți românii liberi de a-și aduce contribuția la victoria puterilor democratice eliberatoare.

La inițiativa C.N.R., au fost stabilite relații între Biserica anglicană și Biserica ortodoxă română de la Londra și s-a constituit un comitet special religios anglo-român, sub președinția canonicului Douglas, episcop al Londrei. Capela Bisercii Saint-Michael Royal Church a fost pusă la dispoziția coloniei române pentru serviciul religios, sub autoritatea preotului Mișcării române libere, părintele Alexa.

Rezistență și luptă pentru eliberare! Acesta era mesajul pe care CNR din Londra îl transmitea națiunii române prin vocea președintelui său, Tilea, care declara:

„Datoria noastră este de a lupta pentru libertate, contribuind astfel, așa cum am făcut-o dintotdeauna, cu prețul jertfirii propriei vieți, la recucerirea provinciilor noastre mutilate".

Într-o prefaţă la o broşură de prezentare a comitetului, a statutului şi a programului, este notat că, la începutul lunii mai 1941, cinci membri ai mişcării conduse de Tilea s-au declarat favorabili unei cooperări a CNR cu Comitetul democrat român pe care Victor Cornea şi alţi câţiva erau pe cale de a-l constitui. Era vorba de Victor Stârcea, C.M. Laptew, Marcu Beza, Decebal Mateescu şi Victor Budeanu. S-au dus tratative, dar care nu s-au finalizat în mod favorabil.

CÂTEVA PORTRETE ALE LIDERILOR C.N.R.

Viorel O.Tilea (1896-1973), preşedintele CNR.

Născut în Transilvania, provincie aflată pe atunci sub dominaţia Austro-Ungară, el aparţinea unei familii cunoscute prin patriotismul său. Fiu al lui Octav Tilea şi al Emiliei Raţiu, el îşi face studiile la Bratislava, Viena, Cluj şi Londra; în 1913, fondează la Sibiu un club al studenţilor: „Britania". În 1918, este secretar al Consiliului naţional român şi delegat al acestui consiliu la Berna şi la Paris.

Devenit prim-secretar la preşedinţia guvernului local din Transilvania*, în 1919, el va fi, până în 1923, ataşat şi secretar la legaţia română din Londra. În 1920, este secretar al delegaţiei române la Conferinţa de pace.

În 1926, este ales preşedintele regional al tineretului naţional-ţărănesc din Transilvania. În 1927, fondează Asociaţia Culturală Anglo-Română.

Membru al Parlamentului, din 1928 până în 1933, subsecretar la preşedinţia Consiliului de miniştri, din 1930 până în 1933, el este numit,

---

* Consiliul Dirigent, care a funcţionat între 1918-1920

în 1939, ministru plenipotenţiar la Curtea Saint-James, de unde este rechemat în ţară, în iunie 1940, de naziști*.

El refuză să se întoarcă într-o Românie aservită naţional-socialiştilor şi fondează Mişcarea Română Liberă, fiind ales preşedinte al Comitetului Naţional Român în exil.

A fost decorat cu Marea Cruce Sfântul Sava şi Ordinul Skanderbeg, primeşte titlul de Mare Comandor al Ordinului Carol I, pe acela de Cavaler al Ordinului Ferdinand şi de Cavaler al Ordinului de Malta.

A desfăşurat şi o vastă activitate în domeniul editorial: „Dezarmarea urii" în 1924; „Noua Slovacie" în 1925; „Activitatea diplomatică a României" în 1925; „Iuliu Maniu - omul şi opera" în 1927; „România şi martiriul"; „Memorandiştii"; „Viitorul Europei orientale"; „România şi războiul ruso-german" în 1941. El a publicat numeroase articole în presă şi a ţinut un mare număr de conferinţe.

V.Tilea a murit în 1973 la Londra, în exil, departe de ţara sa pe care a iubit-o cu pasiune şi a slujit-o cu înflăcărat patriotism. În timpul celui de-al doilea război mondial, el a avut meritul de a fi fost prima personalitate română ce a întemeiat o mişcare românească în străinătate. Ca adevărat patriot şi demn nepot al

---

* Vezi nota ** de la pag. 87.

bunicului său, Ion Rațiu, fondatorul Partidului Național-Țărănesc*, el s-a opus printre cei dintâi împărțirii României și înfeudarii sale față de Berlin. Prin întreaga sa activitate a servit cauza națională a eliberării și victoria Națiunilor Unite.

Rămas la Londra după război, el și-a continuat activitatea de bun patriot printr-o susținută opoziție față de dominația sovietică asupra României și Europei răsăritene, atrăgând atenția Occidentului asupra amenințării pe care o reprezenta pentru lumea liberă.

Marcu Beza (1886-1948), membru al C.N.R.

Marcu Beza, membru fondator al Mișcării Române Libere (M.R.L.), și al C.N.R., a desfășurat la Londra o vastă activitate pentru eliberarea României prin înfrângerea Axei.

Născut în Macedonia, la Vlaho-Clisura (Grecia) în 1886, el își face studiile la Monastir (Bitolia), apoi la București și devine profesor și scriitor, iar mai apoi diplomat de carieră. Moare la București, în 1948.

Înaintea primului război mondial, este consul al României la Londra și, în același timp, profesor universitar. Prin activitățile sale, el aduce o contribuție inestimabilă la alianța

* Al Partidului Național Român din Transilvania, PNȚ a fost creat în 1926.

României cu Marea Britanie, la realizarea unităţii teritoriale a ţării sale şi la finalul glorios al primului război mondial.

Între cele două războaie, este consul general la Londra, apoi la Ierusalim şi, în final, la Cairo. Cel de-al doilea război mondial îl găseşte la Londra, unde se alătură Mişcării Române Libere care tocmai se crea; el răspunde apelului preşedintelui mişcării şi devine membru al Comitetului naţional. Activitatea lui constă în punerea tuturor relaţiilor sale în serviciul cauzei aliate, în încurajarea românilor în rezistenţa lor, prin scrieri şi expuneri de conferinţe la radio. Numeroasele sale scrieri şi discursuri au demascat sloganurile mincinoase ale Germaniei naziste.

Prin anturajul său, am intrat în legătură cu Londra şi, prin Ierusalim şi Cairo, mi-am croit drum în Orientul apropiat, unde am devenit fondator şi şef al Mişcării Române Libere în această parte a lumii.

După al doilea război mondial, revenit în România, Marcu Beza oferă regatului cunoştinţele şi lucrările sale ca istoric, om de ştiinţă şi arheolog. A fost împiedicat apoi de regimul de ocupaţie sovietică să se întoarcă la Londra, unde se afla familia lui. A murit de inimă rea. Recent, locuinţa sa de la Bucureşti, de pe str. Berzei nr. 17, a fost declarată monument istoric şi muzeu de stat unde sunt expuse descoperirile

şi operele sale, sub denumirea de „Colecţia de artă orientală".

Activitatea sa literară, ştiinţifică şi patriotică este impunătoare. Printre scrierile sale literare menţionez: „Doda", „O viaţă", „Pe drumuri", numeroase studii despre români şi civilizaţia lor. Lucrările politice sunt textele conferinţelor şi apelurile la rezistenţă şi la luptă pentru eliberarea naţională.

Maior George-Emil Iliescu (1902-1957), membru al C.N.R.

Maiorul George-Emil Iliescu, născut la Turnu-Severin în 1902, aparţine unei familii de militari, magistraţi, proprietari funciari. În timpul primului război mondial, se înrolează voluntar, la vârsta de 16 ani. Urmează Şcoala militară de ofiţeri şi şcoala de război de la Bucureşti, Şcoala superioară de război de la Paris şi obţine brevetul în 1931.

Căpitan, şef de secţie la Statul major, profesor la Şcoala de război, delegat la lucrările de coordonare a Statelor majore ale Micii Antante, ataşat militar la Legaţia Română din Londra în 1937, e promovat maior în 1940.

Tranzacţia secretă sovieto-hitleristă, complicitatea celor două ţări în vederea mutilării României, instaurarea dominaţiei naziste asupra României şi aderarea acesteia la Axă l-au determinat pe maiorul G.E. Iliescu să se înrolreze în

Mişcarea Română Liberă şi să accepte să fie membru al Comitetului Naţional Român din exil, printre ai cărui întemeietori s-a numărat.

Guvernul de obedienţă hitleristă l-a condamnat la moarte în contumacie, l-a privat de naţionalitatea română şi i-a confiscat toate bunurile pe care le deţinea în ţară.

G. Iliescu a avut o activitate fecundă în slujba cauzei naţionale şi aliate. El a strâns rândurile românilor în exil, a colaborat cu liderii politici şi militari ai altor naţiuni europene ce se găseau în Anglia, a pledat cauza românească pe lângă oamenii de stat şi politici britanici.

În cadrul Mişcării române libere, Iliescu a fost unul din animatorii permanenţi ai postului special de radiodifuziune în limba română, „Sus inimile, fraţi români!". Timp de mai bine de trei ani, el şi-a îndeplinit astfel datoria, transmiţând de trei ori pe săptămână mesaje de îmbărbătare pe calea undelor românilor patrioţi, contribuind din plin la victoria acestei remarcabile arme a războiului politic. Trăgând învăţăminte din istoria tuturor ţărilor Europei de est, neavând de aşteptat din partea celor două imperii străine, Germania şi Rusia, decât invazii, anexări, subjugare, opresiune, exploatare, mizerie şi moarte, Iliescu aprindea prin apelurile sale flacăra dragostei de libertate şi independenţă. Opunându-se ocupantului nazist - blestemul acelui moment - el avertiza totodată asupra

pericolului care stătea la pândă: dominaţia sovietică. Buna primire de care s-au bucurat toate conferinţele sale o dovedeşte din plin.

Patriotismul luminat al maiorului G. Iliescu, pus bineînţeles în serviciul României, pentru victoria Naţiunilor Unite, reiese clar din textul celor două cărţi pe care le-a publicat în 1942: „Why is the Romanian Army Fighting („De ce luptă armata română") Oxford, 1942 şi „The Paradox of Romania" („Paradoxul României") Oxford, 1942. El a făcut expunerea succintă a invaziilor populaţiilor de rasă germanică, mongolo-turcă şi slavă care au pustiit, timp de secole, spaţiul românesc carpato-danubian, scoţând în evidenţă efectul dezastruos produs asupra României de războaiele şi invaziile ruseşti şi germane.

SCURTE PORTRETE ALE ALTOR CÂŢIVA LIDERI AI C.N.R.

Grea misiune, aceea de a alege pe cei mai buni printre egali! Nu fac deci o alegere. Mărturisesc cu toată modestia puţinătatea informaţiilor pe care le deţin asupra unora dintre ei, personalităţi remarcabile ca amiralul George Dumitrescu, vicepreşedintele CNR, înflăcăratul animator Dimitrie Dimancescu, prinţesa Anna Maria Calimachi-Văcărescu, Matila Ghika, Constantin Laptew şi atâţia alţii, eminenţi militanţi români din MRL-CNR.

Amiralul **George Dumitrescu**

Născut la Bucureşti în 1888, şi-a făcut studiile la Şcoala navală şi la Academia militară din România. Comandant la diferite unităţi navale, profesor la Academia militară şi la Şcoala navală, este numit în 1935 ataşat militar şi naval la Legaţia română de la Londra. A publicat numeroase cărţi de navigaţie şi de tehnică navală de război.

Rupând cu regimul de supunere faţă de dominaţia nazistă în 1940, devine vicepreşedinte şi secretar general al MRL-CNR, fiind unul din principalii întemeietori ai mişcării.

Prestigioasa sa activitate patriotică i-a adus numeroase distincţii române şi străine, dintre care Legiunea de onoare şi CVO.

Dimitrie Dinu Dimancescu

Născut la Titu în 1896, a fost student la Arhitectură şi la Institutul politehnic din Bucureşti. Devine mai târziu „Doctor honoris causa" al Universităţii din California.

A luat parte ca ofiţer la primul război mondial, apoi a intrat în corpul diplomatic ca ataşat, ulterior consilier de presă. Ocupându-se de relaţiile cu presa la Legaţia româna de la Londra, rupe în 1940 cu guvernul de la Bucureşti, protestând împotriva aderării la Axă şi vasalizării ţării. Scrie mai multe cărţi, printre care „New Romania" („Noua Românie").

Dimancescu a fost la Londra, în cadrul Mişcării libere, unul dintre cei mai activi conferenţiari la radio, alături de Iliescu. Amândoi erau, de fapt, la fel de bătăioşi şi impetuoşi.

Repatriat în România la sfârşitul războiului, el se exilează încă o dată, după căderea regelui Mihai, şi trăieşte în prezent în S.U.A.

Portretul unui tânăr român liber, om de viitor: Ion Raţiu

Ion Raţiu, născut la Turda, în 1917, provine dintr-o veche familie românească, întemeiată de Martin Raţiu de Nagylak.

I. Raţiu numără printre ascendenţii săi pe: George Raţiu, ambasador al domnitorului Mihai Viteazu la Viena în 1598; Vasile Raţiu, vicar general al catolicilor de rit bizantin; doctorul Ioan Raţiu, preşedintele Partidului Naţional Român din Transilvania în Imperiul austro-ungar, mare patriot, închis şi condamnat de justiţia habsburgică în timpul celebrului proces al „Memorandumului" din 1894.

I. Raţiu urmează studii de drept şi de ştiinţe economice la Universitatea din Cluj, apoi la München şi la Cambridge.

În 1940, Raţiu este cancelar la Ambasada română de la Londra. La vârsta marilor aspiraţii şi a hotărârilor entuziaste, traumatizat de dezmembrarea ţării de către ruşi, unguri şi bulgari şi de aservirea ei de către germani, el refuză să slujească regimul aservit tiraniei naziste.

Activează în MRL, printre ai cărei fondatori se numără, şi este membru al CNR până la 23 august 1944. Activitatea sa în timpul războiului, în cadrul Mişcării libere, reprezintă o contribuţie preţioasă la cauza libertăţii.

Intrat în lupta naţională de eliberare cu conştiinţa că urmează calea unei galerii de iluştri luptători şi lideri naţionali, călit prin activitatea din timpul celui de-al doilea război mondial, I. Raţiu continuă după război să ţină sus drapelul ţării sale.

Fericit de înfrângerea puterilor Axei şi de victoria Naţiunilor Unite, Ion Raţiu îşi manifestă public nemulţumirea privind soarta rezervată după război ţărilor din est şi României, lăsată de aliaţi pradă U.R.S.S. De atunci s-a dedicat cauzei eliberării ţării şi a întregii Europe răsăritene de sub jugul sovietic, cauzei apărării întregii Europe împotriva ameninţării expansiunii ruseşti şi a subversiunii comuniste.

I. Raţiu fondează, în 1956, periodicul „Free Romanian Press" („Presa română liberă"), al cărei director este. Îndeplineşte, de asemenea, rolul de preşedinte al Federaţiei ziariştilor liberi.

În 1965, creează ACARDA - Asociaţia Culturală a Românilor din Anglia - al cărei preşedinte devine; în 1975, devine vicepreşedinte al Fundaţiei britanico-române, la crearea căreia contribuise. Este, de asemenea, membru al Mişcării federaliste europene, preşedinte al Comisiei est-central europene, al P.E.N. International şi al P.E.N. în exil, membru al Asociaţiei presei străine. Fondator şi preşedinte al companiei „Pegent Line", în 1963. Este membru al Partidului Naţional-Ţărănesc român şi membru al comitetului executiv al acestui partid.

Ion Raţiu a publicat numeroase studii juridice şi economice, lucrări politice, articole, ţinând totodată numeroase conferinţe. A contribuit la promovarea literaturii române libere prin scrierile sale „Policy for the West"

(„O politică pentru vest"), Harvill, 1957, „Contemporary Romania" („România contemporană"), publicată în ediţie franceză de editura Grasset în 1975. În fruntea ACARDA, el urmăreşte realizarea unirii tuturor românilor din exil patrioţi ce aspiră la libertate, la independenţă şi la democraţie, şi resping orice formă de tiranie, de totalitarism.

Demn descendent al iluştrilor săi strămoşi, Ion Raţiu a fost în timpul celui de-al doilea război mondial unul din fervenţii susţinători al Mişcării Libere şi a rămas ulterior una din cele mai importante personalităţi politice româneşti din exil.

COMITETUL DEMOCRAT ROMÂN

Membru al Partidului Naţional-Ţărănesc Român condus de Iuliu Maniu, Victor Cornea, rezident la Londra, unde era conferenţiar la Universitate, de la instaurarea regimului pronazist în România a făcut eforturi ca să ralieze românii de la Londra în jurul unui Comitet democrat. El considera comitetul condus de Tilea ca fiind viciat de amprenta trecutului de obedienţă faţă de regimul autoritar instaurat de regele Carol al II-lea în anii 1938-1940. Chiar după declaraţia de devotament faţă de regele Mihai, făcută de CNR condus de Tilea, V. Cornea şi românii grupaţi în jurul lui continuau să fie neîncrezători în privinţa lui Tilea.

Printr-o scrisoare pe care o adresase la 31 ianuarie 1941 liderului Partidului laburist englez, C.R. Attlee, membru al cabinetului de război britanic, Cornea solicita aprobarea guvernamentală pentru constituirea unui Comitet Democrat Român: „Este esenţial ca un grup democrat român să fie constituit cu scopul de a stabili o legătură între Anglia şi liderii democraţi din România", scria Cornea.

„Comitetul Democrat Român" a fost creat la Londra la 1 mai 1941. A fost anunţat public printr-o „Declaraţie" politică semnată de preşe-

dintele său, Victor Cornea, şi membrii comitetului executiv.

Declaraţia CDR se referea la sentimentele şi gândurile care-i determinaseră pe semnatari să se grupeze şi la scopul asocierii lor, acela de a contribui la efortul de război al Marii Britanii şi al aliaţilor ei şi de a sprijini România ca să se elibereze de jugul nazist.

La 1 august 1941, CDR publică un „Memorandum" prin care explică tezele din declaraţia sa de constituire.

Fondatorii îşi proclamă credinţa în democraţie, opoziţia faţă de ordinea şi războiul nazist, condamnă sfârtecarea, ocuparea şi vasalizarea României, exprimându-şi în acelaşi timp convingerea că naţiunea română este gata să acţioneze pentru înfrângerea puterilor Axei. Ei reamintesc, de altfel, fidelitatea faţă de cauza libertaţii îmbrăţişată de puterile democratice occidentale şi voinţa lor de a contribui la efortul de război al aliaţilor, convinşi că România se va detaşa, la momentul potrivit, de cel de-al Treilea Reich, contribuind prin luptă la eliberarea ei şi la victoria Naţiunilor Unite.

Memorandumul atrage atenţia democraţiilor combatante asupra faptului că „România trebuie să fie permanent considerată ca aliatul lor potenţial" şi sfătuieşte: „Ceea ce este esenţial e să se creeze mijloacele de a-i ajuta pe români să-şi exprime adevăratele sentimente, de a-i

sprijini în rezistenţa lor pasivă şi apoi, de a-i susţine pentru a fi îndemnaţi să declaşeze o rezistenţă activă împotriva opresorilor nazişti".

„Formarea Comitetului Democrat Român la Londra, la 1 mai 1941 - continuă Memorandumul - sfidează tragicele evenimente care au atins punctul culminant prin recenta pierdere a independenţei, a libertăţii şi integrităţii teritoriale a României. El constituie, mai presus de orice, o manifestare a voinţei nestrămutate a naţiunii române de a lupta pentru reîntregirea patriei prin participarea, la momentul potrivit, la efortul de război al aliaţilor".

Scopurile urmărite de CDR justificau existenţa şi acţiunea acestui comitet căci el face apel, încurajează, inspiră şi propune românilor acţiunile cele mai adecvate pentru a contribui la înfrângerea Axei.

Într-adevăr, CDR declară: „CDR se alătură aliaţilor în lupta comună contra puterilor Axei şi îşi propune să-şi sporească eforturile în următoarele direcţii:

1) Să-i cheme pe românii din ţară şi pe cei din exil să acorde maximum de sprijin cauzei aliate:

   a) prin opoziţia faţă de dictatura militară controlată de puterile Axei şi în serviciul acestora şi rezistenţa prin toate mijloacele posibile faţă de dominaţia Germaniei hitleriste;

b) prin reinstalarea, imediat ce va fi posibil, a unui guvern reprezentativ, capabil să reaşeze România în rândul aliaţilor săi tradiţionali, pentru ca ea să-şi poată aduce contribuţia în război alături de Naţiunile Unite;

c) Îndemnându-i pe românii din exil să se angajeze ca voluntari în forţele aliate, aşa cum o făcuseră altădată, în timpul primului război mondial.

2) Să ajute România să-şi recapete independenţa şi integritatea teritorială în frontierele sale juste."

CDR era compus în esenţă din membri sau simpatizanţi ai celor două mari partide democratice româneşti. Partidul Naţional-Ţărănesc şi Partidul Naţional Liberal; el era, de asemenea, reprezentativ pentru toate provinciile României.

Comitetul executiv al CDR era prezidat de Victor Cornea, alături de care se aflau: A. Bianu, V.E. Budeanu, L.N. Cristea, D.G. Danielopol, N. Gheorghiu, D. Mateescu, J. Podea şi V. Stârcea. După constituirea lui, au aderat la CDR câteva zeci de români rezidenţi la Londra sau în Anglia.

La apelul lui V.Cornea pentru unirea democraţilor din exil, a răspuns favorabil Mişcarea Română Liberă din Orientul Apropiat, condusă de G. Beza şi Petre Vulpescu.

Ca urmare a acestui răspuns favorabil unei conlucrări, V. Cornea a propus înaltelor autorităţi britanice ca CDR să fie reprezentat în Orientul Apropiat de către Mişcarea Română Liberă.

Portretul liderului CDR, Victor Cornea

Născut în 1901 la Ileni-Făgăraş, Victor Cornea provenea dintr-o familie de ţărani bogaţi. Originar din Transilvania, a văzut lumina zilei sub ocupaţie austro-ungară, a trăit eliberarea Transilvaniei şi unirea cu patria-mamă, România; încă de la o vârstă fragedă a cunoscut atât amărăciunea jugului străin şi dorinţa eliberării, cât şi bucuria împlinirii visului de unire.

A studiat la Făgăraş, studiile universitare făcându-le la Bucureşti şi Oxford. Avocat la Bucureşti, magistrat la Făgăraş, membru al Partidului Naţional-Ţărănesc încă de la întemeiere şi organizator departamental al secţiunii de tineret a partidului. În primul guvern format de Iuliu Maniu, a fost numit director de cabinet al ministrului Transilvaniei, în 1928-1929.

Din 1929 până în 1933, a fost trimis de către guvern în misiune de studii economice în Anglia, Suedia, Danemarca, Germania, Cehoslovacia, Austria şi Ungaria. A întocmit studii asupra reformei statului conform principiilor democraţiei sociale moderne, precum şi studii privind consolidarea proprietăţii şi producţiei

agricole țărănești prin cooperația liberă în domeniul schimbului. În această perioadă, a publicat o carte prin care milita pentru unitatea națională românească, împotriva propagandei anexioniste maghiare. În 1936, a fost membru al delegației române la Congresul asociațiilor de tineret pentru pace, desfășurat sub egida Societății Națiunilor de la Geneva. Susține o serie de conferințe în Marea Britanie în favoarea menținerii tratatelor ce garantau ordinea europeană și pacea.

În vremea aceea, propaganda hitleristă pentru revizuirea tratatelor de pace atinsese apogeul. Diplomația nazistă căuta să zdruncine și să dizolve alianțele occidentale și răsăritene din Europa pentru a pregăti calea războiului de dominație germană în Europa și în lume.

Tot în această perioadă, între 1937 și 1938, V. Cornea, stabilit la Londra, scrie „What next in Central Europe?" („Ce viitor așteaptă Europa Centrală?"), carte prefațată de C.R. Attlee. Era o pledoarie în favoarea creării unui bloc al păcii statelor democratice aliate contra Germaniei războinice, agresive. Într-o altă lucrare, scrisă aproape în același timp, „Societatea Națiunilor și securitatea colectivă", ca și în numeroase broșuri, el pledează în favoarea unității naționale românești, împotriva tendințelor anexioniste ale ungurilor și bulgarilor, bazate pe revendicări nefondate, dar susținute de al

Treilea Reich şi Italia fascistă. V. Cornea a avut deci o importantă activitate în domeniul editorial cu scopul de a-şi sluji mai bine ţara.

Începând din 1938, anul instaurării regimului absolutismului monarhic în România de către regele Carol al II-lea, el devine purtătorul de cuvânt al şefilor politici români democraţi. În 1939 editează un memorandum „Despre dictatura regelui Carol al II-lea", redactat de Iuliu Maniu. În 1941, editează declaraţiile liderului Partidului Naţional-Ţărănesc, Iuliu Maniu, şi ale şefului Partidului Naţional Liberal, Constantin Brătianu, privind condiţiile în care România s-a predat Germaniei - broşură apărută sub egida CDR, la Londra.

După capitularea României, instaurarea statului legionar şi aderarea la Axă, el reuneşte în jurul său mulţi români liberi şi, împreună cu ei, creează CDR, organizat şi lansat oficial la 1 mai 1941. În august, el editează un „Memorandum on the Romanian Democratic Committee" („Memorandum despre Comitetul Democratic Român"). În octombrie acelaşi an, CDR primeşte întăriri prin trei emisari ai lui Maniu: Bianu, Pavel şi Neniţescu. Ideile susţinute de noii sosiţi i-au decepţionat pe Cornea şi pe adepţii săi maniştii. Pe câtă vreme cei de la Londra erau pentru o rezistenţa românească antinazistă fermă, noii veniţi mai degrabă frânau acţiunea.

V. Cornea caută atunci să unifice comitetul său cu alte organizaţii române libere într-un „Consiliu naţional român" unic. Tentativa a eşuat într-un moment când acest lucru era încă posibil şi deosebit de necesar.

Nu peste mult timp, avea să fie prea târziu din cauza evoluţiei evenimentelor. Declaraţia oficială de război între România şi marile puteri occidentale era un act care nu mai permitea constituirea unui Comitet naţional român recunoscut. De atunci, activitatea română liberă s-a dezvoltat sub egida „Comunităţii Române" înou create şi a „Biroului Român".

De-a lungul întregii durate a războiului, activitatea lui Cornea a fost fecundă. În ajunul războiului, el scria: „Românii fac jurământul fierbinte de a colabora cu puterile occidentale atât în timp de pace, cât şi în timp de război". Şi, în tot cursul războiului, el s-a consacrat deplin acţiunii sprijinite de naţiunea română şi confirmată de evenimentele de la 23 august 1944, acţiune încununată de victoria aliaţilor.

Victoria Naţiunilor Unite îl găseşte la Londra, fericit că omenirea se eliberase în sfârşit de coşmarul nazist, dar neliniştit şi decepţionat de faptul că, pentru ţările din est, libertatea nu venise încă. Dominaţia nazistă fusese înlocuită de o altă dominaţie: cea sovietică.

Stabilit la Londra, el îşi continuă acţiunile de român liber, de opozant faţă de regimul de ocupaţie rusească şi de tirania comunistă.

În 1956, Cornea reorganizează comitetul sub numele de „Comitetul Democrat Român Liber".

Alături de el se aflau vechi membri ai CDR, ca C. Vârgolici etc., precum şi nou veniţi, ca C. Scoca, I. Opriş, D. Ochiu şi mulţi alţii.

Proclamarea noului comitet afirma credinţa lui Cornea în principiile fundamentale ale drepturilor omului şi naţiunilor şi convingerea că, în ciuda terorii comuniste, „lupta pentru eliberarea patriei române continuă" şi că această luptă va aduce „triumful final al libertăţii".

Este editat un periodic în limba română, „Glia", şi un altul în limba engleză, „The East European Spokesman" („Purtătorul de cuvânt est-european"). Problema Basarabiei, provincia românească ocupată de U.R.S.S. în 1940, îşi află un loc important în activitatea comitetului şi a publicaţiilor sale, fără a se minimaliza totuşi ravagiile dominaţiei sovietice asupra întregii Europe de est şi ale regimului comunist român de obedienţă moscovită.

În prezent, în vârstă de trei sferturi de secol, Victor Cornea are un suflet mereu tânăr, vibrând de cel mai înflăcărat patriotism.*

V. Cornea a murit în 1977.

ROMÂNII ÎN FORŢELE FRANCEZE LIBERE (F.F.L.) ŞI FORŢELE FRANCEZE DIN INTERIOR (F.F.I.)

„Şirul românilor eroi ai Franţei este lung (...) Românii au demonstrat reale calităţi de conducători, şi în momentul insurecţiei eliberatoare şi-au asumat importante funcţii de conducere".

col.Ftp. Gaston Laroche

În Orientul Apropiat i-am cunoscut pe câţiva români care se angajaseră ca voluntari în Forţele Franceze Libere: George Burcă, Ion Greuzard-Burcă, George Litman şi fratele său şi alţii.

G.A. Pordea, în lucrarea „Relaţiile franco-române de-a lungul timpului", sintetizează contribuţia pe care românii aflaţi în Franţa în timpul celui de-al doilea război mondial au adus-o la cauza libertăţii prin participarea lor la război în armata franceză, la rezistenţă în Forţele Franceze din Interior. „În momentul armistiţiului din iunie 1940, scrie Pordea, emigraţia română în Franţa număra circa 14.000 de persoane (...). La fel ca şi intelectualii români rezidenţi în Franţa, muncitorii manifestau o profundă şi sinceră prietenie faţă de poporul şi ţara care le acordau o tradiţională

ospitalitate. Din toamna anului 1939, aproximativ două mii din românii de aici se angajaseră voluntar în armata franceză (...)". Şi Pordea continua: „Înainte de a adera la Frontul naţional român din Franţa, care se va constitui în 1943, şi de a milita politic în rândurile sale (acest organism urmează directivele trasate de Consiliul Naţional al Rezistenţei), aceşti tineri şi cei care fuseseră demobilizaţi îşi reluaseră în majoritate lupta în rezistenţa clandestină (...)".

Faptele lor: incendierea fabricilor şi a garajelor, sabotaje în uzine, dinamitarea podurilor, reţele electrice distruse, explozii provocate în anumite locuri şi la momente bine alese, deraierea convoaielor feroviare ale ocupantului.

Jacques Chaban-Delmas, gaulist din primul moment, participant la lupta de eliberare, evidenţiază într-o povestire, „Ardoare", prezenţa în activitatea rezistenţei franceze a unei camarade de origine română, Maria-Antoaneta Ion.

Colonelul FTP Gaston Laroche, referindu-se la sutele de fapte de arme împotriva invadatorului german ale rezistenţilor români din Franţa, scrie că „şirul românilor eroi ai Franţei este lung" şi că „românii au dovedit reale calităţi de conducători şi, în momentul insurecţiei eliberatoare, şi-au asumat importante funcţii de conducere". („Erau numiţi străini").

Într-adevăr, românii au participat la eliberarea Franţei, în cadrul Forţelor Franceze din

Interior (FFI), la acţiuni în oraşe şi diverse provincii, pretutindeni în Franţa, de la Marsilia la Pas-de-Calais, dovedindu-şi curajul prin înalte fapte de eroism, la Bordeaux, Toulouse, Nancy, Lyon, Marsilia, Grenoble, Ardèche, Limoges, Gard, Corrèze, Pas-de-Calais, Paris şi împrejurimile sale.

Ţin să aduc un omagiu curajului şi dăruirii românilor care au luptat în Forţele Franceze Libere pe care i-am cunoscut personal în timpul războiului.

PORTRETUL UNUI ROMÂN, OFIŢER ÎN F.F.L.

Căpitanul George Burcă

Primăvara anului1941. George Burcă vine să mă vadă la Ierusalim, la sediul Mişcării Române Libere. Vechi diplomat român şi căpitan în rezervă al armatei române, G. Burcă a aderat la Forţele Franceze Libere în Egipt, în ianuarie 1941, cu gradul de locotenent. Era încântat să afle că fusese organizat un oficiu român de propagandă şi propunea ca el însuşi să stabilească legătura între mişcarea noastră şi oficiul secţiunii locale a Franţei libere. A urmat o colaborare fructuoasă între cele două oficii.

Ne-am împrietenit repede. Atâtea lucruri ne legau: el era cumnatul lui Nicolae Titulescu, coleg şi prieten cu unchiul meu Marcu Beza; eram admiratorul distinsului diplomat care a fost Titulescu şi mândru de patriotismul pe care strămoşii noştri Beza ni-l lăsaseră moştenire.

G. Burcă participase la campania aliată anglo-franceză pentru eliberarea Siriei şi Libanului (în vara lui 1941). El şi-a continuat serviciul militar în Forţele Franceze Libere până la sfârşitul războiului.

Iată câteva date din viaţa sa: s-a născut în 1889 la Ghimpeţeni, Teleorman, şi a murit în 1950 la Bucureşti.

Bunicul său fusese unul din deputaţii care au votat alegerea prinţului-domnitor Alexandru Cuza, o dată cu Unirea principatelor române.

Urmează Facultatea de drept la Bucureşti şi la Paris.

Căsătorit cu Germaine Greuzard, a avut doi fii şi, din a doua căsătorie, cu Elisabeth Rowlans, a avut alţi doi fii.

G. Burcă a participat la trei războaie: la războiul balcanic (1913), la primul război mondial (1916-1918), la al doilea război mondial (1940-1945).

A fost magistrat la începutul carierei. În 1922, pleacă în Statele Unite unde ocupă postul de cancelar al Consulatului român din Chicago.

Revenit în România în 1932, este ataşat la secţia de presă a Ministerului Afacerilor Străine; în 1936, este viceconsul la Alexandria, în Egipt, unde îl găseşte începutul războiului. Refuză să servească sub regimul pro-nazist instaurat în România la 6 septembrie 1940 şi se angajează ca voluntar în FFL, participând la luptele din Orientul Apropiat. Repatriat în 1946, a fost expulzat de regimul comunist.

PORTRETUL CĂPITANULUI JEAN-GREUZARD BURCĂ, OFIŢER ÎN F.F.L.

Născut la 9 mai 1916, la Paris, Jean-Eugène Greuzard-Burcă, fiu al lui George Burcă, a servit în Forţele Franceze Libere. Este mobilizat în armata franceză în septembrie 1939.

După armistiţiu, s-a alăturat Forţelor Franceze Libere din Palestina la 3 octombrie 1940, fiind afectat la primul B.I.M.

În primăvara lui 1941, alături de tatăl său, intră în contact cu oficiul de la Ierusalim al Mişcării Române Libere.

A participat în 1941 la operaţiunile din Siria şi din Libia şi s-a aflat apoi, până în iulie 1942, ataşat la Marele Cartier Britanic din Ierusalim. A participat la misiuni în Etiopia, începând din noiembrie 1942, şi a acţionat pe coasta franceză a Somaliei, la 17 februarie 1943.

Sosit în Anglia la 1 iunie 1943, este repartizat la trupele aeropurtate (la 16 iunie 1943) şi apoi, la 1 februarie 1944, la BCRA (Serviciul de informaţii şi operaţiuni al generalului de Gaulle la Londra, din 1940 până în 1944). Este paraşutat la Argenty (Allier) în noaptea de 15 spre 16 august 1944, în cadrul misiunii „Matilda" a planului „Proust". Se alătură DGER la Paris, la 1 octombrie 1944.

J.E. Greuzard-Burcă, ce se angajase ca voluntar în 1940 cu gradul de sergent, a fost demobilizat la 4 septembrie 1945 cu gradul de căpitan, câştigat graţie curajului şi devotamentului său.

Decoraţiile stau mărturie a bravurii sale: „Steaua de bronz", „Crucea de război", „Medalia răniţilor" etc., precum şi citarea de mai multe ori pe ordine de zi cu care faptele sale de arme au fost onorate.

La 9 februarie 1945, Marele cartier al teatrului de operaţiuni european al armatei Statelor Unite, prin O.G. 14, acordă „Medalia Steaua de bronz" „sublocotenentului Jean Greuzard-Burcă, din armata franceză, pentru fapte meritorii în cadrul operaţiunilor militare, de la 15 august 1944 la 12 septembrie 1944".

Generalul de Gaulle, preşedintele guvernului provizoriu al Republicii Franceze, şeful armatelor, citează, la Ordinul Diviziei (prin decizia nr.582):

„(...) Greuzard Jean - DGER - sublocotenent FFC.

Voluntar la toate misiunile şi paraşutat la 16 august în condiţii deosebit de grele.

Atacat pe drum de o patrulă germană, el reuşeşte să scape împreună cu un coechipier în maşină şi să salveze materialul radio deteriorat în timpul aterizării.

Reuşeşte totuşi să transmită cele mai preţioase informaţii asupra poziţiilor inamice.

De la recuperare, s-a angajat voluntar pentru o misiune periculoasă"(...)

Aceste citări îi aduc atribuirea „Crucii de război" 1939-1945 cu steaua de argint. (Întocmit la Paris, la 30 mai 1945. P.O. generalul de armată Juin, şeful Statului major general al apărării naţionale, semnat: Juin).

După război, J. Greuzard-Burcă, sub pseudonimul Alain Durban, se dovedeşte un excelent scriitor. Publică două romane autobiografice: „Le défaut de l'armure" („Defectul armurii", Ed. du Pavois, 1946) şi „La sarabande pour Eve" („Sarabandă pentru Eva", Ed. le Scorpion, 1958). Elisabeth Katherine, născută Stephens, cu care s-a căsătorit la Londra, în 1944, şi cei doi fii ai lor au de ce să fie mândri. Ca şi patria sa după tată, România, ca şi patria sa după mamă, Franţa.

„Şirul românilor eroi ai Franţei este lung", ne aminteşte Gaston Laroche. Dintre ei am amintit mai sus numele celor pe care i-am cunoscut în acţiunile din timpul războiului. Amintirea lor şi a eroismului de care au dat dovadă îmi este scumpă.

MIŞCAREA ROMÂNĂ LIBERĂ (M.R.L.) DIN ORIENTUL APROPIAT

George Beza, şef al M.R.L. din Orientul Apropiat:

„Statele naziste-fasciste, cel de-al Treilea Reich şi Imperiul Nipon au declanşat un război pentru stăpânirea întregii lumi...

Popoarele iubitoare de libertate, de pe tot pământul, au un singur duşman: imperialismul agresor. Împotriva acestui duşman ele trebuie să creeze un front unic pentru apărarea libertăţii lor naţionale...

Şi noi, românii, suntem victimele agresiunii imperialiştilor. Pentru a ne elibera de sclavia hitleristă, trebuie să luptăm împotriva dominaţiei germane şi a instrumentelor sale în România.

Naţiunea română unită cu toate popoarele care înfruntă puterile Axei trebuie să declare război inamicului nazist şi să-şi aducă propria contribuţie eroică la victoria cauzei comune."

(„Manifestul luptei de eliberare", 1 mai 1941)

Mişcarea Română Liberă din Orientul Apropiat a luat naştere la Istanbul, în decebrie 1940, şi şi-a afirmat identitatea, prezenţa în cursul anului 1941 la Ierusalim şi la Cairo.

Cei care am luptat pentru organizarea M.R.L. am fost: Ştefan Neniţescu, Pavel Pavel, Cornel Bianu şi subsemnatul. Eram cu toţii membri ai Partidului Naţional-Ţărănesc, şi

părăsiserăm ţara cu ştirea conducerii partidului, cu aprobarea şi sprijinul său.

În timp ce eu mă stabilisem la Ierusalim, ca şef al Mişcării Române Libere din Orientul Apropiat, apoi în Egipt, ca voluntar, cu statut de ofiţer în serviciul Marelui cartier general al forţelor aliate, ceilalţi trei au mers la Londra ca să încerce să întărească acolo Mişcarea română liberă din Anglia.

La Istanbul, în noiembrie şi decembrie 1940, aşteptând sosirea prietenilor mei politici amintiţi mai sus şi care trebuiau, aşa cum convenisem înaintea plecării din ţară, să mă întâlnească în străinătate, m-am angajat să redactez ceea ce trebuia să constituie primele manifeste menite să marcheze apariţia, în România, a Mişcării naţionale de rezistenţă faţă de ocupanţii străini.

Era vorba de a tălmăci voinţa naţiunii române de a-şi rămâne fidelă sieşi şi loială alianţelor sale tradiţionale, de a se opune războiului declanşat de puterile Axei şi de a se elibera - la momentul potrivit - prin propria sa contribuţie la victoria aliaţilor.

În consecinţă, am întocmit un *„Apel la luptă!"*, urmat de scurte *„Instrucţiuni de organizare şi directive de acţiune"* (noiembrie 1940). Am scris două broşuri: *„Statul legionar"*, cu subtitlul „Instrumentul dominaţiei germane în România", şi *„Misiunea combatanţilor din Mişcarea de Rezistenţă şi Eliberare"* (decembrie 1940).

În această ultimă scriere notam: „România este ocupată de forţele armate germane şi înlănţuită de un clan guvernamental de agenţi ai duşmanului nazist. Naţiunea română, exploatată şi oprimată de hitlerişti, caută calea care o va duce la mântuire, la eliberare. Această cale nu e alta decât lupta împotriva puterilor Axei. Poporul român nu poate angaja izolat lupta împotriva puterilor Axei, ci în acord şi în alianţă cu toate statele şi naţiunile din lumea întreagă care luptă pentru libertate şi progres."

Mai departe, tot în această broşură, notam: „Acţiunea concretă, pe teren, contra inamicului hitlerist, trebuie să fie dusă de organizaţii specific antinaziste. Trebuie să organizăm, atât în ţară, cât şi în străinătate, formaţiuni de voluntari, luptători pentru eliberare. Aceştia sunt chemaţi să lupte împotriva Germaniei naziste. Secţiunea străină a organizaţiei de voluntari va trebui să se încadreze în forţele aliate. În interiorul ţării, secţiunile vor avea de hărţuit inamicul prin acţiuni de gherilă şi trebuie să se pregătească să declanşeze - la momentul cuvenit - insurecţia naţională, militară şi civilă, împotriva ocupantului hitlerist şi împotriva guvernului de agenţi vasali, aflat în totală dependenţă faţă de cel de-al Treilea Reich".

Toate aceste documente au fost introduse în România în secret, multiplicate prin reţeaua

camarazilor şi prietenilor mei şi difuzate clandestin de aceştia.

La începutul lunii decembrie, a sosit la Istanbul primul dintre prietenii pe care îi aşteptam, Ştefan Neniţescu, fostul secretar particular al lui Nicolae Titulescu, fiul cunoscutului poet Ion Neniţescu ce scrisese celebra poezie patriotică, „Eroii", şi care fusese unul din aprigii susţinători ai intrării României în război pentru realizarea unităţii naţionale. Este vorba de primul război mondial. Ştefan Neniţescu era demn de ilustrul său tată. Pus la curent cu tot ceea ce scrisesem şi cu toate proiectele de acţiune, el s-a declarat de acord cu ce realizasem. S-a entuziasmat la ideea de a aţâţa, în interiorul ţării, mânia poporului, de a crea o mişcare structurală de rezistenţă şi de eliberare. Era întru totul de acord să-i iniţieze pe români ca să organizeze formaţiuni de hărţuire a duşmanului nazist şi să aducă, la ceasul potrivit, contribuţia română la victoria aliaţilor.

Noi aveam intenţia să-i oferim lui Nicolae Titulescu, fost ministru al afacerilor externe, pus în disponibilitate în 1936 sub presiunea lui Hitler şi Mussolini, preşedinţia Mişcării Române Libere. Ştefan Neniţescu s-a însărcinat să meargă să-l întâlnească în Franţa, în zona liberă, ca să-i facă această propunere. Dar, o lună mai târziu, Titulescu avea să moară.

Pavel Pavel, la rândul său, a sosit la Istanbul către sfârşitul lunii decembrie. Ne-am

întâlnit aproape în fiecare zi, iar de două ori pe săptămână aveam reuniuni de lucru. Împărtăşind vederile mele în chestiunea luptei insurecţionale în interiorul ţării, pentru a contribui la dezvoltarea mişcării de eliberare în curs de a se naşte, a recunoscut că e mai puţin atras decât mine de acţiunea subversivă. El dovedea mai mult interes pentru secţiunea externă a mişcării. Am convenit că va pleca la Londra ca să întărească comunitatea românească din Anglia.

În ianuarie 1941, îşi face apariţia Cornel Bianu. El era reprezentantul personal al lui Iuliu Maniu, preşedintele Partidului Naţional-Ţărănesc, căruia C. Bianu îi era nepot. Era în favoarea activizării unei secţiuni române libere în Orientul Apropiat, dar, personal, el voia să ajungă cât mai curând posibil la Londra, unde, conform indicaţiilor lui Iuliu Maniu, trebuia să încerce să regrupeze pe românii din Anglia într-un comitet democratic.

Gruparea română liberă din Orientul Apropiat a luat deci naştere la sfârşitul lui 1940 şi începutul lui 1941 şi a fost întemeiată de membrii Partidului Naţional-Ţărănesc Român trimişi de conducerea partidului.

Dornici să ne lărgim audienţa, am intrat în legătură cu românii ce se găseau în Turcia, printre care: Titus Cristureanu, Aurel Decei, ofiţeri ai navigaţiei civile.

Eram deci la Istanbul, la începutul anului 1941. Am hotărât că mă voi ocupa de problema sprijinirii rezistenţei interne, de susţinerea formării grupurilor de contestare şi gherilă. Am convenit că voi rămâne în Orientul Apropiat pentru a găsi acolo, împreună cu autorităţile aliate, modalităţi practice de sprijinire a mişcării proiectate. Ceilalţi trei, C. Bianu, P. Pavel şi Ş. Neniţescu, urmau să plece la Londra, trebuind să reprezinte acolo, în afara mandatului cu care-i însărcinase Maniu, nucleul nostru liber care, unit cu alţi democraţi şi patrioţi din Anglia, ar fi putut constitui un Consiliu Naţional Român reprezentativ.

Sosind cel dintâi în Turcia, am fost şi primul care am părăsit-o, la 22 februarie 1941.

Am debarcat în Palestina, ţară care era pe atunci sub mandat britanic.

Înainte de a-mi stabili sediul la Ierusalim, m-am oprit la Haifa pentru o şedere de treizeci de zile pe muntele Carmel. Acolo am redactat „Manifestul luptei de eliberare".

În sfârşit, Petre Vulpescu, pe care îl contactasem înaintea plecării mele din ţară şi căruia îi scrisesem de la Istanbul, a reuşit să plece din România şi să vină în Turcia.

Înaintea sosirii la Ierusalim a lui Bianu, Pavel, Neniţescu şi Vulpescu, grupasem în jurul meu câţiva intelectuali români. Printre ei se aflau fostul secretar al Consulatului român la

Ierusalim, E. Margalit, un grup de ziarişti din anturajul lui Mihai Solomon şi încă mulţi alţii. Decisesem, cu acordul autorităţilor locale, să ne instalăm în imobilul „Casei Române", stabilind acolo sediul central al Mişcării Libere. Aveam acolo şi „Oficiul Român Liber" din Ierusalim, serviciile sale de presă şi de propagandă.

Oficialităţile britanice au autorizat existenţa şi activitatea românească liberă sub direcţia şi responsabilitatea mea.

Oficiul era organizat în corp redacţional, secretariat şi administraţie, serviciu tehnic de tipărire. Colectivul colegial de redacţie era însufleţit de publicistul Mihail Solomon şi reunea mai mulţi eminenţi ziarişti români, printre care: Henri Marcus, George Horia, Liviu Artemie, George Barer. Secretariatul administraţiei era asigurat de E. Margalit, ajutat de excelenţii noştri colaboratori Edith Saraga, Emima Baltazan şi Riva Lehrner. Serviciile de radio-monitor şi tipografie erau conduse de Liviu Artemie şi Constantin Moldau, ai căror colaboratori erau Moise Cohn şi Otto Schäfler. Secretariatul politic al Mişcării a fost încredinţat Vasilickiei Beza, soţia mea.

Tocmai atunci au sosit din Turcia la Ierusalim camarazii mei Petre Vulpescu, împreună cu soţia sa Margareta, Pavel Pavel cu soţia, Cornel Bianu şi Ştefan Neniţescu. Vulpescu s-a declarat de acord să rămână şi să activeze în

Orientul Apropiat în cadrul mişcării şi al oficiului. Ceilalţi trei, după mai multe săptămâni de aşteptare, au luat drumul Angliei.

Alţi români s-au simţit atraşi de acţiunea noastră: Alexandru Stelescu, Maxim Tudoran, George Stubei, Rugină, Ion Mihăiescu, Ecaterina Mihăiescu şi alţii.

Ne-au scris, după ce primiseră proclamaţia noastră, şi ne-au încurajat promiţându-ne sprijinul lor: Constantin Xeni, fost ministru, care se găsea în Elveţia, Carol Davilla, fost ambasador român în Statele Unite, Victor Cornea, preşedintele CDR din Anglia etc.

ACTIVITATEA SUSŢINUTĂ A M.R.L ŞI A OFICIULUI DE LA IERUSALIM

În calitate de conducător al M.R.L. din Orientul Apropiat, m-am îngrijit de editarea, cu ajutorul preţios al tuturor colaboratorilor amintiţi mai sus, a două periodice: „Lupta de eliberare" şi „La arme contra naziştilor". De asemenea, alcătuiam şi un cotidian: „Buletinul de radio-ascultare".

Am tipărit mai multe broşuri, manifeste, ca şi lucrări mai ample. Toate lucrările noastre erau aproape fără excepţie destinate să ia calea României. Prin intermediul serviciilor speciale britanice, scrierile noastre soseau clandestin în România. Acolo, reţelele noastre angajate în munca secretă le reproduceau şi le difuzau pe tot cuprinsul ţării.

În iulie 1941, Marele cartier general de la Cairo îl însărcinează pe colonelul Johnson cu misiunea de a organiza la Ierusalim un centru de radiodifuziune destinat să emită în direcţia ţărilor Europei de sud-est şi a ţărilor aflate sub mandat francez. Acest centru era pus la dispoziţia guvernelor aliate în exil ale Iugoslaviei şi Greciei, al Franţei libere şi în serviciul mişcărilor libere ale românilor, ungurilor, bulgarilor şi albanezilor.

Propaganda destinată României trebuia să fie difuzată de o staţie intitulată „Independenţa română" a cărei conducere ne-a fost oferită, dar, în acel moment, n-am putut să ne asumăm sarcina unei colaborări externe, direcţia fiind încredinţată maiorului britanic A.C. Kendall.

Mişcarea noastră şi-a asumat responsabilitatea de a asigura funcţionarea emiţătorului „Independenţa română"; i-am furnizat prin oficiul nostru crainici, buletinul de radio-ascultare şi conferinţe, până când a fost organizat de Kendall.

Mi-a revenit cinstea (şi marea bucurie) de a inaugura emisiunile postului printr-o conferinţă, iar soţia mea şi domnişoara Margulis au fost primele crainice şi primii redactori femei.

De-a lungul întregului an 1941, gruparea noastră a desfăşurat la Ierusalim o activitate laborioasă, ale cărei repere iată-le:

- În aprilie am redactat o lucrare cu titlul: „Ordinea lui Antonescu este ordinea dominaţiei naziste". Lucrarea a fost tipărită.

- Pe tema „Linia justă a propagandei antinaziste", gruparea noastră scria că ea trebuia să urmărească:

  1) reanimarea şi reorganizarea forţelor politice democratice româneşti;

  2) încurajarea poporului traumatizat de invaziile recente;

3) reperarea şi detalierea tuturor indiciilor şi dovezilor că Axa va pierde războiul, că aliaţii vor învinge;

4) convingerea că lupta eliberatoare a tuturor popoarelor temporar subjugate contribue la victoria aliată;

5) pătrunderea în spiritul românilor a certitudinii că România poate şi trebuie să contribuie la propria sa eliberare printr-o luptă insurecţională continuă şi fără preget împotriva opresorului totalitar hitlerist;

6) încredinţarea românilor că acţiunea eliberatoare va trebui să fie dusă în strânsă legătură cu războiul care angaja celelalte naţiuni împotriva puterilor Axei;

7) inspirarea credinţei în victoria certă a libertătii contra tiraniei.

La 1 mai 1941, am lansat proclamaţia „Manifestul luptei de eliberare" către poporul român. Acest document expunea linia de poziţie a mişcării noastre împotriva puterilor Axei pentru lupta de eliberare a românilor alături de toate popoarele încătuşate de puterile totalitare tiranice, pentru victoria Naţiunilor Unite.

Prevăzând agresiunea celui de-al Treilea Reich, invadator al întregii Europe, împotriva

Uniunii Sovietice şi a Japoniei, invadatoarea întregului Extrem Orient, împotriva Statelor Unite ale Americii, în manifest se declara:

„Statele nazist-fasciste, Germania, Italia şi Japonia, au dezlănţuit un război pentru dominarea lumii întregi (...) Agresiunea nazistă este dirijată în general contra marilor şi micilor naţiuni ale Europei, inclusiv a popoarelor Uniunii Sovietice, a popoarelor asiatice şi chiar a celor din America. Popoarele din lumea întreagă au un singur duşman: imperialismul agresor nazist. Împotriva acestui duşman, statele libere şi popoarele aservite trebuie să formeze un singur front pentru apărarea libertăţii lor naţionale şi cea a instituţiilor lor politice şi sociale. Şi noi, românii, suntem victimele agresiunii totalitare tiranice. Pentru a ne elibera de robia germană trebuie să luptăm şi noi împotriva imperialismului hitlerist şi a instrumentelor sale din România".

Manifestul, tipărit şi difuzat în România în momentul invaziei sud-estului balcanic al Europei şi în preajma războiului declanşat de cel de-al Treilea Reich împotriva Uniunii Sovietice, venea la momentul oportun. El îl punea pe dictatorul Antonescu în faţa responsabilităţilor ce-i reveneau. Pe de altă parte - şi aici este punctul cel mai important - el ajuta naţiunea română să devină conştientă de propria sa

răspundere şi de datoria ei de a se detaşa de războiul în care fusese împinsă de nazişti; de a se angaja tot mai viguros şi unanim în rezistenţă şi lupta pentru eliberare, alături de toate Naţiunile Unite.

Privitor la invazia nazistă în Balcani, scriam în periodicul nostru „Lupta de eliberare": „Regimul de ocupaţie germană, guvernul generalului Antonescu aduc, în numele României, sprijinul lor la invazia Iugoslaviei şi Greciei, creând situaţia ca România să fie considerată, pe nedrept, de către toate naţiunile iubitoare de libertate, ca o ţară inamică.[...] Trebuie deci să dovedim că noi, românii, nu suntem răspunzători de aceste crime internaţionale, ci că din contră, suntem victimele nefericite ale opresiunii naziste şi că suntem conştienţi de datoria noastră de a lupta, cot la cot cu alte naţiuni, pentru propria noastră eliberare de sub jugul hitlerist".

În momentul când cel de-al Treilea Reich, stăpân prin cucerire al întregii Europe, invada Uniunea Sovietică, pe care voia s-o colonizeze şi s-o germanizeze, şi antrena România în această monstruoasă aventură, noi am condamnat agresiunea hitleristă şi, în acelaşi timp, l-am pus în gardă pe dictatorul Antonescu împotriva răului pe care îl făcea ţării asociind-o scopurilor abominabile ale lui Hitler.

La postul de radio clandestin „Independenţa română", am vorbit de necesitatea majoră a „luptei puterilor democratice contra puterilor totalitare naziste", chemând armata română să nu depăşească fluviul Nistru - la frontiera dintre România şi U.R.S.S. - şi recomandând naţiunii române să se detaşeze de Axă, să se alăture Naţiunilor Unite.

Pe de altă parte, de la acelaşi post clandestin de radio, dna Vasilickia Beza dezvolta ideea că şi femeile române, alături de bărbaţi, au datoria de a opri alunecarea în prăpastie.

Conştiinţa şi sufletul naţiunii române nu sunt făcute pentru acţiuni de tâlhărie împotriva vecinilor. Această naţiune, ea însăşi mult timp aservită, oprimată şi exploatată, s-a solidarizat mereu cu victimele războaielor de jaf şi de subjugare. Conferinţa lansa apeluri femeilor pentru ca ele să intre în rândurile rezistenţei.

Fiecare din membrii mişcării noastre şi ai oficiului nostru şi-a exprimat opinia prin radio sau presă. Toţi au condamnat războiul hitlerist antisovietic ca parte integrantă a agresiunii invadatorilor împotriva tuturor statelor libere din lumea întreagă, un război pornit contra tuturor Naţiunilor Unite, o vastă acţiune de luptă pentru stabilirea hegemoniei mondiale a nazismului tiranic şi criminal. Toţi au lansat apeluri românilor ca să nu se lase înşelaţi de

abila propagandă nazistă, şi să-şi facă iluzia că războiul antisovietic era o simplă luptă pentru recuperare a Basarabiei uzurpate, pe când în realitate el era un război de cucerire a lumii de către imperiile expansioniste. Un război împotriva lumii întregi. Un război de dominaţie universală în care România, vrednică de milă, figura ca unealtă în mâna puterilor care-şi urmăreau scopul de a înlănţui întreaga omenire, incluzând şi naţiunile vasale, printre care şi România, destinată în proiectele lui Hitler să devină colonie germană!

Un eminent ziarist român, Liviu Artemie, redactor politic şi editor al buletinului „Radio-Monitoring" al mişcării noastre, redacta note preţioase şi contribuia la acţiunea noastră prin priceperea şi ştiinţa alegerii ştirilor pe care le difuza şi prin pertinenţa comentariilor cu care le însoţea.

Grupul de ziarişti care constituia echipa noastră redacţională, intelectuali dotaţi şi animaţi de cele mai înalte idealui umane de libertate, asigura un înalt nivel spiritual mişcării noastre, o ţinută superioară celor două periodice. Am întocmit şi o lucrare colectivă: *„Dominaţia germană în România şi lupta de eliberare"*, lucrare din care voi cita câteva pasaje semnificative:

Mihail Solomon, întreprinzătorul animator al grupului de redacţie, se referea în articolul său la cucerirea hitleristă în toată Europa continentală, occidentală şi de răsărit şi sublinia astfel faptul că orice ajutor dat de vasalii Germaniei într-un sector oarecare al războiului constituia un suport împotriva tuturor statelor ocupate, a tuturor statelor ocupate, a tuturor statelor ameninţate care luptau împotriva Reichului şi a complicilor săi. El concluziona printr-o frază plină de o profundă semnificaţie: „Luptând alături de Germania, armata română nu face decât să extindă şi să consolideze ocupaţia nazistă în toate sectoarele naţionale ale Europei, deci şi în România".

George Horia, în articolul său „Reunificarea României", scria: „Hitler continuă vechea tradiţie prusacă de expansiune către est. El ne dezvăluie intenţiile sale cinice prin declaraţia categorică precum că râvneşte cu sete neostoită să intre în posesia unor vaste teritorii orientale şi ruseşti. Hitler nu ascunde faptul că vizează, de asemenea, să înglobeze în Reich ţările care se găsesc între Germania şi Rusia, inclusiv România".

Henri Marcus, intitulându-şi studiul „Cucerirea Ucrainei va marca anexarea definitivă a României de către Reich", scria: „Susţinându-l

pe Hitler ca să zdrobească popoarele sovietice, generalul Antonescu nu face decât să constrângă naţiunea română să lupte pentru propria sa aservire. Cucerirea şi dominaţia hitleristă în Rusia vor însemna şi anexarea definitivă a României la Reich-ul german".

George Barer avertiza că înfrângerea sigură a puterilor Axei va avea consecinţe nefaste pentru toţi cei care vor fi fost vasali complici şi nu s-ar fi revoltat la timp, alăturându-se Naţiunilor Unite înainte de a fi fost prea târziu. El scria, printre altele: „În planul său de invazie, Hitler a legat destinul ţărilor Europei răsăritene şi al României de participarea la război contra Uniunii Sovietice". Deci împotriva Naţiunilor Unite. El voia să conducă toate naţiunile spre aceeaşi catastrofă.

De o valoare meritorie erau ideile exprimate de camaradul nostru Constantin Moldau şi cuvintele de ordine lapidare pe care le lansa în ajutorul propagandei noastre.

El s-a adeverit de asemenea a fi un excelent organizator şi serviciile noastre tehnice au beneficiat de capacitatea şi experienţa lui.

Nici eu nu-mi cenzuram cuvintele când scriam: „Pentru crima de a fi adus naţiunea română sub cizma germană; de a fi transformat România în bază de atac hitleristă pentru aservirea Iugoslaviei

şi Greciei; de a fi transformat statul şi armata română în complici ai hoardelor naziste care au invadat toată Europa şi ameninţă întreaga lume; de a fi pus România în situaţia de a fi considerată de către toate naţiunile iubitoare de libertate ca o ţară inamică, generalul Antonescu va fi, în ziua eliberării româneşti şi a victoriei Naţiunilor Unite, judecat şi condamnat".

Scrierile noastre luminau spiritele, reanimau sufletele, făceau să se nască speranţa eliberării.

Asemenea pâraielor, grupurile de rezistenţă s-au unit în râuri, râurile au făcut să se nască fluviul mişcării de eliberare. Mare fluviu uman al cărui torent, precum apele bătrânului Dunubiu, nu dă înapoi niciodată, învinge întotdeauna.

*

Ca urmare a războiului pe care România l-a declarat Marii Britanii, la 2 decembrie 1941, în acord cu War Office (Ministerul de război) şi G.Q.G. din Orientul Apropiat, Oficiul român liber de la Ierusalim a fost deschis.

Activitatea română liberă era de acum înainte autorizată să se dezvolte pe baze noi, a căror principală caracteristică era principiul militar al secretului absolut al proiectelor, operaţiunilor şi misiunilor în curs. În consecinţă, *am stabilit*

sediul mişcării şi oficiul la Cairo, sub egida G.Q.G., în cadrul căruia am devenit voluntar cu statut de ofiţer, bucurându-mă de o totală libertate de spirit şi de o destul de largă autonomie de organizare.

Relatarea activităţii desfăşurate începând din momentul în care aceasta s-a aflat sub patronajul War Office-ului britanic, în cadrul secţiunilor SOE şi PWE a GQG, o voi face în capitolul „On His Majesty's Service" („În serviciul Majestăţii Sale").

Dar mai înainte alte câteva portrete ale remarcabililor noştri camarazi din mişcare şi colaboratori ai Oficiului din Ierusalim.

PORTRETELE CAMARAZILOR M.R.L. DIN ORIENTUL APROPIAT

Petre Vulpescu, adjunct de şef al mişcării:

Născut în 1913 la Buftea. Fiul unui administrator în serviciul întreprinderilor prinţului Barbu Ştirbey. Studii juridice la Bucureşti. Membru al Partidului Socialist (C.Popovici), fiind preşedintele organizaţiei de tineret. Participant la acţiuni antinaziste în perioada 1932-1938. Fondator alături de fraţii Beza, Octavian Metea, Dinu Mihail, Ion Popescu şi alţii, al unei mişcări de luptători antinazişti, către sfârşitul lui 1937, mişcare ce va deveni, după ocupaţia hitleristă, nodul reţelelor de rezistenţă.

Exilat voluntar în primăvara lui 1941, el întâlneşte Mişcarea Română Liberă din Orientul Apropiat şi devine unul din liderii oficiului acestei mişcări la Ierusalim.

În momentul declarării războiului între România şi Marea Britanie, P.Vulpescu a încetat orice activitate publică în exil.

La sfârşitul războiului, s-a întors în România. După ce a fost reţinut administrativ din 1951 în 1955 de către regimul comunist, s-a stabilit la Buftea, locul său de baştină, unde îşi exercită funcţia de avocat. Soţia sa, Margareta, decedată în 1976, membră a Uniunii artiştilor plastici din România, camaradă preţioasă

animată de nobile principii umanitare, l-a secondat în activităţile sale politice.

Deşi de scurtă durată, activitatea sa în exil, de-a lungul anului 1941, în cadrul Mişcării Libere şi al Oficiului de la Ierusalim, a fost fecundă şi valoroasă.

Mihai Solomon, scriitor, militant M.R.L. la Ierusalim:

Născut în 1909 la Galaţi. După studii de drept, se îndreaptă către ziaristică. Propaganda nazistă îşi întinde tentaculele ca o caracatiţă asupra României. M.Solomon se ridică, în presă, împotriva primejdiei hitleriste. Războiul izbucneşte, România este îngenunchează, ocupantul nazist este aici. Ameninţat de represiune, Solomon evită invadatorul. La Ierusalim, el întâlneşte Mişcarea Română Liberă în curs de constituire din Orientul apropiat şi devine unificatorul şi însufleţitorul grupului de intelectuali români care compuneau Oficiul român liber de la Ierusalim. În cadrul acestei mişcări el desfăşoară o activitate prodigioasă în serviciul cauzei Naţiunilor Unite.

După declaraţia de război între România şi Marea Britanie, el se înrolează în Africa de nord şi în Orientul Apropiat în rândurile armatei britanice. Sfârşitul războiului îl găseşte printre aceia care contribuiseră, prin acţiunea lor, la eliberarea Europei, la victoria Naţiunilor Unite.

Repatriat în 1947, M.Solomon este arestat în 1948 de forţele sovietice de ocupaţie din România. Condamnat la moarte, pedeapsă comutată la douăzeci şi cinci de ani de muncă forţată, eliberat de comunişti cu ocazia amnistiei generale din 1964, el emigrează în Canada, după şaptesprezece ani de puşcării sovietice şi comuniste româneşti.

La Montreal, unde s-a stabilit şi unde este redactor la mai multe ziare, publica o suită de cărţi ce povestesc calvarul său în închisorile sovietice şi româneşti, ca şi tragedia naţiunilor europene şi a poporului evreu atât sub jugul nazist cât şi sub tirania comunistă.

Privind activitatea sa de militant al Mişcării Române Libere şi de luptător în armata britanică, el scrie în cartea „Magadan, infernul Siberiei":

„De la începutul ostilităţilor, în timpul invaziei Poloniei în toamna lui 1939, am înţeles că era preferabil să părăsesc România. Atunci am plecat în Palestina, cu intenţia de a intra în rândurile <<Mişcării pentru o Românie liberă>>... Mai târziu, mă angajam în armata britanică..."

Condamnarea la moarte de către sovietici a unui scriitor care fusese prigonit de hitlerişti este mărturia cea mai bună a patriotismului eroic al lui Mihail Solomon, intelectual militant pentru libertate, care a fost unul din camarazii

noştri cei mai iluştri. Oamenii liberi sunt oameni demni. Fie ei hitlerişti ori stalinişti, zbirii totalitari mereu încearcă să-i doboare.

Henri Marcus, scriitor şi ziarist,
militant al M.R.L.

„Germanii se află în România, prima serie de oameni politici sunt masacraţi de agenţii nazişti, nu este momentul de a sta pe gânduri". Astfel îşi începe scriitorul Henri Marcus mărturisirea adeziunii sale la echipa noastră, într-o carte intitulată „Middle East" („Orientul Mijlociu"), şi continuă: „La Ierusalim (...) am acceptat să colaborez la Mişcarea Română Liberă, sub auspiciile autorităţilor britanice din Orientul Mijlociu care utilizau materialul redactat în campania generală împotriva invadatorilor germani".

Autor al multor scrieri literare şi redactor financiar, H.Marcus a contribuit la răspândirea limbii engleze în România.A scris în cele mai bune publicaţii în favoarea dezvoltării economice româneşti. Convins că ţara avea nevoie de asistenţă occidentală, scrie în favoarea colaborării economice anglo-franco-române. În presa literară, el a făcut să fie cunoscute numele lui Sir Walter Raleigh, Oscar Wilde, iar traducerea pe care a făcut-o sonetelor lui Shakespeare, prima traducere românească, se află la British Museum printre traducerile universale ale genialului scriitor.

Admirator al geniului francez, el a fost de asemenea un fidel ambasador al prieteniei franco-române.

Dar, în 1940, cel de-al Treilea Reich dominator ocupase România, începuseră incitările canaliilor legionare la pogrom şi genocid, era deci timpul ca el să se salveze.

Ajutat de ambasada Marii Britanii la Bucureşti, H.Marcus şi familia lui se refugiază în Palestina. El face parte din grupul de intelectuali adunaţi de Mihail Solomon în jurul Oficiului din Ierusalim al M.R.L.

Activitatea jurnalistică a lui Marcus în cadrul M.R.L. a fost de foarte mare valoare. Doctrina „războiului total" a lui von Ludendorf, planurile de hegemonie şi metodele de genocid ale lui Hitler sunt condamnate şi naţiunea română este îndemnată să ia pe deplin cunoştinţă de aceasta. Convins că supremaţia celui de-al Treilea Reich asupra Europei de la Atlantic la Urali, urmărită de Hitler, semnifica - în caz de reuşită - desfiinţarea totală a României şi a tuturor ţărilor europene aservite şi apoi zdrobite, el scria „Cucerirea Ucrainei va marca anexarea definitivă a României de către cel de-al Treilea Reich". Un studiu al cărui titlu este suficient de elocvent.

Henri Marcus a murit în 1975, în Israel. Activitatea sa a fost o preţioasă contribuţie la cauza libertăţii, la victoria Naţiunilor Unite.

George Horia, ziarist, militant al M.R.L.

Ziarist profesionist, fost redactor al ziarului „Argus" - tribună a vieţii economice româneşti - G.Horia a militat pentru independenţa politică, economică şi socială, împotriva dominării României de către cel de-al Treilea Reich.

Instaurarea regimului nazist şi ocupaţia hitleristă îl determină să găsească refugiu în Palestina.

Organizarea unei mişcări libere în Orientul Apropiat şi iniţiativa lui M.Solomon de a grupa în jurul unui oficiu român liber la Ierusalim, oameni de litere hotărâţi să contribuie la efortul de război aliat în sectorul războiului psihologic, îl atrag pe G.Horia, care se alătură acestei iniţiative.

El se consacră mai ales analizei aspectelor economice ale dominaţiei germane asupra României şi consecinţelor nefaste care ar fi decurs pentru această ţară ca urmare a participării la războiul nazist.

Într-unul din studiile sale, „Reunificarea României", el declară că o eventuală victorie a Axei va fi urmată de transformarea ţării în colonie germană. Concluzia sa: „Nu poate fi vorba de reunificarea Transilvaniei prin alianţa cu Hitler, ci de certitudinea catastrofei în oricare dintre cele două cazuri: în caz de victorie a

naziştilor ar urma colonizarea germană a României; în caz de înfrângere a hitleriştilor, ar urma ocupaţia sovietică şi pedeapsa pentru complicitate cu invadatorii germani. O singură cale de mântuire: insurecţia antinazistă şi reaşezarea alături de Naţiunile Unite."

Decedat în Israel, el rămâne în memoria tuturor camarazilor care au luptat pentru eliberarea Europei.

Liviu Artemie, ziarist, militant al M.R.L.

Eminent ziarist profesionist, Liviu Artemie era unul dintre iluştrii redactori politici ai cotidianului românesc „Lupta" („Adevărul"). Articolele sale în apărarea democraţiei constituţionale şi a fidelităţii faţă de alianţele tradiţionale ale României unite i-au atras stima progresiştilor, dar, pe de altă parte, i-au adus adversitatea fasciştilor şi ura agenţilor nazişti.

Refugiat în Palestina, el colaborează la Oficiul de la Ierusalim al Mişcării Române Libere, în cadrul căruia este editorul „Buletinului Radio-monitoring" pe care îl face să strălucească prin comentariile sale pertinente.

În prezent trăieşte în Anglia, unde este tot ziarist.

Contribuţia sa la activitatea M.R.L. a fost laborioasă şi distinsă.

Alexandru Stelescu, fost membru al Forţelor speciale din Orientul Apropiat.

Născut în România, în 1900, Alexandru Stelescu este ziarist între cele două războaie mondiale. El se distinge după ascensiunea la putere a lui Hitler printr-o susţinută campanie antinazistă pe care o duce în presa din Bucureşti.

La începutul celui de-al doilea război mondial, el se află la Istanbul, unde conduce marele restaurant „Jaxim" asociat cu fostul campion de box Iorgulescu.

Contactat de serviciile speciale britanice, el se angajează voluntar în acţiunea dificilă de a organiza o reţea de legături secrete cu România, chiar de pe atunci destinată să devină prada celor două mari puteri totalitare vecine, cel de-al Treilea Reich şi U.R.S.S. Activitatea sa la Istanbul, în serviciul SOE, a fost prodigioasă, mai ales în perioada 1940-1941.

Serviciile pe care le-a adus, ca membru al Forţelor speciale, la acţiunea aliată în Balcani şi în România, şi îndeosebi sprijinul pe care l-a dat formării şi dezvoltării reţelei de rezistenţă la începuturile sale au fost remarcabile.

După invadarea de către naziști a ţărilor balcanice şi a Uniunii Sovietice, Gestapo-ul a făcut presiuni asupra Turciei pentru ca aceasta să pună capăt activităţii lui Stelescu, denunţată ca incompatibilă cu statutul ei de neutralitate.

La începutul lui septembrie 1941, Alexandru Stelescu soseşte la Ierusalim. De la venirea sa, el ia contact cu Oficiul Român Liber şi îşi pune experienţa în serviciul Mişcării Române Libere din Orientul Apropiat. Sfaturile sale ne-au fost extrem de preţioase, ca şi informaţiile de altfel, pe care ni le-a dat cu generozitate.

Repatriat în România la sfârşitul războiului, el îşi reia activitatea de ziarist democrat. În 1948, este închis din ordinul N.K.V.D., securitatea militară sovietică. Mai târziu, în 1951, toţi cei care serviseră în rândurile forţelor britanice în Orientul Apropiat vor fi întemniţaţi. Ancheta voia să stabilească faptul că liderii şi militanţii din Mişcarea Română Liberă din Orientul Apropiat şi colaboratorii Oficiului de presă şi propagandă de la Ierusalim fuseseră membri ai Intelligence Service trimişi în România în calitate de agenţi antisovietici în serviciu comandat.

Anchetatorii voiau să-l facă să mărturisească pe Stelescu, printre altele, faptul că ştia că eu, ca lider al Mişcării fusesem „colonel în Intelligence Service", ceea ce ar fi confirmat acuzaţiile aduse împotriva noastră, care pe atunci eram întemniţaţi şi ne fuseseră destinate condamnări mai mari de douăzeci de ani de ocnă.

O confruntare Stelescu-Beza a relevat că Stelescu, în pofida torturilor morale şi fizice, a rămas un om onest şi curajos.

El a negat tot ceea ce voiau torţionarii să-l facă să spună.

În consecinţă, nu au existat nici proces, nici condamnări. Noi toţi am continuat să fim deţinuţi administrativ până în 1955.

Expatriat în 1959, el s-a stabilit în Argentina şi apoi în Statele Unite, la New York.

Activitatea sa în serviciul cauzei libertăţii înaintea, în timpul şi după război şi martiriul său în închisorile comuniste merită să fie amintite în mod special în istoria anilor dureroşi suportaţi de români sub dominaţia totalitară nazistă şi sovietică.

CAPITOLUL V

NAŢIUNILE UNITE ÎN SPRIJINUL NAŢIUNII ROMÂNE

Cabinetul de război britanic, constituit pe baza unei coaliţii naţionale guvernamentale, la 11 mai 1940, era condus de Winston Churchill, prim-ministru şi ministru al apărării. Toată responsabilitatea războiului revenea celor cinci miniştri ai Cabinetului de război.

În faţa Parlamentului, Churchill a declarat că el n-avea nimic altceva de „oferit decât sânge, muncă, lacrimi şi sudoare" şi a încheiat spunând că politica guvernului era să ducă războiul împotriva tiraniei naziste până la victoria finală, până la înfrângerea şi distrugerea nazismului.

„Pentru prima dată vă vorbesc ca prim-ministru", spunea Churchill o săptămână mai târziu şi, avertizând naţiunea că după invazia hitleristă a Europei urma bătălia pentru apărarea insulei britanice, a făcut apel la supuşii Majestăţii Sale: „Înarmaţi-vă şi fiţi viteji, căci mai mult preţuieşte să pieri în luptă decât să

asişti la dezonoarea naţiunii, la pângărirea altarului nostru sacru".

Cuvintele lui Churchill, adresate locuitorilor insulelor britanice ameninţate de invazia nazistă, purtate pe calea undelor radio pretutindeni în lume, sunt auzite şi în România înconjurată pe atunci din toate părţile de duşmani invadatori şi sunt resimţite ca o ploaie binefăcătoare căzută într-un ţinut ars de secetă.

Cei mai mulţi români vor să apere integritatea teritorială şi independenţa ţării ca militari, dacă regele i-ar chema sub arme, sau în calitate de combatanţi ai rezistenţei, dacă din vina celor de la conducerea ţării ar fi fost nevoiţi să-şi ia soarta în propriile mâini şi pe a ţării deopotrivă. Putem înţelege cu ce strângere de inimă ascultau ei cuvintele unor lideri naţionali care nu prevedeau decât dezastrul, cu excepţia câtorva politicieni: C.I.C.Brătianu, N.Iorga, I.Maniu şi statele lor majore.

Cuvintele şi apelurile şefilor de stat aliaţi, şefii naţiunilor cărora poporul român n-a încetat niciodată să le rămână fidel, găseau un mare ecou în sufletele şi inimile românilor.

„O dată mai mult vom dovedi că suntem capabili să ne apărăm insula, patria şi să supravieţuim furtunilor războiului şi ameninţărilor tiraniei", declara Churchill la 4 iunie 1940.

Care român mândru de a fi avut, în 1916-1918, Antanta ca aliat, de a fi respins şi înfrânt invadatorul austro-prusac, nu se simţea capabil, ca şi englezii, „de a apăra patria noastră şi de a supravieţui furtunilor războiului şi ameninţărilor tiraniei?"

Deşi, într-adevăr, se auzea cel mai adesea vocea lui Churchill, o mare parte a Europei era ameninţată, nu doar un stat vechi şi faimos. Toată Europa putea să cadă în ghearele Gestapoului şi ale odiosului aparat al dominaţiei naziste. Iată de ce românii erau hotărâţi să reziste.

„Să facem ca englezii!", aceasta era starea de spirit a naţiunii române. Şi cuvintele conducătorilor naţiunii şi ale comandantului armatei britanice cădeau ca nişte seminţe pe un sol afânat.

„Nu ne vom încovoia şi nici nu vom ezita. Vom merge până la capăt, vom lupta în Franţa, vom lupta pe mări şi oceane, în aer, cu o forţă şi o încredere sporite, ne vom apăra insula cu orice preţ, vom lupta pe litoral, pe aeroporturi, pe câmpii şi pe străzi, pe coline: nu vom da înapoi niciodată!

Franţei i se rezervă o soartă crudă. Puterea instalată cere armistiţiu. Marea Britanie rămâne de acum înainte singurul braţ înarmat pentru apărarea cauzei lumii.

Charles de Gaulle ridică drapelul Franţei libere, al Franţei gata de luptă: „Franţa a pier-

dut o bătălie! Dar Franţa n-a pierdut războiul! (...) Patria noastră este în primejdie de moarte. Să luptăm ca s-o salvăm!" (18 iunie 1940). Apelul generalului de Gaulle adresat tuturor francezilor este auzit şi înţeles tot atât de bine şi de către români, pentru care înfrângerea Franţei era dureros resimţită şi prevestea propria lor nenorocire.

Era ca şi cum, pe deasupra frontierelor geografice, Charles de Gaulle se adresa totodată Franţei - latinitate occidentală - şi României - latinitate orientală.

Apelul de rezistenţă faţă de invadatori, apelul la lupta de eliberare fusese lansat.

„Să facem ca francezii liberi, gata de luptă, la fel ca ei să ne angajăm în lupta de rezistenţă pentru eliberarea ţării!". Aceasta era starea de spirit a majorităţii românilor.

Iunie, iulie, august 1940 - România este invadată, ciopârţită, vasalizată.

„Rezistenţă cu orice preţ!" proclamă oamenii de stat cei mai de soi ai timpului.

„Înrolaţi-vă în mişcarea de rezistenţă şi eliberare!", îndeamnă camarazii din mişcarea din interior.

„Sfărâmaţi lanţurile robiei naziste, reală-turaţi-vă Naţiunilor Unite, eliberaţi-vă pe voi înşivă şi participaţi la eliberarea Europei!", repetau românii liberi din exil, adresându-se compatrioţilor lor aserviţi.

„Veniţi-ne în ajutor!", replicau patrioţii români angajaţi în rezistenţă „şi vom şti să ne facem datoria!".

Cabinetul de război britanic, miniştrii, comandanţii departamentelor speciale şi şefii militari desemnaţi au venit toţi în ajutorul naţiunilor europene subjugate, în toate regiunile, inclusiv în România.

La iniţiativa cabinetului de război, parlamentul britanic a votat o lege autorizând guvernul să subvenţioneze nevoile materiale ale persoanelor refugiate şi ale guvernelor în exil, ale căror ţări fuseseră invadate şi subjugate de nazişti.

O declaraţie de asistenţă mutuală şi de rezistenţă la agresiune a fost emisă la 22 iunie 1941 de către guvernele aliate, prin care se proclama că ele îşi vor continua lupta împotriva agresiunii naziste până la victorie şi că se vor întrajutora în această luptă până la limita resurselor lor.

În sfârşit, la 14 august 1941, se elaborează Carta Atlanticului, urmată, la 1 ianuarie 1942, de declaraţia Naţiunilor Unite, în care se afirma:

„Fiecare guvern se angajează să pună toate resursele sale militare sau economice în serviciul luptei împotriva membrilor Pactului Tripartit sau a celor afiliaţi la sus-amintitul pact, cu care guvernul respectiv se află în stare

de război (...) La declarația de mai sus pot adera alte națiuni care acordă sau vor acorda servicii și contribuții materiale luptei pentru victoria împotriva hitlerismului".

Declarația Națiunilor Unite dădea posibilitatea tuturor națiunilor care, ca și națiunea română, fuseseră agresate, mutilate, violentate, vasalizate și înhămate cu forța la carul de război hitlerist, de a se detașa de Axă și a se ralia Națiunilor Unite, contribuind activ la lupta pentru înfrângerea nazismului.

ON HIS MAJESTY'S SERVICE

„Trebuie să vorbesc acum despre decizia luată de guvernul Majestăţii Sale [...] Noi n-avem decât un singur scop, suntem hotărâţi să-l distrugem pe Hitler şi, o dată cu el, ultima rămăşiţă a regimului nazist [...]"

„Orice om, orice stat care luptă împotriva puterii naziste va primi ajutorul nostru. Orice om şi orice stat care merge cu Hitler este duşmanul nostru [...] Aceasta va fi linia de conduită -şi aceasta este declaraţia noastră".

(Winston Churchill, 22 iunie 1941)

„Orice om [...] care luptă împotriva puterii naziste va primi ajutorul nostru", a declarat Churchill, iar Cabinetul de război britanic a întemeiat comandamente abilitate să sprijine reciproc, să unească eforturile lor cu cele ale rezistenţilor europeni, cu scopul de a acţiona împreună pentru cauza eliberării. Aceste comandamente au fost: Special Operations Executive (Comandamentul operaţiunilor speciale - S.O.E.) şi Political Warfare Executive (Comandamentul războiului politic - P.W.E.)

Despre activitatea acestor două comandamente în sprijinul rezistenţei şi eliberării din Europa occidentală, aflată sub ocupaţia nazistă, s-a scris un număr important de lucrări atât în Anglia, cât şi în fiecare din ţările respective.

Nu voi menţiona decât opera lui E.H. Cookridge, „Puneţi Europa pe foc", lucrare constituindu-se într-un soi de istoric al organizării şi acţiunii S.O.E. în Europa occidentală (1940 - 1945). În prefaţa lucrării, autorul anunţă că într-un al doilea volum va trata acţiunea S.O.E. pe alte teatre de operaţiuni, în special Africa de nord (Algeria, Cairo), Italia, Iugoslavia, Albania, Grecia, România, Ungaria şi chiar Germania.

Despre organizarea şi activitatea Marelui cartier general al forţelor aliate din Orientul Apropiat în domeniul ajutorului pe care l-a dat luptei de eliberare a naţiunilor sud-est europene, prin secţiunile S.O.E. şi P.W.E. din Orientul Apropiat, s-a scris prea puţin.

Ceea ce mă îndreptăţeşte să dezvălui si să subliniez acest fapt este un aspect particular al sacrificiilor consimţite în timpul războiului, aspect despre care în general, deocamdată, se vorbeşte insuficient: misiunile şi operaţiunile speciale acceptate voluntar şi îndeplinite curajos, în spatele frontului duşman în ţările balcanice şi în special în România.

Istorici competenţi vor scrie, fără îndoială, într-o bună zi, cărţi pe această temă, bazându-se pe ansamblul documentelor.

Cât despre mine, ca simplu cronicar şi, în acelaşi timp, martor, mă voi limita să relatez adevărul despre faptele eroice trăite şi să vorbesc despre oamenii pe care i-am cunoscut personal.

Începând de la Istanbul, din 1940 şi mai târziu, la Ierusalim şi la Cairo, am întâlnit ofiţeri britanici „On His Majesty's Service" care intraseră în legătură cu mine, în numele Foreign Office şi al War Office şi sub ordinele G.Q.G. ale Forţelor din Orientul Apropiat.

Vreau de la bun început să-mi îndeplinesc plăcuta datorie de a mărturisi şi că păstrez cea mai bună amintire despre toate serviciile şi ofiţerii britanici cu care am colaborat stabilind relaţii de prietenie sau de muncă.

Încerc o mare plăcere şi multă mândrie să exprim în aceste pagini admiraţia pe care am nutrit-o şi păstrat-o pentru instituţiile britanice, fie civile, fie oficii sau unităţi militare.

Cu cât trece timpul, cu atât amintirea camarazilor britanici pe care i-am întâlnit în timpul războiului îmi încălzeşte mai mult sufletul, rămânând în mintea mea vie, tulburătoare, de neşters. A aminti de excepţionalele lor calităţi morale şi de extraordinara lor măreţie sufletească, de hotărârea în luptă şi de dăruirea lor pentru victorie, de devotamentul şi de respectul lor pentru morala religioasă - iată ce consider că este pentru mine o datorie sacră. I-am văzut acţionând, luptând, murind sau învingând.

Cel care se încumetă să scrie chiar şi numai un singur episod din cel de-al doilea război mondial - cel al României în vâltoarea acestei conflagraţii - are obligaţia, pentru a nu păcătui

prin omisiune, să evidenţieze sprijinul politic şi militar pe care naţiunile balcanice l-au primit din partea Naţiunilor Unite în lupta lor de eliberare de sub jugul nazist şi, mai presus de orice, n-are dreptul să ignore importanţa războiului psihologic, activitatea politică şi misiunile forţelor speciale britanice care au acţionat în sprijinul României.

Comandamentul operaţiunilor speciale a fost creat la 17 iulie 1940. Comandamentul războiului politic este cu un an mai tânăr. Ceea ce au împlinit ele constituie o suită incalculabilă de evenimente de un eroism care atinge sublimul şi te face să crezi în miracole.

Misiunea maiorului David Russel, mort eroic

Era în vara anului 1943.

Maiorului David Russel, ofiţer englez din forţele operaţiunilor speciale, după ce a îndeplinit ostăşeşte multe misiuni speciale în Iugoslavia ocupată, i s-a încredinţat sarcina dificilă şi extrem de periculoasă de a trece frontiera română cu scopul de a lua legătura cu acele personalităţi politice şi militare române favorabile cauzei Naţiunilor Unite, pentru a pune la punct răsturnarea situaţiei existente şi ralierea la ţările aliate.

Din primăvara anului 1943, Iuliu Maniu, conducătorul Partidului Naţional-Ţărănesc, împuternicit de întreaga opoziţie antinazistă, a

anunţat guvernele occidentale că opoziţia proaliată pregătea, prin intermediul generalului Sănătescu şi al unui grup de ofiţeri patrioţi, o lovitură de stat antinazistă.

Maiorul D. Russel a ajuns în Banat, unde a reuşit să intre în legătură cu un mesager al lui Iuliu Maniu, dar n-a mai ajuns să-l întâlnească deoarece, descoperit de Gestapo, a fost executat pe loc.

Operatorul TSF al misiunii s-a salvat şi a alertat G.Q.G. despre eşecul operaţiunii şi sfârşitul tragic al maiorului David Russel.

Jertfa acestuia nu-i descurajează pe camarazii săi din Comandamentul operaţiunilor speciale cărora o singură deviză le era lege: „Înainte până la victoria finală a cauzei Naţiunilor Unite!"

Robert William Seton-Watson (1879-1951)

Nu l-am cunoscut niciodată personal pe R.W.Seton-Watson, tatăl camaradului şi prietenului meu, Hugh Seton-Watson. Dacă amintesc acum de el, este datorită prestigioasei contribuţii pe care şi-a adus-o de-a lungul întregii sale vieţi cauzei libertăţii naţiunilor Europei centrale şi estice care se găseau, înaintea sfârşitului primului război mondial, sub dominaţia imperiilor multinaţionale germanice şi rus, şi, în timpul celui de-al doilea război mondial, sub jugul hitlerist.

Pe durata celui de-al doilea război mondial, R.W. Seton-Watson a slujit cauza aliată lucrând într-un departament al Foreign Office-ului care se ocupa în mod special de propaganda adresată ţărilor Europei centrale subjugate de Germania nazistă şi aliaţii ei.

Directivele pe care le primeam din partea Foreign Office-ului prin PWE la ME purtau marca acestui mare prieten al naţiunilor est-europene aservite sau vasalizate de Hitler: R.W. Seton-Watson.

În 1943, în prefaţa la cartea lui Pavel, „Transilvania and Danubian Peace" („Transilvania şi pacea dunăreană"), R.W. Seton-Watson atrăgea atenţia mişcării româneşti de eliberare asupra faptului că în Carpaţi se afla adevăratul călcâi al lui Ahile al naziştilor şi că românii puteau să-şi îndrepte într-acolo atacul.

Acordând în 1940 Ungariei Transilvania de nord, Hitler urmărise un obiectiv strategic „care devenea mai clar, scria Seton-Watson, pe măsură ce armatele germane se retrăgeau către vest în faţa înaintării torentului rus: noua frontieră din 1940 asigurase germanilor controlul versantului (de apus) al Carpaţilor şi ofera posibilitatea stabilirii unei linii de apărare pornind din Bucovina pe direcţia Sud, astfel încât să facă mult mai dificilă o invazie aliată a bazinului Dunării.

Obiectivul strategic pe care-l semnala R.W S.-Watson era o realitate, şi acesta conferea o

mare greutate poblemei rolului ce urma să-l joace România. Trecerea acesteia de partea aliaţilor ei fireşti, Naţiunile Unite, dejuca planul lui Hitler de rezistenţă pe Carpaţi şi deschidea calea eliberării naţiunilor din tot sud-estul european.

Intuiţia lui R.W. Seton-Watson se dovedea a fi de o valoare inestimabilă. Toată propaganda aliaţilor adresată României, ca şi acţiunea diplomatică discretă, a urmărit să ofere României şansa de a simţi momentul cel mai propice din război pentru a aduce cauzei Naţiunilor Unite o contribuţie substanţială, scurtând durata războiului.

Maiorul Hugh Seton-Watson

Pe profesorul George Hugh Nicolas Seton-Watson, pe care l-am cunoscut la Istanbul, nu l-am văzut niciodată altfel decât cu o carte într-o mână şi cu un dicţionar în cealaltă. Pasionat de istorie, de politica contemporană şi de politologie, avea o extraordinară uşurinţă de a învăţa limbi străine.

Ataşat la Legaţia britanică din România, el a învăţat limba română în 1940; ataşat în Iugoslavia în 1941, a învăţat limba sârbă; în trecere prin Turcia, a învăţat turca şi, în 1942, pe când călătorea spre Anglia cu vaporul, învăţa maghiara.

Mobilizat şi afectat Forţelor speciale din G.Q.G. în Orientul Apropiat, în anii 1941-1944,

H. Seton-Watson a îndeplinit misiuni de încredere în serviciul Angliei şi în interesul eliberării ţărilor subjugate.

Roadele activităţilor sale în ţările Europei răsăritene în favoarea eliberării acestora, în timpul şi după război, s-au concretizat după victorie printr-o mulţime de cărţi şi studii, dintre care iată câteva: „Eastern Europe Between the Wars" (1945); „The East European Revolution" (1959); „The Decline of the Imperial Russia" (1952); „The Pattern of Communist Revolution" (1953); „Neither War nor Peace" (1960); „The New Imperialism" (1961); „Nationalism and Communism" (Eseuri, 1946-1963); „The Russian Empire (1801-1917)".

Om de ştiinţă bine ancorat în prezent, cu conştiinţa unui istoric avizat, Hugh Seton-Watson şi-a slujit patria, Anglia, şi cauza Naţiunilor Unite în mod strălucit, prin ataşamentul sincer pe care l-a dovedit pentru cauzele juste ale naţiunilor est-europene, cărora le-a încurajat aspiraţiile legitime, la fel cum făcuse altădată ilustrul său tată.

Generalul Thomas Masterson

Thomas Masterson a fost, înainte de război, reprezentant al Societăţii petroliere britanice „Phoebus" şi directorul general al Societăţii petroliere române „Unirea".

După declanşarea războiului hitlerist împotriva Poloniei şi declaraţia de război a Angliei şi Franţei contra Germaniei, lui Thomas Masterson, ofiţer superior al forţelor armate britanice, i s-au încredinţat, din partea guvernului şi a înaltului Comandament britanic, misiuni de mare importanţă şi responsabilitate. A fost asistat de fratele său, Edward Masterson, veteran rănit în timpul primului război mondial, şi de câţiva ofiţeri britanici ce lucrau în domeniul petrolier (printre care A.G.G. de Chastelain, G. Gibson, Walmseley, Clark etc.). Acest grup de aliaţi ai României încă libere a încercat să saboteze aprovizionarea duşmanului cu petrol, urmând să blocheze navigaţia pe Dunăre, la Porţile de Fier.

În primăvara lui 1941, Thomas Masterson, pe atunci colonel, se afla în Iugoslavia. El a ajutat din toate puterile pe ofiţerii şi oamenii de stat patrioţi iugoslavi să răstoarne regimul pronazist al regentului Paul, prin aducerea pe tron a regelui Petru şi instaurarea unui regim militar sub conducerea generalului Simovici. Aceştia au respectat politica de alianţă cu Naţiunile Unite, rezistând împotriva invadatorului german.

L-am cunoscut pe Thomas Masterson în noiembrie 1941, în perioada declarării stării de război între România şi Marea Britanie, Statele Unite şi aliaţii lor. Am fost invitat de el în Egipt, la Marele cartier general, ca să discutăm despre

rolul românilor liberi în noua etapă a războiului, despre ajutorul pe care guvernul britanic era dispus să-l acorde, în noua conjunctură, celor care în teritoriul ocupat se opuneau inamicului nazist.

Thomas Masterson primise de la guvern şi de la înaltul Comandament britanic misiunea de a rezolva problema contribuţiei active pe care refugiaţii politici români, ca şi alte grupuri de refugiaţi balcanici, puteau să o aducă efortului de război al Naţiunilor Unite. După ce aflase opinia românilor ce se aflau în Anglia şi acţionau acolo, colonelul Masterson venise în Orientul Apropiat să întâlnească refugiaţii reprezentativi care desfăşurau aici o activitate utilă cauzei aliaţilor.

Am fost invitaţi la discuţii Petre Vulpescu, principalul meu colaborator, şi subsemnatul, ca lider al M.R.L. din Orientul Apropiat.

Într-o primă serie de întrevederi, menite să ni se cunoască starea de spirit, voinţa de a contribui concret la efortul de război aliat, i-am explicat ce doream, în ordinea priorităţilor.

Th. Masterson mi-a dat să înţeleg că starea de război cu România impunea o nouă formă de activitate. El m-a rugat să mă întorc în Palestina, să închid Oficiul român liber pe care-l deschisesem acolo în scop de propagandă, apoi să revin în Egipt şi să găsim împreună, în noile condiţii, modalitatea în care activităţile noastre

trebuiau să se dezvolte pentru a fi eficace şi conforme cu ceea ce puterile aliate puteau să autorizeze în timp de război.

O lună mai târziu, eram din nou la Cairo. O nouă etapă de negocieri începea. De data aceasta, colonelul Masterson a fost asistat pe durata discuţiilor, pe rând, de ofiţerii britanici Julian Amery, Hugh Seton-Watson şi Murphy.

După mai multe întrevederi, ca urmare a numeroaselor porpuneri scrise pe care le avansasem, Th. Masterson îşi precizează decizia:

1. Îmi propune să devin „Political Adviser" („consilier politic") al secţiunii române a ramurilor SOE şi PWE ale G.Q.G. în Orientul Apropiat, cu statut de ofiţer, asimilat la gradul de locotenent-colonel, mai târziu colonel.

2. Îmi propune, de asemenea, să continui şi să dezvolt activitatea română liberă. Mijloacele puterii britanice urmau să-mi fie puse la dispoziţie.

Am acceptat cele două propuneri. A urmat o activitate fructuoasă.

Cu colonelul Th. Masterson (general începând din 1944) am lucrat cât se poate de bine.

Ceea ce îmi rămâne în minte după întrevederile cu el poate fi exprimat succint prin părerea pe care am emis-o chiar în acea epocă: „În spatele gândirii acestui om se află multe secole de profundă şi vastă inteligenţă imperială britanică!"

Îi trimiteam regulat rapoarte la Londra lui Th. Masterson, la Cabinetul de război, ca şi la

Ministerul informațiilor și cel al Afacerilor externe.

Către sfârșitul anului 1942, Th. Masterson este înștiințat de mine că națiunea română, maturizată prin răul îndurat, devine tot mai pregătită pentru o acțiune insurecțională de anvergură; că este timpul ca ajutorul acordat rezistenței să sporească; că apelurile către români, adresate prin manifeste și posturi de radio clandestine, trebuie să fie sprijinite prin B.B.C.

Analiza mea era în convergență cu convingerea lui Th. Masterson, iar apelul meu de ajutor adresat B.B.C. găsește un teren favorabil.

Thomas Masterson își asumă această sarcină.

Atunci începe, în domeniul războiului psihologic, una din cele mai importante activități ale propagandei aliate adresată României. O acțiune care, coroborată cu alte inițiative aliate, a reușit, la momentul potrivit, să înfrângă rezistența germană în sud-estul european prin „defecțiunea" românească din angrenajul mașinii de război hitleriste.

La 24 ianuarie 1943, sărbătoarea românească a Unirii, Th. Masterson inaugurează o serie de conferințe la secția română a B.B.C., reunind expuneri cu tema: „Anul deciziei României". Din 24 ianuarie 1943 până la 6 iunie 1944, au fost difuzate de către B.B.C. cincizeci de conferințe ale lui Thomas Masterson. El avertiza România împotriva riscului ce decurgea din prelungirea termenului detașării sale de

Axă. Numai moartea avea să pună capăt, în iunie 1944, activităţii lui, activitate care-şi va aduce curând roadele, la 23 august 1944.

Cred că este util să reproduc temele cele mai importante ale conferinţelor generalului Th. Masterson:

„Anul deciziei României"

„România şi capitularea italiană"

„Hitler joacă la risc din raţiuni de prestigiu"

„Reflecţii pe tema Pactului tripartit"

„Aliaţii cad de acord asupra problemei române"

„Ultimul moment"

„Ultima şansă"

„Nu va exista scuză"

„Anul deciziei României trebuie să fie 1943"

„Retragere la Nistru"

„Superioritatea navală şi militară a aliaţilor"

„Capacitatea de a coordona şi de a acţiona judicios".

Dacă ţara ar fi înţeles şi urmat sfatul - şi în acelaşi timp avertismentul - Naţiunilor Unite, transmis prin glasul generalului Masterson, ca anul 1943 să fie anul decisiv pentru România, Conferinţa americano-anglo-rusă de la Teheran nu ar fi mai găsit-o alături de Axă. Anglo-americanii ar fi putut pleda cu putere cauza României, victimă, vasalizată, renăscută din propria-i

cenuşă, şi să obţină pentru ea un statut favorabil, asemănător celui al Finlandei, Iugoslaviei şi Greciei.

După Teheran, era prea târziu. Tot ce se mai putea obţine, printr-o desprindere de acum tardivă de Axă, era de a avea câştig de cauză în chestiunea reunificării Transilvaniei şi să se evite ca sovieticii să aservească pe calea armelor întrega naţiune.

„Desprindeţi-vă de Axă, înainte de a fi prea târziu! Naţiunile Unite nu vor să vă găsească în tabăra inamică!", au fost ultimele cuvinte ale lui Masterson, înainte de a muri, lovit de o criză cardiacă.

Acţiunea sa n-a fost în zadar, deşi România a înţeles destul de târziu (dar mai bine mai târziu decât niciodată) mesajul lui, care era glasul conştiinţei naţiunii. Două luni după moartea lui, eliberarea României era înfăptuită.

Un ultim cuvânt despre acest ofiţer superior englez care a trăit o mare parte din viaţa sa în România şi care iubea această ţară de adopţiune tot atât de mult ca şi propria sa patrie. Mesajele sale adresate României au fost publicate cu titlul „Conferinţe adresate românilor de un ofiţer superior englez". Această culegere de conferinţe merită a fi republicată ca sursă documentară a celui de-al doilea război mondial şi ca datorie de conştiinţă a posterităţii recunoscătoare.

Colonelul Edward Masterson

Printre cei mai buni protectori şi prieteni ai mei în timpul războiului s-a numărat, neîndoielnic, şi colonelul Edward Masterson, fratele mezin al generalului Thomas Masterson şi şef al secţiunii sud-est europene a „Operaţiunilor militare" ale G.Q.G. - M.E.F.

Sosit în România la vârsta de şase săptămâni, aici avea să-şi facă studiile elementare şi liceale. Diplomat în S.U.A., el revine în România ca inginer petrolist şi ajunge directorul Societăţii petroliere „Unirea".

Erou al primului război mondial, în timpul debarcării aliate la Galiopoli este grav rănit.

La începutul celui de-al doilea război mondial, el conduce acţiunea pe care aliaţii occidentali, anglo-francezi, în acord cu guvernul regal român, o duceau împotriva efortului de război nazist. Expulzat după instaurarea dominaţiei germane în România, Ed Masterson este numit comandant al operaţiunilor militare speciale în Balcani (la G.Q.G.-M.E.F.)

Prin intermediul lui Ed Masterson se transmitea toată corespondenţa mea cu Londra, Ierusalim, Istanbul şi România, cu aceasta din urmă în mod clandestin.

Colonelul Ed Masterson, alături de colonelul G. de Chastelain, este în bună parte coautor al faptelor mele atât în domeniul operaţiunilor speciale, cât şi al războiului politic. El mă

sfătuia şi mă ajuta să-mi îndeplinesc mai bine datoria. De exemplu, în domeniul propagandei sau al instrucţiunilor de sabotaj trimise rezistenţei, el m-a informat despre tot ce se poate face pentru a diminua producţia petrolieră, atât de necesară naziştilor. De asemenea, de fiecare dată când considera că evoluţia opiniei publice româneşti cerea ca noi forţe să intre în acţiune, mă sfătuia şi mă îndemna să scriu scrisori şi să trimit material de propagandă altor patrioţi români, pe care-i consideram deschişi apelurilor noastre, pentru a favoriza efortul de război al Naţiunilor Unite contra Axei.

Mi-a făcut prea mult bine pentru ca să nu-i fi păstrat amintirea cea mai afectuoasă.

Colonelul Anthony Colin Kendall

Născut în 1898 şi decedat în 1967. Şi-a făcut studiile la Cotton College şi la Beaupreau (Franţa), a participat la primul război mondial în Franţa (1916-1918). Îmbrăţişând cariera diplomatică, a fost între cele două războaie consul în Bulgaria şi în România. În timpul celui de-al doilea război mondial, este consul la Constanţa (1939-1940), apoi face parte din Statul major al G.Q.G. din Orientul Apropiat (1941-1944). Din 1944 până în 1948, participă la Misiunea militară britanică de control în România, secţiunea consulară, şi se pensionează în 1960.

Puţin după începutul celui de-al doilea război mondial, l-am cunoscut pe consulul britanic Kendall la Constanţa şi l-am revăzut destul de des în cursul activităţii mele. De fapt, ca ofiţer a cărui misiune în timp de război era să urce la bordul oricărei nave ca să pună sub sigiliu armamentul şi aparatele de transmisiuni TSF aflate acolo, efectuam dese anchete care reclamau prezenţa consulilor ţărilor sub pavilionul cărora se aflau navele. Traficul englez fiind intens, îl întâlneam adesea pe consulul britanic Kendall.

Curând am avut ocazia să luăm legătura în afara relaţiilor oficiale, devenind prieteni. Era în iarna 1939-1940. Asociaţia „British Council", în colaborare cu „L'Amicale Anglo-Roumaine" („Asociaţia de prietenie anglo-română"), inaugura la Constanţa cursuri de engleză. La inaugurare participa şi consulul Kendall care vorbea în româneşte despre importanţa prieteniei şi Alianţei anglo-române. Cursurile erau ţinute de colonelul în rezervă Popescu. Asistam la cursuri împreună cu soţia mea, fiind amândoi dornici să ne îmbnătăţim cunoştinţele de engleză. Kendall era bucuros să ne întâlnească acolo.

Un an şi jumătate mai târziu, l-am revăzut pe consulul Kendall la Ierusalim, ca ofiter superior în domeniul războiului politic, însărcinat cu conducerea emisiunilor radiofonice britanice în limba română şi bulgară, adresate

celor două naţiuni. S-a stabilit cu uşurinţă o colaborare între noi şi, atât eu, cât şi soţia mea, am susţinut conferinţe la emiţătorul „Independenţa română" pe care el îl conducea.

Către mijlocul lui 1942, relaţiile noastre au devenit mai strânse. Ajunsesem, în cadrul PWE, directorul postului de radio românesc clandestin „Lupta de eliberare". Kendall continua să conducă „Independenţa română". Eram în legătură permanentă şi ne aduceam reciproc servicii. De aici a rezultat o perfectă şi loială colaborare.

Este timpul să spun că scoţianul Kendall era un om dintr-o bucată, loial în orice împrejurare, camarad ireproşabil, prieten devotat, ofiţer cu simţul onoarei militare întipărit în suflet, aşa cum cere codul armatei.

După Teheran şi Conferinţa de la Moscova (octombrie-noiembrie 1943), colonelul A.C. Kendall m-a ajutat să înţeleg mai bine destinul rezervat României şi necesitatea inexorabilă de a intensifica acţiunea pe care noi o desfăşuram pentru a o determina să rupă relaţiile cu Axa şi să se alăture Naţiunilor Unite.

Tot în această perioadă, în cursul iernii 1943-1944, colonelul Kendall mi-a oferit, în cadrul PWE, direcţia emisiunilor româneşti pe care le cumula cu conducerea celor legate de emisiunile pentru bulgari. Am acceptat să girez afacerile române ale PWE timp de câteva luni,

până la venirea unui ofiţer trimis de Londra, maiorul Butler. Între timp, eu devenisem profesor pentru problemele româneşti la PWE-Training School (Şcoala de antrenament PWE).

La sfârşitul războiului, revenind în ţara mea, am păstrat relaţiile cu colonelul Kendall, care era membru al Misiunii militare britanice.

Guvernul britanic, având în vedere serviciile pe care le adusesem cauzei aliate, mi-a sugerat prin G.Q.G. - şi colonelul Kendall a insistat asupra acestui punct - să accept un post de consilier în Ministerul afacerilor externe englez. Am considerat că era de datoria mea să mă întorc în sfârşit în ţara mea eliberată. Abia reîntors, am constatat că revenisem într-o ţară ocupată şi dominată, de sovietici de data aceasta, cum fusese altădată ocupată şi dominată de naziști.

Prietenia lui Kendall mi-a fost preţioasă în această perioadă de după război, atâta timp cât regele Mihai a rămas pe tron. În legătură şi în acord cu John Bennett, şeful serviciului de presă al Misiunii britanice, cu Donald-Carol Dunham, şeful serviciului cultural al Misiunii S.U.A., precum şi cu maiorul Paul Claude de la aceeaşi misiune a S.U.A., am fost protejat până în 1948, dată-la care m-au avertizat că eram în primejdie şi trebuia să părăsesc ţara. Dintre toţi bunii şi fidelii camarazi, Kendall s-a dovedit, o dată în plus, a fi constant un prieten de nădejde.

Archie Mac Evoy Gibson

Pe A. Gibson - fost corespondent al ziarului „Times" la București și apoi în Turcia - l-am întâlnit la Istanbul. Apelase la mine să-i dau lecții pentru a-și consolida și aprofunda cunoștințele de limba română. Păstrez despre el o amintire vie: bunătatea sufletului, sinceritatea mișcătoare, onestitatea surprinzătoare pentru mine, oriental, obișnuit să trăiesc printre românii sinceri amestecați cu levantini și fanarioți șireți, prudenți, cel mai adesea duplicitari. Și el m-a sfătuit, în 1945, dar în zadar, să nu mă întorc în România.

Lui A. Gibson îi datorez cunoașterea, la câteva zile după întâlnirea noastră, a unui foarte bun prieten și camarad, A.G.G. de Chastelain, care avea să devină un mare sprijinitor al Mișcării Libere.

La Istanbul, Gibson îl înlocuia uneori pe de Chastelain la întrunirile pe care noi, românii liberi, le țineam în fiecare săptămână. După plecarea mea din Turcia, la Ierusalim și la Cairo, am rămas în legătură cu Gibson prin corespondență.

Colonelul Frederick William Dampier Deakin

Șeful primei misiuni britanice pe lângă mareșalul Tito abia sosi în Egipt când, pe neașteptate, s-a îndrăgostit de fiica prietenului și confratelui Liviu Nasta - eminent ziarist român.

Dra Livia-Stela Nasta era secretară la Marele Cartier General - secţia Operaţiuni militare.

Locotenent-colonelul F.W.D. Deakin venise din Anglia ca să se pregătească pentru zborul deasupra Iugoslaviei, unde trebuia să aterizeze în misiune specială pe lângă mareşalul Tito şi mişcarea de eliberare pe care acesta o conducea.

Pussy Nasta era o tânără românca excepţională, distinsă şi devotată. Pentru Mişcarea română de eliberare ea asigura, cu zel, curieratul.

Într-unul din birourile Marelui cartier, am ciocnit un pahar pentru fericira noii perechi, a cărei căsătorie a avut loc în primăvara anului 1943, câteva zile înainte ca locotenent-colonelul F.W. Damper Deakin să decoleze într-o operaţiune specială extrem de periculoasă. Cu ce uşurare şi mândrie am aflat vestea reuşitei acestei fapte eroice!

La începutul războiului, Bill Deakin servea într-un regiment de husari la Oxford. În 1941, activa la Ministerul de război, la comandamentul operaţiunilor speciale. Misiunea lui în Iugoslavia era destinată, înainte de toate, să stabilească relaţii între Înaltul comandamént aliat şi Mişcarea iugoslavă de eliberare. Deakin trebuia, în special, să pregătească terenul pentru misiunea ce avea să urmeze pe lângă Tito avându-l ca şef pe Randolf Churchill.

Două luni după plecarea sa în Iugoslavia, colonelul Deakin era din nou la Cairo. Misiunea

următoare, condusă de R. Churchill, a avut, de asemenea, succes.

Vestea că Winston Curchill îi încredinţase chiar propriului său fiu sarcina unei acţiuni de război atât de primejdioase, aceea de a se paraşuta deasupra unui munte încercuit din toate părţile, ne-a emoţionat şi îmbărbătat pe toţi.

Desfăşuraea acestei misiuni efectuata sub comanda lui Deakin, este povestită de el în cartea pe care a publicat-o în 1971, „The Embattled Mountain" („Muntele încercuit").

Julian Amery

Când l-am cunoscut pe Julian Amery la Ierusalin, în 1941, era ofiţer de legătură pe lângă şefii statelor balcanice în exil, şefii de guverne şi personalităţile politice refugiate, originare din sud-estul european, ca şi pe lângă secţiunea din Orientul Apropiat a F.F.L..

Cu maniere foarte distinse, cu o eleganţă sobră şi o politeţe dezinvoltă în conversaţie, Julian Amery era interlocutorul ideal pentru a alina dorurile celor în exil, pentru a-i încuraja în plină catastrofă pe cei care luaseră deja hotărârea să reziste celui de-al Treilea Reich şi de a-i ajuta, în ciuda nenorocirilor temporare, să-şi păstreze neclintite încrederea şi speranţa în victoria finală. Ce consolatoare era ospitalitatea britanică, căreia delicateţea şi atitudinea prevenitoare ale tânărului ofiţer J. Amery îi erau cea mai frumoasă dovadă!

De curând stabiliţi la „Căminul român" din Ierusalim, unde instalasem Oficiul Mişcării Române Libere, am primit vizita căpitanului Julian Amery care avea datoria să se ocupe, printre altele, de mişcarea noastră şi problemele acesteia. Am aflat că el fusese în România după declanşarea războiului şi că îndeplinise misiuni în Iugoslavia, Bulgaria şi Turcia.

Prezenţa lui J. Amery la noi ne-a ajutat mult să risipim unele nedumeriri care păreau să existe în raporturile noastre cu autorităţile locale şi, de atunci, am înţeles ce mare importanţă are, pentru rezultatul bun al activităţii, sentimentul de încredere în ceilalţi.

La sfârşitul anului 1941, cu ocazia întrevederilor mele cu Thomas Masterson de la Ministerul de război britanic, la Cairo, întrevederi la care asista şi J. Amery, acesta m-a ajutat mult, prin discuţii între patru ochi, să înţeleg mai bine problemele abordate sau vreun amănunt ce apărea în cursul negocierilor.

Schimburile de opinii cu J. Amery erau deopotrivă agreabile şi utile. L-am revăzut mai apoi totdeauna cu plăcere în relaţiile de serviciu sau de prietenie. Era maior când l-am întâlnit pentru ultima dată în Orientul Apropiat, în 1943.

În vara anului 1942, când l-am regăsit în Palestina, J. Amery mi-a mărturisit că l-a văzut pe Charles de Gaulle, căruia i-a prezentat proclamaţiile mele şi alte documente de luare de

poziţie sau propagandistice şi mi-a spus că şeful Franţei libere a apreciat în mod deosebit acţiunea al cărei susţinător eram.

Sarcinile sale îl purtau dintr-un loc în altul. În anii 1942-1944, a fost în serviciu comandat în Egipt, în Palestina, în regiunea adriatică şi, în 1944, ofiţer de legătură pe lângă mişcarea albaneză de rezistenţă.

Către sfârşitul războiului, se afla în Extremul Orient în calitate de reprezentant personal al primului-ministru, Winston Churchill, pe lângă generalul Tchang-Kai-Chek.

După război, ca membru marcant al Partidului Conservator, deputat şi de mai multe ori ministru, J. Amery a colaborat în presă şi a publicat relatarea misiunii sale speciale în Albania cu titlul „Puiul de vultur".

Colonelul A.G.G. de Chastelain

Cel mai bun prieten şi camarad în timpul războiului a fost pentru mine Alfred George Gardyne de Chastelain.

L-am întâlnit pentru prima dată la Istanbul, către sfârşitul lunii noiembrie 1940, la două săptămâni după ce mă refugiasem în Turcia. Archie Gibson ne-a pus în legătură.

De la prima vedere, am ştiut că vom deveni prieteni buni. Vorba sa francă inspira încredere, claritatea spiritului şi argumentării lui judicioase impunea.

Era totdeauna logic în gândire şi acţiune, în tot ceea ce întreprindeam de comun acord. Avea spirit practic şi obiectul discuţiilor noastre nu era niciodată fără interes imediat sau îndepărtat.

Cauza aliată în sectorul balcanic îi datorează enorm. Cauza eliberării româneşti cu atât mai mult.

De la începutul războiului şi până în ultima clipă a influenţei hitleriste asupra României, A.G.G. de Chastelain şi-a pus viaţa în primejdie pentru cauza libertăţii, împotriva tiraniei, şi a contribuit considerabil la naşterea Mişcării Române de Rezistenţă şi Eliberare, la întărirea şi succesul ei, la reuşita regală românească din 23 august 1944.

De Chastelain m-a încurajat să creez nucleul român liber în Turcia, să-i asociez la proiectul meu pe noii refugiaţi politici, Ştefan Neniţescu, Pavel Pavel şi Cornel Bianu, toţi, ca şi mine, membri ai Partidului Naţional-Ţărănesc.

Utilizând curierul diplomatic, tot el m-a ajutat să scriu în România fraţilor mei Ion şi Constantin, prietenilor şi aderenţilor politici, încurajându-i să persevereze pe calea rezistenţei faţă de ocupantul german şi faţă de dictatura pro-nazistă a generalului Antonescu, Horia Sima şi alţii.

De Chastelain este unul din artizanii transformării mişcării de rezistenţă din interiorul României în mişcare de eliberare.

În timpul prezenţei noastre la Istanbul, din decembrie 1940 până în martie 1941, de Chastelain avea obiceiul să ne reunească, pe Şt. Neniţescu, P. Pavel, C. Bianu şi pe mine, o dată pe săptămână, ca să discutăm şi să ne punem de acord asupra problemelor care erau comune cauzei rezistenţei române şi cauzei aliate, ca şi asupra celor mai bune mijloace de a sprijini opoziţia românească faţă de cauza şi războiul hitlerist.

De Chastelain trimitea în permanenţă rapoarte la Londra şi ne aducea la fiecare nouă întrunire reacţiile înaltelor instanţe engleze la luările noastre de poziţie, la propunerile noastre. Tot prin el menţineam contactul cu conducerea opoziţiei politice din România prin mijlocirea reţelei TSF secrete.

Spre sfârşitul lunii februarie 1941, după o reuniune cu de Chastelain, un ziarist turc, al cărui frate era colonel la al doilea birou al Statului major turc, m-a informat că Gestapo-ul şi Siguranţa românească interveniseră pe lângă autorităţile turce, semnalându-le că, contrar obligaţiei de neutralitate turcă, „G. Beza, supus român, desfăşura o activitate politică ostilă faţă de Germania şi de România". Dovada era cartea mea difuzată în România „Statul legionar - instrument nazist".

Naziştii şi românii cereau expulzarea din Turcia şi trimiterea mea în România. Ceea ce ar fi însemnat să mă predea în ghearele morţii!

Am informat imediat Ambasada Marii Britanii, care urma să verifice informaţia şi să ia măsurile de protecţie ce se impuneau într-o asemenea împrejurare. Căpitanul Whitehall, şeful serviciului de vize de la ambasadă, confirma exactitatea informaţiei trei ore mai târziu.

Pericolul era mare şi iminent. În consecinţă, am fost ajutat să părăsesc Turcia imediat şi, în aceeaşi seară, împreună cu familia, am luat drumul Palestinei, sub mandat britanic.

Prin corespondenţa oficială am menţinut legătura cu de Chastelain. Ne vedeam destul de des, fie cu ocazia călătoriilor sale la Ierusalim sau la Cairo - unde mă găseam - fie în timpul deplasărilor mele la Istanbul, unde călătoream sub acoperirea unui paşaport de serviciu britanic.

Prin mijlocirea prietenului meu de Chastelain l-am cunoscut la Ierusalim pe Ivor Porter şi am devenit, la rândul nostru, prieteni.

În vara anului 1942, ca urmare a concertărilor cu de Chastelain, Ted Masterson, Ivor Porter şi A.C. Kendall, am lansat mişcarea „Vlaicu", menită să pregătească opinia publică românească pentru momentul decisiv în care naţiunea suverană trebuia să se unească în jurul regelui Mihai cu scopul de a întreprinde, sub conducerea sa, actul istoric crucial al detaşării României de Axă şi alăturări la Naţiunile Unite.

Această inițiativă a fost urmată de noi contacte cu țara prin corespondență, prin TSF, prin manifeste introduse clandestin sau difuzate prin RAF, acțiuni ferm sprijinite de SOE și PWE.

Lucrul cel mai important a fost că această nouă inițiativă - Mișcarea de eliberare „Vlaicu" - a dus la „misiunea maiorului David Russel, care a eșuat, dar apoi, la misiunea colonelului de Chastelain și a maiorului Ivor Porter, ce ar putea foarte bine să fie numită „Misiunea Vlaicu" sau și mai bine, „Misiunea eliberării".

Căci dacă inițitiva loviturii de stat care a adus libertate României aparține în întregime regelui Mihai al României*, acțiunea de încadrare a acțiunii regale și naționale române în ansamblul războiului aliat împotriva Axei aparține Înaltului Comandament al Națiunilor Unite și ofițerilor aliați care i-au fost artizani, dintre care ofiterii S.O.E. „iviți din văzduh", cei care, cu prețul vieții și libertății lor, i-au fost actorii: maiorul martir Russel, eroii, colonel de Chastelain și maior Porter.

Este timpul să le cunoaștem mai bine viața.

---

* Vezi nota de la pag. 88.

A.G.G. de Chastelain

A.G.G. de Chastelain era de origine scoţiană. S-a născut la Londra în 1906. Tot în acest oraş şi-a primit instrucţia universitară de inginer de utilaj petrolier (1927). Apoi, a venit în România, unde a lucrat în industria petrolieră până în 1940, dată la care s-a înrolat în forţele engleze de Operaţiuni speciale. După ce a împiedicat pe cât posibil aprovizionarea celui de-al Treilea Reich cu petrol românesc, care ar fi servit în război contra Franţei şi Angliei, în momentul în care România cădea sub dominaţia Axei de Chastelain, a fost implantat de S.O.E. la Istanbul, de unde a pornit acţiunea privitoare la chestiunile sud-estului european.

Pentru că trăise timp îndelungat în România, el iubea această ţară pe care o ştia victima nevinovată a atâtor vecini hrăpăreţi şi a unor aventurieri inconştienţi. El încerca faţă de România o profundă compasiune şi o sinceră dorinţă de a-şi alătura efortul la eliberarea ei de sub jugul străin, la reconstruirea viitorului ei în libertate şi independenţă.

În iulie 1943, de Chastelain a efectuat o călătorie în Canada, ca să recruteze combatanţi voluntari pentru a fi paraşutaţi în România, Ungaria şi Bulgaria cu scopul de a sluji la eliberarea acestor ţări vasalizate de Germania nazistă.

În acelaşi timp, i-a făcut o vizită soţiei sale Marion şi celor doi copii, Jackie şi John, pe care

îi vedea - credea el - pentru ultima oară căci se oferise pentru acțiunea de a fi paraşutat în România, în fruntea misiunii al cărei şef era, iar Ivor Porter, şef-adjunct.

Înainte să plece în America să-şi vadă familia şi să recruteze combatanți pentru forțele de operațiuni speciale, de Chastelain, ca de altfel şi Ivor Porter, se antrenase în paraşutism şi apoi se dusese la Londra ca să fie informat despre sarcinile exacte ce reveneau misiunii lor şi fiecărui membru al acestei operațiuni.

L-am contactat înaintea plecării sale în Anglia şi America şi la întoarcerea sa în Orientul Apropiat.

Am discutat despre misiunea mea în chestiunea luptei de eliberare românești în lumina a tot ce trebuia să realizeze pe teren şi ne-am despărțit fără să ştiu dacă ne vom mai revedea vreodată, dar cu speranța fermă şi o credință neclintită în reuşită.

La începutul lui decembrie 1943, colonelul de Chastelain şi maiorul Ivor Porter au fost paraşutați în Câmpia Română, deasupra pădurilor care se întind de-a lungul râurilor Vedea şi Teleorman.

Noapte de smoală. Ceața neagră şi opacă împiedica vederea. Cum să găsească, în acea pâclă deasă, agentul care trebuia să-i contacteze?

În zori, s-au trezit pe marginea unui drum, unde au văzut o bornă kilometrică. Au auzit voci.

Erau militari germani ai apărării antiaeriene care detectaseră, în timpul nopţii, trecerea unui avion inamic? Atunci ar fi fost sfârşitul!

Să fi fost vorba, din întâmplare, de soldaţi români? Iată ce ar fi putut fi liniştitor, căci armata română simpatiza cu anglo-americanii.

Ce noroc! Erau jandarmi români care fuseseră alertaţi. După arestarea lor, au fost transportaţi de urgenţă la Bucureşti, deţinuţi la închisoarea militară Jilava şi interogaţi la închisoarea militară Malmaison.

La Malmaison, de Chastelain l-a întâlnit pe fratele meu Ion şi pe alţi camarazi din „Grupul celor treisprezece", închişi pentru activitate de conivenţă cu Comandamentul Suprem Aliat.

Cei doi şefi ai Misiunii britanice îi întâlneau pe camarazii lor români, în frunte cu Rică Georgescu.

Zidurile închisorii nu erau destul de groase, nici lanţurile şi cătuşele destul de rezistente pentru ca prizonierii, conduşi de un nobil ideal, să nu poată face să treacă dincolo de ziduri şi zăvoare mesajul pe care îl purtau. Chair din închisoare, atât membrii misiunii britanice, cât şi camarăzii lor români participanţi la lupta de eliberare şi-au făcut auzite glasurile, astfel încât „Apelul" lor să fie cunoscut de întreaga naţiune română.

Răspunzând întregului popor, înlănţuit de tirania nazistă şi de dictatura lui Antonescu, şi

la „Apelul" Naţiunilor Unite transmis prin misiunea de Chastelain - Porter, regele Mihai, în numele său şi al naţiunii române, a luat iniţiativa de a realiza, la 23 august 1944, actul prin care au fost înlăturate lanţurile care încătuşau naţiunea română* şi, drept urmare, zăvoarele care îi închideau în temniţă pe luptătorii pentru libertate şi pe prizonierii de război aliaţi, eroi ai victoriei Naţiunilor Unite.

De Chastelain şi Porter puteau să raporteze Majestăţii Sale Imperiale britanice: „Misiune îndeplinită!".

Regele George al VI-lea l-a decorat pe colonelul A.G.G. de Chastelain cu „Distinguished Service Order" (D.S.O.) şi cu „Order of the British Empire Military Division" (D.B.O.) înainte de sfârşitul războiului, la începutul primăverii lui 1945.

După război, de Chastelain a redevenit întreprinzător în domeniul industriei petroliere.

A.G.G. de Chastelain a murit la 16 martie 1974 la Calgary, Alberta, în Canada, unde se stabilise.

Corpul său neînsufleţit a fost purtat pe Câmpul de onoare în cursul funeraliilor militare celebrate în memoria celui care a fost unul dintre eroii celui de-al doilea război mondial.

---

* Idem.

Fiul lui, John de Chastelain, colonel în armata canadiană şi comandant al bazei Montreal-Quebec, poate fi mândru de nobila moştenire lăsată de tatăl său.

Ivor Porter

Ivor Forsyth Porter, diplomat de carieră, a lucrat, la începutul războiului, până în 1941, ca secretar la Legaţia britanică din Bucureşti.

Când l-am cunoscut, în 1942, la Ierusalim, apartamentul pe care îl ocupa în cartierul Nacha Shibi era ticsit de cărţi. Spre marea mea bucurie, existau multe cărţi de sociologie care mă interesau şi care, în acelaşi timp, îmi erau utile în munca mea. Am devenit repede prieteni.

Discuţiile noastre se învârteau în jurul subiectelor la ordinea zilei, dar, nu de puţine ori, conversaţiile noastre abordau consideraţii de ordin general, filosofic, ideologic, sociologic şi politic. Aveam mult de învăţat din acest schimb de idei cu Ivor Porter. De aceea am căutat mereu sa-i fiu în preajmă şi l-am întâlnit cu plăcere în anii 1942 şi 1943, înaintea antrenamentului său pentru misiunea care l-a condus apoi din nou în România, ţară pe care o părăsise în 1941. De data aceasta mergea să contribuie la eliberarea ţării pe care o văzuse, începând din 1939-1941, căzută în abisul vasalităţii hitleriste.

Născut în 1913, şi-a făcut studiile la Universitatea din Leeds. În 1939, era conferenţiar la

Universitatea din Bucureşti, secretar de legaţie în 1940-1941, ofiţer în Forţele Armate din 1941 până în 1945, cu nouă luni de închisoare militară în România ca urmare a participării sale la misiunea specială care a dus la trecerea României alături de Naţiunile Unite.

Când, în anul 1947, fratele meu, Ion Beza, a fost ridicat fără să se ştie de către cine şi nici unde a fost transportat şi ascuns, m-am adresat lui Ivor Porter, pe atunci secretar la Misiunea Militară britanică în România, ca să se intereseze de el şi să-mi dea de ştire.

Cum fusese ridicat de sovietici, nu de români şi transferat în Rusia în regiunea polară, nu i s-a dat atunci de urmă fratelui meu.

De la sfârşitul războiului şi până la retragerea sa în 1973, I. Porter a lucrat în diplomaţie.

La sfârşitul războiului, regele George al VI-lea i-a conferit decoraţia „Order of the British Empire", Military Division, pentru eroismul de care a dat dovadă în timpul îndeplinirii misiunii care îi fusese încredinţată când a fost paraşutat în România.

Pe Ivor Porter l-am revăzut ulterior la el acasă, la Londra. Practic nu se schimbase aproape deloc după cei treizeci de ani care trecuseră de la ultima noastră întâlnire la Bucureşti. Acelaşi englez blond, suplu, avântat, aceiaşi ochi albaştri-verzi ca unda râului; acelaşi surâs plin de căldură şi acelaşi caracter

generos. Vârsta? Cine ar fi putut spune că cei treizeci de ani care trecuseră i-au marcat figura? Faţa şi sufletul său păreau să fi aflat secretul tinereţii fără bătrâneţe.

L-am regăsit fericit în mediul familial. O graţioasă fetiţă de şase ani, Alexandra, le însufleţea căminul. Amfitrioana părea o prinţesă bizantină coborâtă dintr-o icoană pictată la intrarea mânăstirii construite odinioară de familia sa. Şi apoi, stăpânul acestei comori de suflete şi fericire, acelaşi Ivor, vechiul meu prieten şi tovarăş, care ascundea într-un colţ al inimii amintirea preţioasă şi de nimic alterată a uneia din cele mai eroice misiuni din cel de-al doilea război mondial...

CAPITOLUL VI

PROCLAMAŢIA REGELUI MIHAI AL ROMÂNIEI CĂTRE ŢARĂ

Români,

În ceasul cel mai greu al datoriei noastre, am socotit, în deplină înţelegere cu Poporul meu, că n-a mai rămas decât o singură cale pentru salvarea Ţării de la o catastrofă totală: ieşirea noastră din alianţa cu Puterile Axei şi imediata încetare a războiului cu Naţiunile Unite.

Un nou Guvern de Uniune Naţională a fost însărcinat să aducă la îndeplinire voinţa hotărâtă a Ţării, de a încheia pacea cu Naţiunile Unite. România a acceptat armistiţiul oferit de Uniunea Sovietică, Marea Britanie şi Statele Unite ale Americii. Din acest moment încetează lupta şi orice act de ostilitate împotriva armatei sovietice, precum şi starea de război cu Marea Britanie şi Statele Unite. Primiţi pe soldaţii acestor armate cu încredere.

Naţiunile Unite ne-au garantat independenţa Ţării şi neamestecul în treburile noastre interne. Ele au recunoscut nedreptatea Diktatului de la Viena prin care Transilvania ne-a fost răpită.

Români,

Poporul nostru înţelege să fie singur stăpân pe soarta sa. Oricine s-ar împotrivi hotărârii noastre liber luate şi care nu atinge drepturile nimănui este un duşman al neamului nostru contra căruia armata şi poporul sunt chemate să lupte prin orice mijloace, cu orice sacrificiu. Toţi cetăţenii să se strângă in jurul Tronului şi al Guvernului pentru salvarea Patriei. Cel care nu va da ascultare Guvernului se opune voinţei Poporului şi este un trădător de ţară.

Români,

Dictatura a luat sfârşit şi o dată cu ea sunt înlăturate toate asupririle. Noul Guvern înseamnă începutul unei ere noi, în care drepturile şi libertăţile tuturor cetăţenilor Ţării sunt garantate şi vor fi respectate.

Alături de armatele aliate şi cu ajutorul lor, mobilizând toate forţele Naţiunii, vom trece hotarele impuse prin actul nedrept de la Viena pentru a elibera pământul Transilvaniei noastre de sub ocupaţia străină.

Români,

De curajul cu care ne vom apăra cu armele în mână independenţa împotriva oricărui atentat la dreptul nostru de a ne hotărî singuri soarta depinde viitorul Ţării.

Cu deplină încredere în viitorul Neamului Românesc să păsim hotărâţi pe drumul înfăptuirii României de mâine, a unei Românii libere, puternice şi fericite!

MIHAI I

REGELE ROMÂNIEI

Bucureşti, 23 august 1944.

CONTRIBUŢIA ROMÂNIEI LA ELIBERAREA EUROPEI

„...Acţionând în interesul tuturor Naţiunilor Unite, ea (România) a participat activ la războiul împotriva Germaniei."
(Tratatul de pace cu România, 1947)

Proclamaţia regelui Mihai al României, adresată naţiunii, şi ordinul dat armatei au fost salutate cu uşurare şi entuziasm de populaţie şi de forţele armate.

România revenea la alianţele şi prieteniile sale tradiţionale şi deschidea drumul către eliberarea Transilvaniei, aplanând în acelaşi timp, pentru un interval de timp nedeterminat, diferendul său cu Uniunea Sovietică pe tema anexării de către aceasta a Basarabiei şi Bucovinei de nord, provincii româneşti la care România nu va putea nicicând să renunţe.

România îndeplinea totodată un rol de factor eliberator care depăşea propriile interese şi frontiere, contribuind prin acţiunea sa la scurtarea duratei războiului şi, mai ales, la accelerarea eliberării Europei.

Contribuţia României la victoria Naţiunilor Unite poate fi, pe drept cuvânt, considerată ca începând din prima zi a războiului declanşat de Hitler, în momentul când regatul român mobili-

zase forţele armate şi toate forţele naţiunii în faţa duşmanilor totalitari.

Se poate considera că aportul României la victoria cauzei aliate (în ciuda participării sale temporare la războiul împotriva Rusiei, provocată de altfel de ruşii înşişi prin faptul că anexaseră prin forţă şi contra oricărui drept Basarabia şi Bucovina) a continuat chiar după dezmembrarea şi vasalizarea ţării de către Hitler şi complicii săi, căci în timpul aservirii sale naţiunea română a luptat contra efortului de război al Axei. Aceasta o demonstrează Mişcarea de Rezistenţă şi Eliberare.

Contribuţia României la eliberarea Europei, chiar dacă este considerată numai începând de la 23 august 1944 până la 8 mai 1945, este un fapt de război de o importanţă capitală pentru Naţiunile Unite şi această contribuţie este demnă de a fi pusă în evidenţă.

Să urmărim desfăşurarea acţiunilor de război.

Regele Mihai îl numeşte pe generalul Constantin Sănătescu preşedintele guvernului de eliberare. Generalul George Mihail este numit şef al Marelui Stat Major al armatei şi comandant şef al forţelor armate.

Armata română primeşte ordinul de a elibera teritoriul naţional de trupele germane şi ungureşti şi de a trece la ofensivă contra acestora pentru a dezrobi Transilvania de nord invadată şi anexată de Ungaria.

În același timp în care se purtau luptele de eliberare pe propriul său teritoriu, România ordonă trupelor sale să urmărească forțele hitleriste pe teritoriul Ungariei și Cehoslovaciei, până la înfrângerea finală a dușmanului nazist.

În noaptea de 23 august, Hitler ordonă trupelor naziste din România să înăbușe în foc și sânge insurecția națională română.

Armata a patra română a dezarmat unitățile germane din zona Capitalei și din regiunea petrolieră Ploiești.

O săptămână mai târziu, mai mult de o treime din România era eliberată. Prețul plătit: 10.000 de morți, răniți și dispăruți.

Datorită evenimentului istoric al insurecției române, calea eliberării Peninsulei balcanice era deschisă. Mișcările de eliberare națională din Iugoslavia, Grecia, Albania și Bulgaria erau astfel sprijinite să-și îndeplinească, la rândul lor, rolul eliberator. Căci România o dată eliberată, lovea întregul sistem al dominației naziste din sud-estul european.

Convenția de armistițiu, semnată la 12 septembrie 1944, la Moscova, între Regatul român și Națiunile Unite, constată că România a intrat în război și duce războiul alături de puterile aliate împotriva Germaniei și Ungariei, cu scopul de a restabili independența și suveranitatea statului.

România continuă lupta pentru eliberarea Transilvaniei.

Armatele a IV-a şi a I-a atacă şi resping trupele germane şi ungare, avansează către Ungaria şi Cehoslovacia.

În timp ce îndeplineşte operaţiuni militare de eliberare pe teritoriul naţional transilvan, operă încununată de succes la finele lunii octombrie 1944, armata română participă, alături de forţele armate sovietice, la lupte pentru eliberarea Ungariei.

Armata română a participat la bătălia pentru eliberarea nord-estului teritoriului naţional, de la 1 la 25 septembrie 1944, cu 18 divizii de infanterie, 5 divizii de vânători de munte şi 5 divizii de cavalerie, cu un corp motorizat şi un alt corp de armată de 31 de unităţi diverse şi un corp aerian (efective cuprinzând 275.000 de soldaţi).

În cursul acestei faze a războiului, românii au dat tribut 5.000 de vieţi.

După 25 septembrie 1944, armata română şi-a continuat ofensiva pe teritoriul ungar, alungând inamicul hitlerist. Aproape 200.000 de soldaţi români au participat la înfrângerea rezistenţei naziste de-a lungul râului Tisa, în nordul, centrul şi sudul Ungariei orientale, concentrându-şi apoi efortul pe direcţia Budapestei. În decembrie 1944, cel de-al VII-lea corp de armată român pătrunde în oraşul Budapesta, unde participă la lupte grele de stradă şi în jurul diverselor obiective.

La 15 ianuarie 1945, grosul trupelor române din sectorul Budapesta se îndreaptă către Cehoslovacia, unde întâlneşte al IV-lea corp de armată român care penetrase în Cehoslovacia la 18 decembrie.

Operaţiunile militare româneşti din nordul Ungariei au fost plătite cu pierderea a mai mult de 40.000 de vieţi omeneşti.

Participarea armatei române la eliberarea Cehoslovaciei, începută la 18 decembrie 1944, a durat până la sfârşitul războiului şi a costat viaţa a 65.000 de soldaţi.

Contribuţia militară a României la eliberarea Europei de sub jugul hitlerist, de la 23 august 1944 până la 8 mai 1945, a cauzat duşmanului hitlerist pierderi de aproape 25.000 de oameni şi capturarea a 170.000 de prizonieri.

Totalul pierderilor româneşti a fost evaluat la circa 170.000 de oameni, morţi, răniţi şi dispăruţi.

Peste o jumătate de milion de ostaşi au participat la lupta pentru victoria Naţiunilor Unite.

Pentru a permite o evaluare globală a contribuţiei României la cauza Naţiunilor Unite pe toată durata războiului, de la 1 septembrie 1939 la 8 mai 1945, trebuie luaţi în considerare mai mulţi factori:

1. De la 1 septembrie 1939 până la 6 septembrie 1940, România a rezistat frontului unit al totalitarilor, nazist şi sovietic, ajutând în acelaşi timp, cât i-a fost posibil, Polonia martiră. Ea a plătit îndrăzneala de a rezista dictatorilor

hitlerist şi sovietic prin asasinarea lui Armand Călinescu, pe atunci prim-ministru, pierderea Basarabiei şi a Bucovinei, a Dobrogei şi a unei jumătăţi din Transilvania ca şi, prin căderea regelui Carol al II-lea.

2. Din 6 septembrie 1940 până la 23 august 1944, naţiunea română a continuat să opună rezistenţă faţă de opresorul nazist, plătind scump curajul şi temeritatea ei: zeci de înalţi demnitari, oameni de stat, oameni politici şi generali au fost întemniţaţi şi masacraţi. Printre aceştia: fostul prim-ministru, savant de renume mondial Nicolae Iorga, generalul Gheorghe Argeşanu, foştii miniştri Virgil Madgearu, Petre Andrei, Victor Iamandi şi alţii. Sute de soldaţi români şi de cetăţeni paşnici, mai ales de origine evreiască, dar nu numai, au fost arşi de vii, împuşcaţi, exterminaţi în cursul unor veritabile masacre sau în lagărele de concentrare.

Ţara a fost transformată într-o imensă închisoare, un vast lagăr de concentrare unde mii şi mii de patrioţi au fost întemniţaţi. Mai mult de 10.000 de cetăţeni din rezistenţă au trecut prin închisorile şi lagărele naziste din România.

3. De la 23 august 1944 şi până la 8 mai 1945, România, prin lupta a peste 500.000 de soldaţi şi cu contribuţii materiale imense, şi-a eliberat teritoriul naţional, a sprijinit eliberarea Ungariei şi a Cehoslovaciei, a deschis calea pentru eliberarea Iugoslaviei, Bulgariei, Greciei şi Albaniei şi a contribuit, prin acţiunea sa, la eliberarea Europei.

TRATATUL DE PACE CU ROMÂNIA (1947)

Puterile Aliate şi Asociate, pe de o parte, şi România pe de altă parte;

Având în vedere că România, care a încheiat alianţe cu Germania hitleristă şi a participat, alături de ea, la războiul împotriva Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, a Regatului Unit, a Statelor Unite ale Americii şi a altor Naţiuni Unite, poartă partea sa de răspundere în acest război;

Având în vedere însă că la 24 August 1944 România a încetat toate operaţiunile militare împotriva Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, s-a retras din războiul contra Naţiunilor Unite şi a rupt relaţiile cu Germania şi sateliţii ei şi că, după ce a încheiat la 12 septembrie 1944 un Armistiţiu cu Guvernele Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, Regatului Unit şi Statelor Unite ale Americii, lucrând în interesul tuturor Naţiunilor Unite, ea a participat activ la războiul împotriva Germaniei;

Având în vedere că puterile Aliate şi Asociate şi România sunt doritoare să încheie un Tratat de Pace care să reglementeze, în conformitate cu principiile de justiţie, chestiunile aflate încă în suspensie de pe urma evenimentelor amintite mai sus şi să constituie baza unor relaţiuni amicale între ele, îngăduind astfel Puterilor Aliate şi Asociate să sprijine cererea României

de a deveni membră a Organizaţiei Naţiunilor Unite, precum şi de a adera la orice Convenţiune încheiată sub auspiciile Naţiunilor Unite.

Pentru aceste motive au căzut de acord să proclame încetarea stării de război şi să încheie în acest scop Tratatul de Pace de faţă, desemnând, în consecinţă, pe Plenipotenţiarii subsemnaţi care, după ce au prezentat deplinele lor puteri, găsite în bună şi cuvenită formă, s-au înţeles asupra dispoziţiunilor ce urmează:

PARTEA I

FRONTIERE

Articolul 1

Frontierele României, indicate în harta anexată tratatului de faţă (Anexa 1), vor fi cele care erau în fiinţă la 1 ianuarie 1941, cu excepţia frontierei româno-ungare care este definită în art. 2 al Tratatului de faţă. Frontiera sovieto-română este astfel fixată în conformitate cu Acordul sovieto-român din 28 iunie 1940 şi cu Acordul sovieto-cehoslovac din 29 iunie 1945.

Articolul 2

Hotărârile sentinţei de la Viena din 30 August 1940 sunt declarate nule şi neavenite. Frontiera dintre România şi Ungaria este restabilită prin articolul de faţă astfel cum exista la 1 ianuarie 1938.

PARTEA a II-a
CLAUZE POLITICE

Articolul 3

1. România va lua toate măsurile necesare pentru a asigura tuturor persoanelor de sub jurisdicţia română, fără deosebire de rasă, de sex, de limbă sau de religie, folosinţa drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, inclusiv libertatea de exprimare, libertatea presei şi de publicitate, libertatea cultului, libertatea de opinie politică şi de întrunire publică.

2. România se obligă de asemeni ca legile în vigoare în România să nu stabilească sau să nu implice, în conţinutul sau aplicarea lor, vreo discriminare între persoane de cetăţenie română, pe temeiul rasei, sexului, limbii sau religiei lor, fie în ce priveşte persoana lor, bunurile, interesele comerciale, profesionale sau financiare, statutul personal, drepturile politice sau civile, fie în orice altă materie.

Articolul 4

România, care, în conformitate cu Convenţiunea de Armistiţiu, a luat măsuri pentru eliberarea fără deosebire de cetăţenie şi naţionalitate a tuturor persoanelor deţinute din cauza activităţii lor în favoarea Naţiunilor Unite sau din cauza simpatiei lor pentru acestea sau din cauza originei lor rasiale şi pentru abrograrea legislaţiei discriminatorii şi a restricţiu-

nilor impuse prin ea, va completa aceste dispoziţiuni, nu va lua în viitor vreo măsură şi nici nu va edicata vreo lege care ar fi incompatibilă cu scopurile enunţate în acest articol.

Articolul 5

România, care, în conformitate cu Convenţia de Armistiţiu, a luat măsuri pentru dizolvarea tuturor organizaţiunilor de tip fascist pe teritoriul român, fie ele politice, militare sau paramilitare, precum şi a altor organizaţiuni făcând o propagandă ostilă Uniunii Sovietice sau oricăreia dintre celelalte Naţiuni Unite, nu va îngădui în viitor existenţa şi activitatea unor organizaţiuni de această natură care au drept scop lipsirea poporului de drepturile sale democratice (...)

Apariţii la Editura NICULESCU

Maria Brăescu
Monique Boy
LIMBA FRANCEZĂ
- prin exerciţii -

Un mijloc modern, atractiv şi eficient de aprofundare a cunoştinţelor prin exerciţii gramaticale şi de conversaţie, bazate pe folosirea spontană şi imaginativă a noţiunilor abordate.

Maria Dumitrescu-Brateş
LIMBA FRANCEZĂ
- manual de perfecţionare -

Texte literare reprezentative şi de mare atractivitate pentru adâncirea cunoştinţelor existente, precum şi abordarea unor probleme noi, mai complexe, de ordin lexical şi gramatical.

Kristine Lazăr
LIMBA GERMANĂ
- ghid de conversaţie -

Un compendiu practic, cuprinzând exemplificări concrete, conceput ca un instrument accesibil pentru toţi cei ce se află într-una din ţările vorbitoare de limbă germană.

Ion Toma
LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

Un preţios instrument didactic auxiliar pentru pregătirea elevilor la această disciplină. Texte critice ce completează consistent manualele şcolare.

A. Galbură şi O. Rusu
FIZICA-MECANICĂ
sistem grilă

O selecţie de probleme reprezentative, reflectând programa, adaptate sistemului „grilă" (tot mai agreat la concursuri), rezolvate detaliat şi însoţite de un bogat şi intuitiv material grafic.

Radu Mihai Papae
TESTE DE INTELIGENŢĂ
- Raţionament geometric -

O selecţie de teste folosind valenţele raţionamentului de geometrie plană, contribuind la formarea gândirii logice şi la obţinerea unui Q.I. SPAŢIAL ridicat (atât de necesare la orice concurs de testare a posibilităţilor intelectuale).

George Lăzărescu
DICŢIONAR
ITALIAN-ROMÂN

Un summum de cuvinte folosite în ocazii diferite. 14 000 de termeni ce constituie pentru oricine un îndrumar de bază în studiul şi aprofundarea limbii italiene.

George Lăzărescu
DICŢIONAR
ROMÂN-ITALIAN

16 000 de cuvinte, o solidă bază de plecare în studiul şi aprofundarea limbii italiene, un îndrumar în descifrarea tainelor unui întreg univers.

dr. Alexandru Gheorghiu
CE TREBUIE SĂ ȘTIM PENTRU A FI MEREU SĂNĂTOȘI?

Sfaturi și rețete de viață lungă, un plus de informații pentru sănătatea fiecăruia dintre noi, despre alimentație rațională, alcool, tutun, surmenaj, sedentarism etc.

dr. Alexandru Gheorghiu
dr. Dan Abulius
SECRETELE CUPLULUI IDEAL

Un îndrumar agreabil, fără pretenții moralizatoare, oferind sfaturi utile soților (sau virtualilor soți), care doresc să atingă acea armonie - trupească și afectivă - ce-i va face de nedespărțit.

dr. Alexandru Gheorghiu
dr. Petre Penciu
COPILUL NOSTRU CREȘTE SUNTEM PREGĂTIȚI?

Ce e de făcut pentru a-l ajuta pe copil să se integreze în societate? Sfaturi prețioase pentru părinții preocupați de sănătatea și armonia psihică a copiilor lor.

Alexandru Simionescu
MICĂ ENCICLOPEDIE DE ISTORIE ȘI CIVILIZAȚIE TEHNICĂ

Un istoric cuprinzător al progresului tehnic din cele mai vechi timpuri până în epoca modernă, cuprinzând date despre mari obiective tehnice ale civilizației moderne.

Radu Mihai Papae
REŢETE PENTRU TOATE GUSTURILE

Băuturi dintre cele mai variate şi de cea mai bună calitate: vinuri, lichioruri, cocteiluri şi multe altele, cu care vă veţi uimi musafirii.

Draga Neagu
CÂND COPIII NOŞTRI AU OASPEŢI

Un îndrumar util copiilor, dar şi părinţilor care vor să facă din sărbătorirea unei zile festive prilej de bucurie şi distracţie cu bani puţini, dar cu multă dragoste.

Draga Neagu
JUCĂRII PENTRU COPII

O posibilitate de a confecţiona, folosind materiale şi instrumente la îndemâna oricui, un autentic "teatru de păpuşi", improvizând adevărate piese, cu personaje şi decoruri variate.

BASME DE PRETUTINDENI

O selecţie dintre cele mai frumoase poveşti ale patrimoniului universal, prelucrate şi adaptate după gustul modern, adevărate izvoare de înţelepciune şi fantezie.

Elisabeth Hauer
SINGURĂTATE ŞI IUBIRE

O fascinantă incursiune în lumea copilăriei, cu gingăşia sa, dar şi cu intoleranţa sa necruţătoare. Acţiunea gravitează în jurul relaţiei dintre un copil mărcat de sensibilitatea vârstei şi tatăl său vitreg.

Draga Neagu
SĂ ÎNVĂŢĂM CROITORIE

Un ghid accesibil urmărind o iniţiere rapidă şi eficientă în tehnicile croitoriei, de la hăinuţa pentru fetiţe şi păpuşi, la rochii şi bluze superbe.

Draga Neagu
SĂ CONFECŢIONĂM SINGURE ACCESORII VESTIMENTARE

Un ghid preţios oricărei femei pentru confecţionarea unor accesorii vestimentare de efect, cu bani puţini şi folosind materiale existente în orice gospodărie.

George Beza
MISIUNE DE RĂZBOI

Membru activ al Marelui Cartier General al Forţelor Aliate, autorul povesteşte calvarul României în timpul războiului, oferind o viziune proprie şi originală.

ISBN 973-568-034-3
Format 12,5x20 cm, 318 p.
Coperta policromie lăcuită

Marin Nedelea - ISTORIA ROMÂNIEI (I)

Compendiul de față, structurat în două volume, prezintă, într-o manieră obiectivă și sintetică, doctrinele principalelor curente de idei ce s-au manifestat pe scena politică românească în perioada 1848-1940, reflectate în cariera politică a peste 50 de personalități de prim rang. Este deosebit de util atât pentru elevi și studenți, cât și pentru profesori și cercetători. Din cuprinsul acestui volum: PAȘOPTISMUL, CONSERVATORISMUL, LIBERALISMUL.

Un tablou complet al scenei politice românești prin personalitățile sale cele mai marcante
Prima lucrare de acest gen destinată publicului larg

ISBN 973-568-035-1
Format 12,5x20 cm, 304 p.
Coperta policromie lăcuită

Marin Nedelea - ISTORIA ROMÂNIEI (II)

Compendiul de față, structurat în două volume, prezintă, într-o manieră obiectivă și sintetică, doctrinele principalelor curente de idei ce s-au manifestat pe scena politică românească în perioada 1848-1940, reflectate în cariera politică a peste 50 de personalități de prim rang. Este deosebit de util atât pentru elevi și studenți, cât și pentru profesori și cercetători. Din cuprinsul acestui volum: SOCIALISMUL, NAȚIONALISMUL, NAȚIONAL-ȚĂRĂNISMUL, EXTREMISMUL DE DREAPTA.

Un tablou complet al scenei politice românești prin personalitățile sale cele mai marcante
Prima lucrare de acest gen destinată publicului larg